

10 jaar landelijk netbeheer

TenneT in stroomversnelling

Jaarverslag 2008

 10 jaar landelijk netbeheer

 24 uur energie

 vooruitkijken

TenneT in stroomversnelling

14 > 84

Vier prominenten en de praktijk

30 / 54 / 72 / 94

Jaarverslag 2008

Aansluiting op de toekomst

94

tennet

Inleiding

10 jaar landelijk netbeheer

TenneT in stroomversnelling

TenneT maakt zich inmiddels al 10 jaar sterk voor een stabiel landelijk elektriciteitsnet. Thema's als de toenemende internationalisering, de integratie van energiemarkten, de voortdurende uitbreiding van infrastructuur, de toenemende vraag naar duurzame energie en de innovatie van het net hebben de koers van TenneT in haar 10-jarige bestaan bepaald. Deze ontwikkelingen zorgden voor de 'stroomversnelling' waar TenneT nu middenin zit en vormen samen het thema van dit jaarverslag.

Vanaf haar oprichting in 1998 heeft TenneT zich ontwikkeld van een 'lean and mean' netbedrijf tot een organisatie die diverse activiteiten en projecten heeft ontplooid op zowel nationaal als internationaal gebied. Sprekende voorbeelden hiervan zijn de oprichting van dochter CertiQ voor beheer van groencertificaten, de trilaterale marktkoppeling met België en Frankrijk en uitbreiding van interconnectie met de NorNed-kabel als meest recente mijlpaal. Ook is TenneT actief betrokken bij Europese ontwikkelingen als 'Wind op zee' en het realiseren van een Noordwest-Europese energiemarkt, waarbij intensiever samenwerking is gezocht met Duitsland.

Wat deze thema's en ontwikkelingen verbindt, is het uiteindelijke doel: een betrouwbare elektriciteitsvoorziening, 24 uur per dag. De maatschappij is afhankelijk van elektriciteit, de vraag blijft groeien, het is de uitdaging van TenneT om daaraan te kunnen blijven voldoen. Vol energie voor iedereen.

Het thema komt tot uitdrukking in drie lijnen die letterlijk door dit jaarverslag stromen:

- de ontwikkeling van het landelijk netbeheer in de afgelopen 10 jaar;
 - de visie van prominenten op het thema '24 uur energie' en;
 - de toekomst van energie.
-

Nederlands transportnet

Maart 2009

Elektriciteitstransportnet TenneT TSO B.V.

- 380 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel
- 220 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel
- 150 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel
- Gronau grensoverschrijdende verbinding
- Zeekabel Feda Noorwegen
- Zeekabel project BritNed
- project Randstad 380 kV (--- ondergronds) (tracéontwikkeling)
- project Noord-West 380 kV (tracé in onderzoek)
- project Zuid-West 380 kV (tracé in onderzoek)
- project 380 kV-verbinding Doetinchem-Wesel (tracé in onderzoek)
- project 220 kV-verbinding Vierverlaten-Zwolle

TenneT hoofdkantoor TenneT/landelijk bedrijfsvoeringscentrum
regiokantoren TenneT
Diemen naam van het station

Elektriciteitstransportnet regionale netbeheerders

- 150 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel
- 110 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel

Centrales (Powerplants)

- vermogen tussen 40 en 250 MW
- vermogen groter dan 250 MW

Import, export per buitenlandverbinding

Nederland totaal	
24 967	23 139
import in GWh	export in GWh
2008	2007
9 116	5 565

Inhoud

Inleiding	2
Netkaart	3
Profiel	6
Kerncijfers	8
Jaaroverzicht 2008	10
Bericht van de directie	14
Corporate governance	20
<i>Neelie Kroes over Europese samenwerking</i>	30
Bericht van de raad van commissarissen	36
Financiële resultaten	44
<i>Willem Vermeend over investeren</i>	54
Maatschappelijk verantwoord ondernemen	60
Security, crisismanagement en safety	66
<i>Wubbo Ockels over duurzame energie</i>	72
Personeel en organisatie	78
Projecten	87
<i>Mel Kroon over innovatie</i>	94
Organisatie	100
Jaarrekening TenneT Holding B.V.	115

Profiel

Vol energie voor iedereen

Onze missie

In de geliberaliseerde energiemarkt is TenneT een belangrijke marktfacilitator. Met een kwalitatief hoogwaardig transportnet en toegesneden dienstverlening biedt en ontwikkelt TenneT een breed aanbod van transport- en systeemdiensten en levert TenneT diensten die de marktwerking en de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening stimuleren. Wij leveren een optimale bijdrage aan het functioneren van de elektriciteitsmarkt in Nederland door zowel nationaal als internationaal te investeren in de totstandbrenging van een Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt. Verder spant TenneT zich in voor de transitie naar een duurzame samenleving.

TenneT streeft ernaar, vanuit haar kernwaarden kwaliteit en integriteit, haar stakeholders het volgende te bieden:

De samenleving

- hoogwaardige en efficiënte transport- en systeemdiensten tegen een redelijke vergoeding;
- een toonaangevende bijdrage aan het realiseren van één energiemarkt in Noordwest Europa;
- diensten die de milieukwaliteit van de energievoorziening bevorderen;
- diensten voor andere infrastructuren waarmee synergie kan worden gerealiseerd.

De klant

- een pakket aan diensten met een uitstekende prijs-kwaliteit verhouding;
- een non-discriminatoire toegang van alle partijen tot de 110, 150, 220 en 380 kV-transportnetten van TenneT.

De aandeelhouder

- een adequaat rendement op het geïnvesteerde vermogen dat in overeenstemming is met het risicoprofiel van de onderneming.

De medewerker

- een aantrekkelijke werkomgeving;
- een concurrerend en passend arbeidsvoorwaardenpakket;
- een persoonlijk groeiperspectief.

Visie en ambitie

TenneT wil zich verder ontwikkelen in de Nederlandse en Noordwest-Europese markt en daarmee haar positie in deze markt verder versterken. Dit past ook in de strategie 'Versterken en Bouwen' die TenneT heeft gekozen tegen de achtergrond van de internationale marktcontext. TenneT wil als TSO een actieve rol spelen in de versterking van de Europese elektriciteitsmarkt en doet dat vanuit een internationale visie waarin zij initiatief toont en concrete stappen zet met collega-TSO's, regulators en overheden. Integratie van de stroommarkten van de verschillende landen is de beste weg naar een sterke Europese markt die wordt gekenmerkt door transparantie, voldoende liquiditeit en goede prijsvorming. Het einddoel is één marktgebied in Noordwest Europa waarin de TSO's congesties oplossen en er geen transportbeperkingen zijn voor marktpartijen. Deze marktzone kent een gezamenlijke systematiek voor balanshandhaving; dat betekent uniformiteit voor marktspelers om hun risico's te kunnen afdekken.

Ambitie

Het is onze ambitie om het landelijk transportnet vanaf 110 kV verder te ontwikkelen en de kwaliteit ervan te bewaken. Het transportnet is immers de ruggengraat van de Nederlandse elektriciteitsvoorziening. TenneT heeft per 1 januari 2008 conform de Wet Onafhankelijk Netbeheer het beheer gekregen van alle transportnetten van 110 kV en hoger. TenneT hoopt uiteindelijk deze netten in eigendom te krijgen. Ondertussen investeren we in bestaande en nieuwe netten. Zowel binnen als buiten de landsgrenzen werken we aan een groot aantal nieuwe verbindingen. Naast onderzeese kabelprojecten naar Groot-Brittannië en Denemarken zijn wij ook bezig om een vierde verbinding aan te leggen tussen Nederland en Duitsland. Binnen Nederland komen er nieuwe hoogspanningsverbindingen door het noorden van Nederland, Zeeland en de Randstad. Deze verbindingen moeten bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de energiesector. TenneT streeft naar een hoge kwaliteit van alle activiteiten en levert diensten en producten zo effectief en efficiënt mogelijk aan klanten. Waar relevant en mogelijk brengen we nieuwe diensten en producten in.

Kerncijfers

Financiële gegevens (in miljoenen euro's)

Omzet
Bedrijfsresultaat (EBIT)
Nettowinst na belasting
Materiële vaste activa
Eigen vermogen
Balanstotaal
Gemiddeld aantal medewerkers (in fte)

Verhoudingsgetallen ^{a)}

Solvabiliteit
Rentabiliteit gemiddeld eigen vermogen
Rentedekking
Leningen / EBITDA

Technische gegevens

Circuitlengte +/- 450 kVdc (in km)
Circuitlengte 380 kV (in km)
Circuitlengte 220 kV (in km)
Circuitlengte 150 kV (in km)
Circuitlengte nieuw in beheer 150 kV (in km)
Circuitlengte nieuw in beheer 110 kV (in km)
Stations 380 kV (aantal)
Stations 220 kV (aantal)
Stations 150 kV (aantal)
Stations nieuw in beheer 150 kV (aantal)
Stations nieuw in beheer 110 kV (aantal)
Import (in GWh)
Export (in GWh)
Storingen 380/ 220 kV ⁷⁾
Onderbrekingen 380/ 220 kV
Niet geleverde energie (MWh) 380/ 220 kV
Storingen 110/150 kV ⁷⁾
Onderbrekingen 110/150 kV
Niet geleverde energie (MWh) 110/150 kV

	2008 IFRS	2007 IFRS	2006 IFRS	2005 ¹⁾ IFRS	2004 IFRS	
	460,3	398,8	401,3	417,9	413,7	
	80,9	70,4	75,2	67,5	110,9	
	52,2	54,9	48,7	96,0	65,2	
	1.470,0	1.263,0	1.148,4	1.111,5	1.047,9	
	665,4	645,6	619,4	609,0	551,8	
	2.886,4	2.913,0	2.839,0	2.971,1	2.043,1	
	626	515	490	483	469	
	46,1 %	45,9 %	50,2 %	51,6 %	51,0 %	
	8,0 %	8,7 %	7,9 %	16,5 %	12,3 %	
	5,5	4,2	5,8	4,3	7,5	
	3,0	4,0	2,8	2,4	2,0	
	290 ³⁾					
	2.032 ⁶⁾	2.031 ⁴⁾	2.052	2.003	2.003	
	653	653 ⁴⁾	683	683	683	
	532	532 ⁴⁾	551	551	551	
	3.229 ⁵⁾					
	1.955 ⁵⁾					
	21 ⁶⁾	20	20	18	18	
	12	12	12	12	12	
	19	19	19	19	19	
	115 ⁵⁾					
	79 ⁵⁾					
	24.967	23.139	27.346	23.691	21.405	
	9.116	5.565	5.887	5.398	5.188	
	13	11	17	39 ⁸⁾	14	
	1 ⁹⁾	0	2 ¹⁰⁾	0	0	
	357	0	194	0	0	
	27 ¹¹⁾	6	24	20	17	
	6 ¹¹⁾	1	2	1	1	
	88 ¹¹⁾	1	792	151	141	

- 1) Het winstcijfer is aanmerkelijk beïnvloed door de verwerking van de voorlopige en definitieve afspraken met de belastingdienst inzake de fiscale openingsbalans.
- 2) Balanstotaal minus de niet-vrij ter beschikking staande middelen, debiteuren/crediteuren beursttransacties en de vooruit ontvangen investeringsbijdragen.
- 3) Betreft de HVDC-verbinding van Eemshaven naar Noorwegen met een totale lengte van 580 km; 290 km van TenneT en 290 km van Noorse TSO Stattnet.
- 4) Het verschil in circuitlengten ten opzichte van het jaarverslag van voorgaande jaren is het gevolg van een nauwkeuriger meetmethode.
- 5) Betreft netten in beheer bij TenneT ten gevolge van de Wet Onafhankelijk Netbeheer waarbij TenneT verantwoordelijk is geworden voor het beheer van de hoogspanningsnetten met een spanning van 110 kV en hoger. Deze gegevens zijn exclusief de klantstations, de netten van Stedin en de crossborderlease-netten van Liander.
- 6) Inclusief het nieuwe convertorstation EDC380 en bijbehorende 1 km 380 kV-verbinding EDC-EEM380.
- 7) Deze leidden niet altijd tot een onderbreking in de elektriciteitsvoorziening.
- 8) Op één dag 20 storingen in verband met 'lijndansen'.
- 9) Ten gevolge van falen van een eindsluiting op de Maasvlakte.
- 10) Het falen van een overspanningsafleider in het sterpunt (150 kV) van een 380/150 kV-koppeltransformator in het 380 kV-station Eindhoven (storing) heeft ertoe geleid dat bij een blikseminslag in Zeeland de 150 kV-stations Woensdrecht en Bergen op Zoom automatisch werden afgeschakeld (niet geleverde energie 189 MWh).
- 11) De toename in het absolute aantal storingen en onderbrekingen is te verklaren door de toegenomen circuitlengte en het toegenomen aantal stations dat wordt beheerd door TenneT.

Disclaimer: De technische gegevens over 2008 zijn samengesteld uit TenneT-gegevens en gegevens zoals aangeleverd door de Regionale Netbeheerders waarvoor TenneT het hoogspanningsnet met een spanning van 110 kV en hoger beheert.

Jaaroverzicht 2008

Januari

Uitbreiding van de netten

Vanaf 1 januari 2008 wordt TenneT wettelijk verantwoordelijk voor het beheer van alle hoogspanningsnetten vanaf 110 kilovolt (kV). Het gaat hier om de netten van Liander, Enexis, en Delta Netwerkbedrijf. Dit betekent dat de regionale netwerkbedrijven hun beheeractiviteiten en klantcontacten van deze netten overdragen aan TenneT. Het aantal projecten voor het beheren, onderhouden en uitbouwen van het net groeit hierdoor van 80 naar ruim 300.

Piekbelasting op 22 januari 2008

De hoogste belasting op het Nederlandse hoogspanningsnet in 2008 meten we op 22 januari om 18.00 uur. Dat blijkt uit jaargegevens in de Transportbalans. De totale vraag op het net was op dat moment 13.957 megawatt (MW). De hoogste belasting wordt meestal gemeten op een winterdag, tussen 17.30 en 18.00 uur, als verwarming en (straat-)verlichting volop aan staan.

Storingen

Op 15 januari even voor 12.00 uur raakt de aarddraad van de 110 kV-hoogspanningslijn Limmel - Beek (rond Maastricht) los. Deze lijn kwam lager te hangen boven de snelweg. Voor de avondspits was het mankement verholpen. De gebeurtenissen hadden geen gevolgen voor de levering van elektriciteit in de regio. TenneT laat in 2008 een uitstekende performance zien: geen storingen in het 220/380 kV-net en slechts twee kleine storingen in het 150 kV-net.

Februari

Verbreiding directie

Per 1 februari 2008 verbreed TenneT haar tweehoofdige statutaire directie met een financieel directeur. Willem Keus zal voortaan deel uitmaken van de statutaire directie, naast algemeen directeur Mel Kroon (voorzitter) en operationeel directeur Ben Voorhorst. Verbreiding van de directie is noodzakelijk vanwege de groei van de onderneming en een toename van het aantal activiteiten.

Maart

Overeenkomst tussen Fluxys, Gasunie en TenneT

In maart wordt de overeenkomst tussen Fluxys, Nederlandse Gasunie en TenneT Holding getekend waarmee Fluxys een belang van 2,68 procent verkrijgt in de elektriciteits- en gasbeurs APX (APX Group). Later in het jaar wordt dit belang uitgebreid naar 4 procent. De reden voor deze samenwerking is de ambitie van APX Group om een leidende rol te spelen op de Europese gasmarkt. Fluxys is daarbij een belangrijke partner.

April

Ontwerp Wintrack

TenneT introduceert de Wintrackmast. Dit is een hoogspanningsmast met een veel smaller magneetveld dan bij bestaande lijnen. De eerste nieuwe innovatieve masten, samen met KEMA ontwikkeld, worden in 2010 in de Randstad geplaatst.

Mei

Jouw energie

Met de slogan 'Jouw energie is de kracht van TenneT' gaat de ambitieuze arbeidsmarktcampagne van start. TenneT zoekt zo'n 200 nieuwe collega's en richt hiervoor een speciale website in, www.werkenbijTenneT.nl. Ook wordt een enthousiast recruitmentteam ingeschakeld voor de werving en selectie. Al snel melden zich veel nieuwe kandidaten. Het feit dat eigen medewerkers centraal staan in de campagne spreekt zeer aan.

NorNed-kabel in gebruik

Een historisch moment voor TenneT en het Noorse Statnett breekt aan als de langste onderzeese elektriciteitskabel ter wereld in gebruik wordt genomen. De kabel is vanaf het begin een enorm succes en levert in 2008 EUR 110 miljoen op.

TenneT op weg naar 2030

De verwachte toename van duurzame energie, de forse uitbreiding van het aantal productiecentrales aan de kust en de potentiële omslag van import naar exportland van elektriciteit, betekenen dat het Nederlandse hoogspanningsnet de komende jaren flink moet worden aangepast. Dat blijkt uit het Kwaliteits- en Capaciteitsplan 2008-2014, dat in mei tezamen met Visie2030 verschijnt.

Aanleg 380 kV-verbinding ondergronds

In mei neemt de minister van Economische Zaken een bijzonder besluit in het Randstad 380 kV-project. Ruim 20 kilometer van de nieuwe verbinding door de Randstad wordt ondergronds aangelegd. Nederland wordt hiermee koploper op het gebied van innovatieve aanleg van hoogspanning, omdat het ondergronds aanleggen van een 380 kV-verbinding over zo'n lange afstand wereldwijd niet eerder is vertoond.

Juni

Bewonersconvenant Wateringen

Voor het nieuw te bouwen hoogspanningstation in de buurt van de Haagse woonwijk Wateringse Veld tekent TenneT samen met de gemeente en de bewonersvereniging een convenant. Hierin zijn de afspraken voor een aantal aanpassingen op het oorspronkelijke plan vastgelegd. Het station wordt op dezelfde locatie gerealiseerd, maar de inpassing wordt aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de wensen van de bewoners. Zij zien af van verdere procedures.

Stopcontact op zee

Het kabinet is er duidelijk over: wind op zee heeft de toekomst. Kamerlid Samsom dient een motie in die TenneT de taak geeft om windparken op zee aan te sluiten. TenneT heeft inmiddels de nodige offshore ervaring opgedaan en gaat aan de slag met de voorbereidingen. Einddoel: 6.000 MW in 2020.

Jaaroverzicht 2008

Juli

Aankondiging samenwerking RWE

TenneT besluit samen met RWE Transportnetz Strom, een van de Duitse beheerders van het hoogspanningsnet, om een veiligheidscentrum op te richten. TenneT en RWE kunnen hier gezamenlijk berekeningen en analyses doen op basis van informatie van elkaar en uit de markt. Hierdoor kunnen zij betere veiligheidsberekeningen loslaten op het net en eventuele risico's op overbelasting vroegtijdig signaleren en voorkomen.

Augustus

Plannen voor een nieuwe zeekabel

Na het succes van de NorNed-kabel kondigt TenneT aan om een haalbaarheidsstudie te doen naar een volgende onderzeese kabel. Dit keer wordt er onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een verbinding tussen Nederland en Denemarken, de COBRA-kabel. Denemarken beschikt over veel windenergie.

September

APX Group en Endex gaan samen

APX Group en Endex, de beurzen voor handel in stroom en gas, verwachten door samen verder te gaan sterker te staan in de fusiegolf die bezig is in de Europese groothandel voor energie. De hoofdaandeelhouders van de APX Group, TenneT (70,06 procent) en Gasunie (26,1 procent) krijgen er nieuwe activiteiten bij. Ook de Nederlandse staat krijgt hierdoor, als aandeelhouder van TenneT en Gasunie, meer invloed op de Europese energiehandel.

Officiële opening NorNed

Op 11 september vindt tegelijkertijd in Nederland en Noorwegen de officiële 'opening' plaats van de kabel plaats. Minister Maria van der Hoeven (Economische Zaken) voert op feestelijke wijze de openingshandeling uit. Voor de langste onderzeese elektriciteitskabel ter wereld krijgen we een vermelding in het Guinness Book of World Records.

Oktober

Oprichting CASC-CWE

De Europese Commissie geeft groen licht voor de gezamenlijke onderneming van de Belgische, Franse, Duitse, Luxemburgse en Nederlandse landelijk netbeheerders. CASC-CWE (Capacity Allocation Service Company for the Central West-European Electricity market) richt zich op grensoverschrijdende diensten. Een belangrijke stap in de richting van de integratie van de vijf elektriciteitsmarkten in een regionale elektriciteitsmarkt voor Centraalwest Europa.

Export

In oktober exporteert Nederland netto 1.800 MW in de piekuren. Door prijsvorming in Europa wordt het productiepark in Nederland feilloos aangezet tot hogere productie en bijbehorende export. Nederland wordt de energy hub van Europa.

November

Uitbreiding personeel

In het kader van de afspraken over het beheer van de 110 en 150 kV-netten neemt TenneT 141 medewerkers van Essent Netwerk (tegenwoordig Enexis) over. De nieuwe medewerkers krijgen een werkplek in de nieuwe regiokantoren in Hogeveen en Weert.

NOVEC koopt telecommunicatiemasten

Weer een succesvolle aankoop voor NOVEC: 40 masten voor telecommunicatie en 13 dakopstellingen van Dutch Tower. NOVEC nam eerder dit jaar van KPN al de 101 voormalige Telfort-masten over. Hiermee bouwt NOVEC haar positie verder uit als onafhankelijke aanbieder van infrastructuur voor de distributie van telecommunicatie- en omroepsignalen. Zij beschikt inmiddels over 684 (hoge) opstelpunten voor mobiele telecommunicatie en omroepsignalen in Nederland.

December

Congestie management Westland

Het was maanden lang hard werken voor TenneT, energieleveranciers en regionale netbeheerder Westland Infra. Maar het is gelukt om in korte tijd een systeem van congestie management te ontwerpen en te implementeren. Hiermee kunnen de tuinders toch aangesloten worden op het net en deelnemen aan de vrije markt, vooruitlopend op de fysieke uitbreiding van de capaciteit. De eerste tuinders tekenen in december een overeenkomst voor deelname aan het systeem van congestie management.

Prijs

In december ontvangt TenneT een prijs voor de website www.werkenbijTenneT.nl. De deskundige jury van Digitaal-werven.nl reikt een prijs uit voor 'beste digitale sollicitatie-ervaring', waarvoor wervingssites van 350 bedrijven zijn onderzocht. Ook de TenneT-doelstelling om 200 nieuwe medewerkers te werven is gehaald.

Taken EnerQ naar SenterNovem

Ondanks een succesvolle bedrijfsvoering besluit de overheid dat de werkzaamheden van dochter EnerQ uiterlijk eind 2008 overgedragen moeten worden aan SenterNovem. De overheid streeft ernaar om meer vanuit de 1-loket gedachte te werken en brengt zo veel mogelijk activiteiten onder bij SenterNovem. Het personeel van EnerQ kan voor een groot gedeelte ondergebracht worden bij andere onderdelen van de TenneT-groep.

Nieuwe Elektriciteitswet

De nieuwe elektriciteitswet 1998 wordt van kracht en legt de basis voor unbundling van netbeheer en levering en productie. De wet zorgt voor nieuwe perspectieven: het gefaseerd openen van de elektriciteitsmarkt, eerst voor industriële gebruikers en als laatste voor consumenten.

 10 jaar landelijk netbeheer

Juli 1998

Bericht van de directie

Investerings vragen vooruitziende blik

Oktober 2008 bestond TenneT tien jaar. Die verjaardag vormt een goede gelegenheid terug te kijken op hetgeen sinds de start is bereikt, maar vooral ook om de blik op de toekomst te richten. We zien een veranderend energielandschap opkomen. Verdere internationalisering, marktintegratie, de transitie naar duurzame energie en meer lokale stroomproductie. Thema's die de komende jaren dominant worden. Deze dynamiek vereist een sterke en flexibele netinfrastructuur. Voor TenneT als Transmission System Operator (TSO) hebben deze ontwikkelingen grote gevolgen. Ze vereisen een langetermijnvisie op de ontwikkeling van het landelijk transportnet die verder gaat dan ons tweejaarlijks verschijnende Kwaliteits- en Capaciteitsplan. Daarom publiceerde TenneT in het verslagjaar niet alleen de verwachtingen voor de periode 2008-2014, maar tevens de 'Visie2030': een robuust toekomstbeeld van het 380 en 220 kV-net dat aansluit bij de mogelijke toekomstscenario's voor de energievoorziening. Ook wordt er gewerkt aan een toekomstvisie vanuit landelijke optiek voor de 110 en 150 kV-netten die TenneT vanaf januari 2008 in beheer heeft.

De visies rusten op een stevig fundament. Sinds 1998 heeft TenneT een centrale rol weten te verwerven in een steeds meer geliberaliseerde Europese elektriciteitsmarkt. Wij staan voor een adequate en sterke infrastructuur met voldoende transportcapaciteit en wij handhaven de noodzakelijke energiebalans in de gehele elektriciteitsvoorziening. Onderdeel van onze visie is dat de markt maximale vrijheid krijgt om te functioneren. Daarbij maken wij passende spelregels. In de afgelopen tien jaar heeft TenneT veel pionierswerk verricht en zijn belangrijke stappen gezet. Denk hierbij aan veilingen, de onbalansmarkt, de trilaterale marktkoppeling en het werken aan een level playing field. TenneT heeft de maatschappelijke taak zich in te zetten voor een betaalbare, betrouwbare en schone energievoorziening. De afgelopen tien jaar zijn we erin geslaagd de leveringszekerheid op een hoog niveau te houden tegen lage tarieven. Die sterke positie willen we in Europa behouden.

 vooruitkijken

In hoeverre de in 2008 in alle hevigheid opkomende wereldwijde financiële crisis zal doorwerken in de Europese elektriciteitsmarkt is nog niet te overzien. De vraag voor TenneT is onder meer of de crisis zal leiden tot bijstelling van investeringsbeslissingen voor nieuw productievermogen. Daarnaast is van belang of een aanhoudende economische recessie mogelijk leidt tot een structureel lager elektriciteitsverbruik op de langere termijn. Daar staat echter tegenover dat de al ingezette verduurzaming van de energievoorziening over het algemeen gepaard zal gaan met meer elektriciteitsverbruik en een significant grotere behoefte aan transportcapaciteit. Zo worden fossiele brandstoffen geleidelijk

Spelregels voor de energiemarkt

De spelregels voor de elektriciteitsmarkt krijgen vorm in net-, meet-, systeem- en tarievenscodes. De tariefstructuur en spelregels worden door de DTe bepaald.

Augustus 1998

TenneT in stroomversnelling

vervangen door duurzame energiedragers (wind, water, biomassa) en zal bijvoorbeeld elektrisch vervoer toenemen. Overigens heeft TenneT zich in overleg met de overheid bereid verklaard om in het kader van de bestrijding van de economische crisis bepaalde netinvesteringen die al op het programma staan in tijd naar voren te halen. Bespoediging van deze projecten ter versterking van de elektriciteitsinfrastructuur ter grootte van EUR 150 miljoen, is mogelijk als ook de benodigde vergunningenprocedures en de instemming van de Energiekamer beschikbaar zijn.

Nieuw reguleringskader nodig

De Elektriciteitswet 1998 en het daaruit voortvloeiende reguleringskader stuurt TenneT op een doelmatige uitoefening van de wettelijke transporttaak. De sterke focus op kostenbeheersing heeft de afgelopen jaren zijn nut bewezen: de Nederlandse huishoudens betalen relatief weinig voor een hoge leveringszekerheid. Maar met de grote veranderingen die in de energiemarkt op stapel staan, begint dat reguleringskader te knellen. TenneT is voornemens de komende jaren honderden miljoenen euro's in verbetering en uitbreiding van het hoogspanningsnet te steken. Dat is nodig vanwege de verwachte toename van transport van elektriciteit. Hierbij spelen de toename van duurzame energie, de plannen voor nieuwe grote centrales en de uitbreiding van de interconnectiecapaciteit een belangrijke rol.

Wat is hierbij de uitdaging? Enerzijds prikkelt het reguleringskader tot doelmatigheid en kostenefficiëntie op korte termijn. Zo heeft TenneT recentelijk de opdracht gekregen tot 2010 jaarlijks 2,1 procent te besparen. Het kader gaat daarmee voorbij aan de wens van afnemers voor leveringszekerheid (die uitbreiding vergt van aansluit- en transportcapaciteit), duurzaamheid (de transitie naar een 'schone' energievoorziening) en vernieuwing. Anderzijds creëert het huidige reguleringskader negatieve prikkels ten aanzien van het doen van langetermijninvesteringen. Niet alleen krijgt de netbeheerder vooraf geen zekerheid of investeringen zijn terug te verdienen, de huidige reguleringssystematiek zorgt er ook voor dat TenneT wordt gekort op de kapitaalskosten van al gerealiseerde investeringen. Als dit meerdere reguleringsperiodes voortduurt, kan TenneT de door haar gedane investeringen niet terugverdienen, laat staan het redelijk geachte rendement op haar investeringen halen. Dat werkt contraproductief gezien de grote uitdagingen waarvoor TenneT staat.

Het investeringsklimaat zou voor TenneT aanzienlijk verbeteren wanneer de wetgever TenneT vooraf meer zekerheid geeft over het kunnen terugverdienen van investeringen.

Mel Kroon

“De Visie2030 schetst een robuust toekomstbeeld van het 380 en 220 kV-net met mogelijke toekomstscenario's voor de energievoorziening.”

Oprichting TenneT

Oktober 1998 is de oprichting van TenneT een feit. Vanaf deze datum is TenneT officieel de beheerder van het landelijk hoogspanningsnet van Nederland. TenneT opereert als een zelfstandig bedrijf, geheel volgens de bepalingen van de Elektriciteitswet 1998.

Oktober 1998

Ook is het van belang dat investeringen slechts eenmaal worden beoordeeld op doelmatigheid en niet meerdere keren zoals nu gebeurt. Daarbij is het goed als de rolverdeling tussen het ministerie van Economische Zaken en de Energiekamer scherper wordt neergezet. In onze visie moet het ministerie vooraf nut en noodzaak van investeringen bepalen. De Energiekamer is de toezichthouder die investeringen van TenneT toetst op vooraf vastgestelde beoordelingscriteria op het vlak van efficiency. Deze investeringen zijn noodzakelijk om in de toekomst aan de stijgende vraag naar transportcapaciteit te kunnen blijven voldoen en gelijktijdig de Nederlandse standaard van leveringszekerheid te blijven waarborgen.

Volop in beweging

De Nederlandse economie, de verbruikers en producenten profiteren van de internationalisering van het elektriciteitsnet. Die zorgt voor een sterkere markt en meer leveringszekerheid. In mei 2008 werd de NorNed-kabel tussen Nederland en Noorwegen in gebruik genomen, een initiatief van TenneT en het Noorse Statnett. Deze onderzeese elektriciteitskabel, de langste ter wereld, had in 2008 al een omzet van EUR 110 miljoen. Daarmee is het rendement op deze investering tot nu toe hoger dan ingeschat en lijkt de investering snel te worden terugverdiend. De leveringszekerheid is voor zowel Noorwegen als Nederland toegenomen en de prijzen op de spotmarkten lijken stabiel en vertonen minder scherpe pieken. Met name bij sterk fluctuerende energieprijzen zoals in het afgelopen half jaar, heeft de kabel een dempende werking. Daarnaast heeft NorNed positief bijgedragen aan de terugdringing van de CO₂-uitstoot. Gedurende meer dan 80 procent van de tijd werd elektriciteit opgewekt uit waterkracht geïmporteerd uit Noorwegen.

“De komende periode steekt TenneT jaarlijks honderden miljoenen euro’s in verbetering en uitbreiding van het hoogspanningsnet.”

De komende jaren zal de Europese stroommarkt verder integreren. Marktintegratie zorgt voor efficiënte handel. Daarom heeft TenneT ingezet op marktkoppeling met Frankrijk en België, als eerste stap. In 2006 ging deze Trilateral Market Coupling (TLC) van start, waarbij de energiebeurzen APX, Belpex en Powernext en de landelijke netbeheerders Elia (België), RTE (Frankrijk) en TenneT gingen samenwerken. Door deze koppeling wordt de internationale spothandel verbeterd. Dat verhoogt de veerkracht van elke afzonderlijke markt, waardoor lokale prijsschommelingen op de korte termijn kunnen worden opgevangen en verkleind. Dankzij deze inspanningen waren in 2008 de prijzen voor elektriciteit in Nederland, België en Frankrijk gedurende 70 procent van de tijd gelijk. Ook het verschil in elektriciteitsprijzen tussen Nederland en Duitsland is drastisch afgenomen. Inmiddels zijn in lijn met de Europese doelstellingen nadere stappen gezet voor verdere integratie van de elektriciteitsmarkt in deze regio, de zogenoemde Central Western European (CWE) Electricity Market. Eind 2008 begon de gemeenschappelijke veiling van jaar- en maandcapaciteit op de grenzen tussen Frankrijk, België, Nederland en Duitsland door CASC-CWE (Capacity Allocation Service Company), een gezamenlijke onderneming van de betrokken TSO's. Ook wordt gewerkt aan sterkere koppeling met de Scandinavische markt.

Begin Programmaverantwoordelijkheid

Met de invoering van 'programmaverantwoordelijkheid' kunnen marktpartijen hun geplande fysieke transacties in programma's opnemen en van tevoren bekend maken aan de netbeheerder.

1999

Ondertussen ontwikkelt Nederland zich van een importeur van elektriciteit naar een exporteur. In welk tempo dat gebeurt hangt af van de snelheid waarmee aangekondigde plannen voor nieuwe centrales aan de Nederlandse kust worden uitgevoerd. Nederland is voor producenten een gunstige vestigingslocatie voor opwekking van elektriciteit voor de Europese markt. Dat heeft te maken met de goede aanvoermogelijkheden van brandstoffen, de aanwezigheid van koelwater en de kwaliteit van het transportnet. Ook decentrale opwekcapaciteit is aanzienlijk gegroeid en heeft het potentieel dit ook de komende jaren te doen. De komst van nieuwe productie-eenheden draagt bij aan de verdere leveringszekerheid en de ontwikkeling van de Nederlandse economie. TenneT sluit deze producenten de komende jaren aan op het landelijke net. Uit de meest recente Monitor Leveringszekerheid blijkt dat Nederland in 2009 een exportfunctie kan krijgen, mede door de forse toename van productie in ons land. In 2008 blijkt Nederland al op een aantal momenten op piekuren die exportfunctie te vervullen. Dit toont aan dat de Noordwest-Europese markt zich steeds verder ontwikkelt.

De overheid koerst verder aan op verduurzaming, onder meer door de aanleg van windparken op de Noordzee. Het kabinet beoogt de capaciteit van wind op zee tot 2020 uit te breiden naar 6.000 megawatt (MW). TenneT wil deze offshore windparken efficiënt verbinden met het transportnet. Dat is ook de wens van de Tweede Kamer zoals die in 2008 is vastgelegd in een motie. Die breed gesteunde motie wordt in 2009 in wet- en regelgeving vastgelegd.

Om de marktwerking te bevorderen blijft TenneT investeren in verbindingen met het buitenland wanneer er sprake is van een positieve uitkomst van een maatschappelijke kosten-batenanalyse. In 2009 verwachten we de uitkomsten van haalbaarheidsstudies naar een onderzeese elektriciteitskabel naar Denemarken – een land met een grote capaciteit aan windenergie – en een tweede NorNed-verbinding. Verder zullen we de samenwerking met Duitse TSO's verder intensiveren. Niet alleen is de enorme Duitse elektriciteitsmarkt traditioneel belangrijk voor Nederland, ook gaan Duitse energiebedrijven na jaren van discussie met de Europese Commissie hun netwerkdivisies afsplitsen. Onafhankelijk netbeheer achten wij van groot belang voor marktintegratie. Dat heeft de Nederlandse situatie bewezen.

“Nederland ontwikkelt zich van een importeur van elektriciteit naar een exporteur.”

Deze ontwikkeling in Duitsland biedt ook perspectief voor verdere samenwerking met Duitse TSO's waarmee zowel in Nederland als in Duitsland net en markt versterkt kunnen worden. TenneT onderzoekt samen met RWE Transportnetz Strom de uitwerking van een vierde verbinding met de Duitse markt, een hoogspanningsverbinding tussen Doetinchem en Wesel. E.ON-Netz verbetert de verbinding tussen Meeden en het Duitse net in Diele. Samenwerking is er ook op gebied van veiligheid en monitoring: in 2008 richtten TenneT en RWE Transportnetz Strom een veiligheidscentrum op. Doel is door gezamenlijke veiligheidsberekeningen de risico's op overbelasting van het net te beperken aan

Uitbreiding net Randstad

De eerste plannen voor uitbreiding van het net in de Randstad worden geschreven. Door het groeiend verbruik van elektriciteit in de Randstad is uitbreiding onvermijdelijk. Er komt een nieuwe verbinding in een ringstructuur van Diemen naar Oostzaan en van Beverwijk naar Zoetermeer.

 10 jaar landelijk netbeheer

Februari 2000

weerszijden van de grens. Dit is het begin van samenwerking op meer terreinen met Duitse TSO's. Ook hebben 12 TSO's in 2008 afgesproken om een gezamenlijk IT-platform in te richten, waarin netveiligheid een centrale rol speelt. Bovendien werd in 2008 een intraday-platform operationeel met als doel dagelijks de nog beschikbare restcapaciteit op de interconnectoren te gebruiken voor handel tussen Nederland en Duitsland.

Innovatie boven- en ondergronds

Bij de aanleg van nieuwe transportverbindingen luidt steeds vaker de vraag of deze ook ondergronds kunnen. Dit is een wens van de samenleving die moeite heeft met gezichtsbepalende hoogspanningsmasten. Het 380 kV-net ontwikkelt zich snel naar een net voor zeer grote transporten waaraan hoge eisen worden gesteld voor beschikbaarheid en bestuurbaarheid. Vanwege de systeemrisico's kiest TenneT er vooralsnog voor de zware transportverbindingen in het landelijk 380 kV-net in principe bovengronds aan te leggen. Maar gezien de maatschappelijke wensen willen wij wel snel meer ervaring opdoen met ondergrondse verkabeling. De aanleg van Randstad 380 kV-biedt daartoe de mogelijkheid.

In totaal wordt 20 kilometer 380 kV-dubbelsluit verkabeld, verdeeld over het tracé in de Zuid- en Noordring. Hiermee plaatst Nederland zich in één keer in de wereldtop van ondergrondse aanleg van het 380 kV-transportnet. Dat is een belangrijke innovatie die de ondergrondse aanleg van hoogspanningsnetten een impuls kan geven. TenneT stelt samen met de TU Delft en buitenlandse partners een monitoringprogramma op om het gedrag van het systeem te volgen en om lering te trekken uit de opgedane ervaring.

“Nederland plaatst zich in één keer in de wereldtop van ondergrondse aanleg van 380 kV-transportnet door 20 kilometer dubbelsluit te verkabelen.”

In 2008 stelde het kabinet voor het totaal aantal kilometers bovengrondse hoogspanningslijn te bevroren. Het kabinet wil dit opnemen in het derde Structuurschema Elektriciteitsvoorziening (SEV III) dat momenteel op de agenda van het parlement staat. Dit betekent dat voor elke nieuwe kilometer bovengrondse verbinding eenzelfde lengte hoogspanningsverbinding ondergronds moet worden gebracht of moet worden gecombineerd met een bestaande hoogspanningsverbinding. In vergelijking met het ondergronds aanbrengen van 220 en 380 kV is het technisch minder gecompliceerd en veel goedkoper om 110 of 150 kV-verbindingen ondergronds aan te leggen. TenneT doet dit bij voorkeur waar het relevant en efficiënt is, zoals bij moeilijke waterkruisingen, dicht bij bebouwing en in bijzondere natuurgebieden. Waar lijnen toch bovengronds moeten, zal TenneT in de nabije toekomst in beginsel kiezen voor een nieuw type hoogspanningsmast, de Wintrack-mast. De innovatie zit in de forse reductie van de magneetveldzone waardoor een geringer beslag op de beschikbare ruimte wordt gelegd en meer ruimte beschikbaar is voor bebouwing.

Hoofdnet is al 'smart'

Naast grootschalige duurzame opwekking als wind op zee en waterkracht op afstand, is er een trend naar kleinschalige lokale productie. Zo vond de afgelopen jaren een explosieve groei plaats van warmtekrachtkoppeling (WKK) onder meer bij Westlandse tuinders. Het vermogen verviervoudigde daar van 150 MW in 2004 tot ruim 600 MW in 2008, terwijl de elektriciteitsvraag in het gebied niet toenam. Deze groei in combinatie met de komst

 vooruitkijken

Grensverleggende studie

In dit jaar wordt de eerste haalbaarheidsstudie gedaan naar een kabel van Nederland naar Engeland. TenneT doet de studie naar een onderzeese elektriciteitskabel van circa 200 kilometer samen met National Grid. Dit gebeurt in het kader van het EU TENS-programma dat bedoeld is om de Europese energiemarkt te stimuleren.

Juni 2000

van windturbines en nieuwe elektriciteitscentrales op de Maasvlakte, leidt op drukke momenten tot een tekort aan capaciteit op het transportnet. Eind december 2008 ging vooruitlopend op een landelijk systeem, in het Westland het zogenoemde Congestiemanagement van start, een pilot die samen met regionale netbeheerders, marktpartijen, ministerie van Economische Zaken en Energiekamer werd ontwikkeld. Na verankering in regelgeving kan congestiemanagement landelijk worden toegepast. Overigens blijft congestiemanagement een tijdelijke maatregel, want uitbreiding van de capaciteit blijft het einddoel. In dit kader is ook voorrang voor duurzame energie door de politiek geagendeerd; wij onderzoeken de praktische uitwerking daarvan in de huidige marktsystematiek.

Een energielandschap waarin straks elektriciteit in toenemende mate lokaal, bijvoorbeeld per huishouden of per woonwijk, wordt opgewekt, kent een sterkere vraag- en aanboddynamiek. Dat vereist voldoende balanceringsmogelijkheden en flexibiliteit. Daarin is een robuust hoofdtransportnet cruciaal. Via deze snelwegen voor elektriciteit moeten balansverschillen worden vereffend, onder meer door toegang te bieden tot back-up capaciteit, bijvoorbeeld bij periodes van windstille. TenneT onderzoekt de diverse mogelijkheden van elektriciteitsopslag. Verder wordt gekeken naar opties voor vraag- en aanbodsturing van marktpartijen. Daarbij kijkt TenneT ver vooruit. Wat betekent het bijvoorbeeld als Nederland overschakelt op elektrische auto's die vooral 's nachts worden opgeladen? Zij vormen samen een enorme buffercapaciteit. En zouden elektrische auto's ook te gebruiken zijn als vehikels die, wanneer ze niet rijden, elektriciteit aan het net kunnen terugleveren?

In het kader van deze ontwikkelingen wordt gesproken over 'smart grids', een elektriciteitsnetwerk dat slim kan omgaan met de dynamiek van lokale vraag- en aanbodpatronen. Die smart grids, waarvan slimme energiemeters onderdeel zijn, betreffen vooral het distributienetwerk. Het hoofdtransportnet en de bedrijfsvoeringssystemen van TenneT zijn al in hoge mate 'smart' en kunnen goed aansluiten op de geëiste flexibilisering en de komst van slimme distributienetten. We zoeken met externe partijen voortdurend naar verbetering en nieuwe innovatieve oplossingen. Met de uitbreiding en verbeteringen die voor de komende jaren gepland staan, zijn we in staat zowel grote centrales, WKK's, windmolens en andere duurzame bronnen op het net aan te sluiten, alsmede de import en export van elektriciteit in goede banen te leiden. Een robuust, flexibel en 'smart' net, daarin investeren we. De toekomst is voor TenneT allang begonnen.

“TenneT anticipeert op ‘smart grids’, elektriciteitsnetwerken die slim omgaan met de dynamiek van lokale vraag- en aanbodpatronen.”

ir. J.M. Kroon MBA
Algemeen directeur

Overgangswet Elektriciteitsproductiesector

Deze wet bepaalt dat aandelen van TenneT in handen van de Staat moeten zijn, en niet in die van producenten, leveranciers of handelaren. Onafhankelijk netbeheer is een voorwaarde voor een goede marktwerking. Op 25 oktober heeft de Staat alle aandelen van TenneT in bezit.

Corporate governance

Corporate Governance Code

TenneT kiest ervoor de Corporate Governance Code van de Commissie Tabaksblat na te leven op de punten waar toepassing mogelijk is. Dit ondanks het feit dat TenneT geen beursgenoteerde onderneming is. De principes en 'best practice-bepalingen' uit de code vormen naar de mening van TenneT een leidraad voor het handelen van de onderneming en de dochters waarover zeggenschap bestaat. De aandeelhouder, de Nederlandse Staat, daarbij vertegenwoordigd door het ministerie van Financiën staat achter de wijze waarop de code door TenneT wordt toegepast. Voor de afwijkingen van de Corporate Governance Code en de redengeving daarvan, wordt verwezen naar pagina 28.

Directie

De directie van TenneT bestaat uit vier leden. De heer ir. J.M. Kroon MBA is algemeen directeur (statutair) en voorzitter van de directie, de heer ir. B.G.M. Voorhorst MBA is met ingang van 1 december 2007 benoemd tot operationeel directeur (statutair) en de heer drs. W.A. Keus RA is met ingang van 1 februari 2008 benoemd tot financieel directeur (statutair). De heer mr. A.A. Hartman is met ingang van 1 januari 2008 benoemd tot directeur corporate development (titulair).

Binnen de vennootschap geldt een vierogenprincipe, twee directieleden zijn gezamenlijk vertegenwoordigingsbevoegd. Om de continuïteit binnen de onderneming te borgen, beschikken de directieleden wel over een individuele procuratie.

De directie is verantwoordelijk voor het algemene beleid en de strategie van TenneT Holding B.V. Dit betreft het beleid en de strategie van zowel de gereguleerde als de niet-gereguleerde activiteiten. Ten aanzien van de niet-gereguleerde vennootschappen beoordeelt de directie in hoeverre deze passen binnen en bijdragen aan het beleid en de strategie van TenneT.

De directie van TenneT TSO B.V. is verantwoordelijk voor het algemene beleid en de strategie van het netbeheer, daaronder begrepen het beheer van het landelijk hoogspanningsnet en de uitoefening van wettelijke taken. De organisatiestructuur van TenneT is te raadplegen op de website www.tennet.org.

TSO Auction van start!

TSO Auction is een veilingbureau volledig gericht op uitgifte van transportcapaciteit op de vijf buitenlandverbindingen. Met jaar-, maand- en dagveilingen wordt de capaciteit op de Duitse en Belgische grenzen geveild. Omdat zowel de Duitse als de Belgische TSO's meedoen aan de activiteiten van TSO Auction wordt de capaciteit aan beide kanten van de grens geveild.

Januari 2001

TenneT in stroomversnelling

Raad van commissarissen

De raad van commissarissen houdt toezicht op het algemene beleid en de strategie van TenneT en oefent zijn taken uit in het belang van de onderneming en weegt daarbij alle relevante belangen mee. De raad van commissarissen fungeert op het niveau van TenneT Holding B.V. Op TenneT is het structuurregime van toepassing.

De raad van commissarissen heeft een profielschets van zijn samenstelling opgesteld, waarbij rekening is gehouden met de aard van de onderneming en de gewenste deskundigheid en achtergrond van de leden. De raad van commissarissen bestaat uit minimaal drie leden. Op dit moment heeft de raad van commissarissen vijf leden. De afzonderlijke leden kunnen maximaal drie perioden van vier jaar zitting nemen in de raad van commissarissen. Daartoe is een rooster van aftreden opgesteld.

Vanuit zijn midden heeft de raad van commissarissen een audit commissie en een remuneratie- en benoemingscommissie ingesteld. De audit commissie heeft als taak toe te zien op de financiële verslaggeving, inclusief de kwartaalberichten en de jaarverslagen, het financieel verslagleggingsbeleid, de interne beheersingssystemen, de onafhankelijke externe controle van de jaarrekening en de evaluatie van de externe accountant. De remuneratie- en benoemingscommissie heeft als taak een voorstel te doen betreffende het te voeren bezoldigingsbeleid, de individuele bezoldiging van de bestuurders en het opstellen van een remuneratierapport. Tevens stelt de commissie criteria op voor de benoeming van bestuurders en begeleidt de benoemingsprocedure voor nieuwe bestuurders.

Er is voor de raad van commissarissen, de audit commissie en de remuneratie- en benoemingscommissie een reglement opgesteld. Alle informatie met betrekking tot de raad van commissarissen en de afzonderlijke leden is te raadplegen op de TenneT-website.

Algemene Vergadering van Aandeelhouders

De aandelen in het kapitaal van TenneT worden gehouden door de Nederlandse Staat. De Nederlandse Staat wordt daarbij vertegenwoordigd door het ministerie van Financiën. Op grond van de Elektriciteitswet 1998 mogen de aandelen uitsluitend door de Nederlandse Staat gehouden worden. Voor wijziging daarin is een wetswijziging vereist en daarmee parlementaire goedkeuring.

Externe accountant

De externe accountant van TenneT, PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., is belast met de controle van de jaarrekening van TenneT en rapporteert aan de raad van commissarissen en de directie. De externe accountant stelt het accountantsverslag en de managementletter op en geeft de accountantsverklaring bij de jaarrekening van TenneT. De externe accountant is in principe aanwezig bij de vergaderingen van de audit commissie en de raad van commissarissen waarin de accountantsverslagen, de managementletters en de jaarrekening - inclusief het daarin opgenomen verslagleggingsbeleid - worden besproken. De externe accountant kan over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening worden bevraagd door de algemene vergadering van aandeelhouders.

De diensten die TenneT uitbesteedt aan PricewaterhouseCoopers worden vooraf getoetst op de verenigbaarheid met de onafhankelijkheid van de externe accountant. Jaarlijks wordt het functioneren van de externe accountant geëvalueerd en beoordeeld door de directie en de audit commissie. De belangrijkste conclusies van deze beoordeling worden aan de raad van commissarissen medegedeeld.

De huidige verantwoordelijk partner van PricewaterhouseCoopers is in het verslagjaar 2006 aangesteld. Volgens de richtlijnen van het Koninklijk Nederlands Instituut van Registeraccountants (NIVRA) is het verplicht om in het kader van onafhankelijkheid eens per zeven jaar, dus in 2013, te wisselen van verantwoordelijk accountant. Dit ligt ook in lijn met de beginselen van de Code Tabaksblat.

Kernwaarden: kwaliteit en integriteit

TenneT heeft twee kernwaarden: kwaliteit en integriteit. Beide kernwaarden verwoorden waar wij met elkaar als organisatie voor staan en geven richting aan onze keuzes en activiteiten. De kernwaarden zijn uitgewerkt in de bedrijfscode van TenneT, deze is tevens gepubliceerd op de website van TenneT.

Kwaliteitsbeheersing transportdienst en systeemdienst

De belangrijke risico's van TenneT met betrekking tot de transportdienst betreffen het niet leveren van de gewenste kwaliteit en het niet bieden van de afgesproken capaciteit. Om deze risico's te beheersen, stelt TenneT onder meer tweejaarlijks het Kwaliteits- en Capaciteitsplan op. Het Kwaliteits- en Capaciteitsplan wordt getoetst door de Energiekamer. Het opstellen en toetsen van het plan levert inzicht in de beheersing van deze risico's. Daarnaast is de Visie2030 opgesteld met hierin een analyse van de langetermijnontwikkelingen van de Nederlandse electriciteitsvoorziening.

Daarnaast is in het kader van kwaliteit in 2008 het programma Bedrijfszekerheid gestart. Dit programma heeft als voornaamste doel dat de beheersing van de keten van processen tussen de verschillende Business Units afgestemd blijft op de groei van de organisatie.

TenneT koopt de aandelen APX

Voor de ontwikkeling van een onafhankelijke elektriciteitsmarkt is het overnemen van de APX-spotmarkt een stap in de goede richting. De spotmarkt wordt ondergebracht in een 100% dochteronderneming van TenneT. In 2001 werd 8,4 MWh verhandeld op de APX.

10 jaar landelijk netbeheer

Mei 2001

Beheersing van de processen is verder geborgd door implementatie van het ISO9001-kwaliteitssysteem voor de onderhoudsorganisatie. Voor het organisatieonderdeel dat belast is met de operationele bedrijfsvoering is een vergelijkbaar traject gestart.

Veiligheid

Veiligheid speelt een centrale rol in de TenneT-organisatie, zowel bij de formulering van het beleid als bij de dagelijkse uitvoering daarvan. In 2008 heeft TenneT een corporate security and safety-manager aangesteld. Deze coördineert alle maatregelen die voortvloeien uit het Corporate Security Beleid. Deze omvatten onder meer maatregelen ter voorkoming van opzettelijke schade aan het elektriciteitstransport. Daarnaast wordt toezicht gehouden op de naleving van de veiligheidseisen voor medewerkers. Hij is ook het centrale aanspreekpunt voor ministeries, lokaal bestuur, politie, hulpdiensten en andere externe partijen. Met het creëren van deze nieuwe functie heeft TenneT een aantal verantwoordelijkheden binnen de organisatie effectief gebundeld.

Binnen de operationele bedrijfsvoering worden risico's gemitigeerd door het implementeren van beheersmaatregelen. De medewerkers van het Landelijk Bedrijfsvoeringscentrum zijn opgeleid voor hun kritische werkzaamheden. Daarnaast zijn de processen voor het uitvoeren van schakelhandelingen gecertificeerd. Om hun vaardigheden op het gewenste niveau te houden worden de medewerkers periodiek in nationaal en internationaal verband getraind en getoetst.

Ten aanzien van de systeemdienst kent TenneT het risico van verstoring in de systeembalans en daarmee het niet voldoen aan de nationale en internationale afspraken, respectievelijk wet- en regelgeving. Om dit risico te beheersen zijn procedures en afspraken vastgelegd en is er een crisisorganisatie operationeel, die regelmatig getraind wordt in diverse scenario's. Tevens vindt jaarlijks een audit plaats op de interne beheersing van de balanshandhaving. De audit over 2008 wordt in 2009 beoordeeld door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. teneinde tot een verlenging van het assurancerapport te komen. Daarnaast is in het verslagjaar een assessment uitgevoerd op de toepassing van de internationale UCTE-contracten.

Integriteit

Zoals aangegeven zijn de kernwaarden van TenneT uitgewerkt in de bedrijfscode. In de bedrijfscode is aangegeven welk gedrag past bij de invulling van de kernwaarden. De bedrijfscode geldt voor alle medewerkers van TenneT, zowel voor degenen met een dienstverband, als voor de medewerkers die door TenneT worden ingehuurd. Het toezicht op de naleving van de bedrijfscode en het werknemersreglement is belegd bij de compliance officer. De compliance officer fungeert als aanspreekpunt voor de onderneming en heeft een adviserende en monitorende functie. Voorts rapporteert de

Oprichting Groencertificatenbeheer B.V. (thans CertiQ B.V)

TenneT krijgt als taak om een groencertificatensysteem in te richten. Dit is nodig om de productie en levering van duurzame elektriciteit inzichtelijk te maken en daarmee ook de handel in duurzame elektriciteit te bevorderen.

Mei 2001

compliance officer aan de directie en draagt zorg voor het jaarlijkse nalevingsverslag aan de Energiekamer.

Een ander middel om de integriteit binnen de onderneming te bewaken vormt de klokkenluiderregeling. Die stelt medewerkers in staat om vermeende onregelmatigheden binnen de onderneming van algemene, operationele of financiële aard anoniem te melden. Een melding kan bij een speciaal daartoe aangewezen vertrouwenspersoon worden gedaan. Expliciet is vastgelegd dat de melding gedaan kan worden zonder dat de rechtspositie van de medewerker in gevaar komt. De klokkenluiderregeling is gepubliceerd op de website van TenneT. In het verslagjaar zijn geen meldingen gedaan die vallen onder deze regeling.

Bij de uitvoering van haar taken en bevoegdheden hanteert TenneT de principes van transparantie, non-discriminatie en objectiviteit, in overeenstemming met artikel 11b van de Elektriciteitswet 1998.

Reguleringskader

Voor TenneT is de vaststelling van de tarieven van groot belang voor de zekerstelling van haar inkomsten. Basis voor de tarieven zijn de jaarlijks toegestane inkomsten van TenneT die worden vastgesteld door de Energiekamer. In september 2008 heeft de Energiekamer het methodebesluit en het bijbehorende x-factorbesluit voor de 4e reguleringsperiode (2008-2010) vastgesteld. Het x-factorbesluit bepaalt de jaarlijks toegestane inkomsten voor TenneT. Naar de mening van TenneT dekken de toegestane inkomsten voor het 220 en 380 kV-net redelijk de te maken kosten voor dit net. Maar als het gaat om de toegestane inkomsten voor het 110 en 150 kV-net wordt een aantal zaken niet vergoed. TenneT is daarover in beroep gegaan bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB), om de volgende redenen:

- de waarde van de hoogspanningsnetten is door de Energiekamer bepaald op een wijze die geen enkele waarborg bevat voor de juiste vaststelling daarvan. De regionale netbeheerders hebben zelf de hoogte van de gestandaardiseerde activawaarde (GAW) en de operationele kosten van de hoogspanningsnetten (110 en 150 kV) aangedragen en de Energiekamer heeft op basis van de opgave van de regionale netbeheerders de waarden vastgesteld. Daarbij zijn de indirecte operationele kosten buiten beschouwing gelaten;
- TenneT ziet een substantieel deel van de eenmalige kosten die voortvloeien uit de beheeroverdracht van de hoogspanningsnetten niet vergoed.

Daarnaast wordt TenneT op alle kosten (waaronder kapitaalkosten) gekort door toepassing van een parameter voor de generieke productiviteitsontwikkeling (frontier shift). TenneT is van mening dat op reeds gerealiseerde investeringen geen productiviteitsverbetering meer te behalen is.

Oprichting Elined

Met Elined breiden we onze activiteiten uit met het verhuren van beschikbare capaciteit in het glasvezelnet van het hoogspanningsnet en het beschikbaar stellen van ruimte voor het plaatsen van antennes. Hierdoor is het niet meer nodig om nieuwe antennemasten in het landschap te plaatsen.

Juli 2001

Met TenneT onderkent zowel het ministerie van Economische Zaken als de Energiekamer dat het huidige reguleringskader knelt in de veranderende energiemarkt. Volgens het Energierapport 2008 is het reguleringskader te eenzijdig gericht op kostenreductie en te weinig op het stimuleren van investeringen in het net. TenneT staat aan de vooravond van het doen van veel vervangings- en uitbreidingsinvesteringen in de transportnetten van Nederland. Deze investeringen zijn noodzakelijk om in de toekomst de stijgende vraag naar transportcapaciteit te kunnen blijven faciliteren en gelijktijdig de Nederlandse standaard van leveringszekerheid te kunnen blijven waarborgen.

Naast de jarenlange eenzijdige focus op kostenreductie zou er meer aandacht moeten zijn voor de dekking van de kosten van noodzakelijke investeringen. Het investeringsklimaat zou voor TenneT aanzienlijk verbeteren als investeringen slechts eenmaal, vooraf, worden beoordeeld op doelmatigheid.

Interne controle- en risicobeheersing

Aan het door TenneT ontwikkelde interne controle- en risicomanagementsysteem liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

- Risicomanagement is onafhankelijk gepositioneerd binnen TenneT;
- TenneT kiest voor een integrale aanpak van risicomanagement;
- Risico's en beheersingsmaatregelen zijn gerelateerd aan de bedrijfswaarden van TenneT;
- Het systeem is gericht op het managen van de risico's die een effect hebben op het realiseren van de ondernemingsdoelstellingen.

Het interne controle- en risicobeheersingssysteem binnen TenneT is gebaseerd op COSO II en is in 2008 volledig geïmplementeerd. Het COSO II-model is een internationaal en binnen veel organisaties toegepast model voor risicomanagement.

Strategische, operationele en projectrisico's

Risicoanalyses binnen TenneT worden op strategisch en operationeel niveau uitgevoerd. In 2008 is een organisatiebrede operationele risicoanalyse uitgevoerd. Verder heeft een herijking van de strategische risico's op directieniveau plaatsgevonden. Voor strategisch belangrijke projecten (TenneXT, Randstad 380 kV en BritNed) worden per kwartaal specifieke risicoanalyses uitgevoerd.

In 2008 is een groot aantal maatregelen geïmplementeerd om de risico's te beheersen. Over de gesignaleerde risico's en de beheersing ervan wordt door de verantwoordelijke managers elk kwartaal aan de directie gerapporteerd.

Audits

Audits, zowel intern als extern (bijvoorbeeld door de Energiekamer of de Rekenkamer), vormen een integraal onderdeel van het risicomanagementsysteem van TenneT. De interne audits geven inzicht in de wijze waarop en de mate waarin de risico's zijn beheerst. De audits vormen het sluitstuk van het beheerssysteem waarmee een beeld wordt verkregen over de wijze waarop de interne beheersing over een periode heeft gefunctioneerd. Over de uitkomsten van de audits rapporteert de afdeling Internal Audit aan de opdrachtgever en de directie. Daarnaast wordt jaarlijks aan de raad van commissarissen gerapporteerd over de audits die in het betreffende jaar hebben plaatsgevonden. De afdelingsverantwoordelijken zijn ervoor verantwoordelijk dat de bevindingen uit de (interne) audits worden opgepakt. Over de voortgang van de implementatie van de aanbevelingen uit de audits wordt in de kwartaalrapportages gerapporteerd.

Ook in 2008 is een driejaarlijks riskbased-auditplan opgesteld die in de komende jaren zal worden uitgevoerd. Enkele van de processen die onderdeel zijn van de interne audits worden tevens gecertificeerd door de externe accountant (PricewaterhouseCoopers). Dit resulteert in een assurancerapport over de interne beheersing van het betreffende proces.

Planning & Control cyclus

Periodiek wordt een nieuw businessplan vastgesteld. Het businessplan omvat een periode van drie jaar en wordt behandeld en goedgekeurd door de raad van commissarissen. Tevens wordt het businessplan met de aandeelhouder besproken.

Het jaarplan van TenneT is het plan voor het komende boekjaar en bevat conform de statuten onder meer het exploitatiebudget, het financieringsplan en het investeringsplan. De raad van commissarissen keurt het jaarplan goed en hiermee heeft de directie het mandaat om dit plan uit te voeren. Het jaarplan is opgebouwd uit de plannen van alle groepsmaatschappijen en voor TenneT TSO uit de plannen van de business units, shared service centres en stafafdelingen.

De groepsmaatschappijen, business units en afdelingen rapporteren maandelijks over de realisatie van de uitvoering van het jaarplan. Deze rapportages omvatten zowel de financiële als de operationele resultaten.

Financiële verslaggeving

De directie is van mening dat de jaarrekening 2008 geen onjuistheden van materieel belang bevat. De directie is, naar beste weten en overtuiging, van mening dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen van TenneT ten aanzien van de financiële verslaggeving in het verslagjaar naar behoren hebben gewerkt.

TenneT bouwt uitwijkvoorziening

Om een verdere leveringszekerheid te kunnen garanderen, wordt naast het bedrijfsvoeringscentrum in Arnhem elders een uitwijkvoorziening gebouwd.

2002

Afwijkingen van de Corporate Governance Code

In overeenstemming met de Corporate Governance Code wordt hierna toegelicht waarom en in hoeverre wordt afgeweken van de principes en best practices bepalingen uit de Corporate Governance Code.

Bestuur

II.2.1. t/m II.2.5. Gelet op het feit dat de Nederlandse staat alle aandelen in TenneT houdt, kent TenneT geen bezoldiging in de vorm van aandelenopties.

II.2.6. en III.7.3. TenneT heeft een aangepast Insider Trader Reglement. Het is het bestuur en de leden van de raad van commissarissen niet toegestaan effectentransacties te verrichten in beursgenoteerde energiebedrijven waar TenneT een actieve relatie mee heeft. Het reglement en een lijst met uitgesloten bedrijven is gepubliceerd op het intranet.

II.2.14. TenneT kent geen personeelsopties toe.

Raad van commissarissen

III.2.2. Een drietal afhankelijkheidscriteria is niet overgenomen. Twee daarvan zien op commissarissen die een aandelenbelang in TenneT houden, hetgeen niet van toepassing is. De derde ziet op de commissaris die tijdelijk in het bestuur heeft voorzien bij belet of ontstentenis. Deze is niet per definitie niet meer onafhankelijk.

III.4.3. TenneT heeft ervoor gekozen geen aparte secretaris van de vennootschap aan te stellen. De verantwoordelijkheid van de secretaris van de vennootschap, als omschreven in de best practice bepaling met betrekking tot het toezien op naleving van de juiste procedures en handelen in overeenstemming met wet- en regelgeving, ligt bij de afdeling Juridische Zaken.

III.5. De raad van commissarissen heeft vanuit zijn midden een auditcommissie, en een remuneratie-en benoemingscommissie ingesteld. In afwijking van het bepaalde in de best practice bepaling III.5.11. is de voorzitter van de raad van commissarissen tevens voorzitter van de remuneratie-en benoemingscommissie. Gelet op het belang van de commissie vindt de raad het voorzitterschap van de voorzitter gewenst.

III.6.4. De aandelen in TenneT worden geheel gehouden door de Nederlandse Staat. Deze bepaling is derhalve niet van toepassing.

III.6.6. TenneT heeft geen gedelegeerd commissaris.

III.6.7. Een commissaris die in geval van belet of ontstentenis in het bestuur plaatsneemt, treedt in beginsel slechts tijdelijk uit de raad. Na afloop van de bestuursperiode beslissen de raad van commissarissen en algemene vergadering van aandeelhouders of de commissaris kan terugkeren in de raad. Daarbij kan de duur van de bestuursperiode een rol spelen.

III.7.1. en III.7.2. Deze bepalingen zien op aandelenbezit van de commissaris. Dit is niet van toepassing binnen TenneT.

Dwarsregeltransformatoren in Meeden

Met de dwarsregeltransformator kan het transport van elektriciteit beter worden bestuurd en verdeeld. De dwarsregeltransformator verschuift de fasehoek tussen de in- en uitgaande spanning waardoor het vermogen toeneemt. Het spanningsverschil tussen de in- en uitgang blijft hierbij gelijk. Dit maakt het voor TenneT mogelijk om de energiestromen op het elektriciteitsnet te spreiden, met als doel een hogere betrouwbaarheid van het net en een betere benutting van de - grensoverschrijdende - netcapaciteit.

2002

III.8.1. t/m III.8.4. Deze bepalingen hebben betrekking op een one tier bestuur. TenneT valt onder het structuurregime. Deze bepalingen zijn niet van toepassing.

Algemene vergadering van aandeelhouders

Een groot aantal van de best practice bepalingen met betrekking tot de algemene vergadering van aandeelhouders is niet toepasbaar voor TenneT, vanwege het feit dat TenneT slechts één aandeelhouder heeft, een structuurvennootschap is en niet beursgenoteerd is.

Het betreft de volgende bepalingen:

IV.1.1. Niet-structuurvennootschap;

IV.1.2. Stemrecht op financieringspreferente aandelen;

IV.1.3. Openbaarmaking van een bod;

IV.1.7. Registratiedatum stemrecht;

IV.2.1. t/m IV.2.8. Certificaten van aandelen;

IV.3.1. t/m IV.3.4. Omgang met analisten, financiële pers en institutionele beleggers;

IV.3.7. Aandeelhouderscirculaire;

IV.3.9. Beschermingsconstructies;

IV.4.1. t/m IV.4.3. Verantwoordelijkheid institutionele beleggers.

Externe accountant

V.3.1. TenneT heeft ervoor gekozen de interne accountantsdienst niet volledig in te richten. TenneT onderkent echter het belang van een adequate interne beheersing en monitoring van processen en procedures en geeft hier mede invulling aan door middel van een interne auditfunctie als onderdeel van het risicomanagementsysteem.

16.00 uur

Locatie: Berlaymontgebouw, Brussel

Interview met Neelie Kroes

Europees Commissaris voor concurrentie

Eurocommissaris Neelie Kroes

“Onafhankelijke netten scheppen vertrouwen”

31

Neelie Kroes heeft de Europese politiek meer *bite* gegeven. Ze treedt kordaat op tegen kartels. En ook in de Europese energiemarkt die na liberalisering en fusies een cruciale fase ingaat, laat ze haar tanden zien. Zoals begin 2009 in Duitsland. “De besluiten van Duitse energiebedrijven om hun netten te verkopen, hebben het energielandschap veranderd.”

De energiemarkt begint steeds meer een Europese zaak te worden. Zo trok Brussel onlangs honderden miljoenen euro's uit voor offshore windparken en aansluitingen van dergelijke parken op het net. De Europese politiek blaakt van ambitie, maar in de lidstaten heerst soms nog wat scepsis. Het valt zwaar om afscheid te nemen van oude verhoudingen en belangen. En daar is Neelie Kroes aan zet. Zij strijdt namens Europa voor het belang van een open, geliberaliseerde markt die nieuwe omvangrijke investeringen bevordert. De Europees Commissaris voor concurrentie zet daarbij vol in op een “echte interne markt”. Kroes: “Ik bedoel een Europese energiemarkt die goed toegankelijk is voor een groot aantal leveranciers, zodat gezonde prijsconcurrentie ontstaat. Maar het moet ook een betrouwbare markt zijn voor investeerders die bijvoorbeeld

geld willen steken in internationale verbindingen. De komende decennia zijn miljarden nodig om de energievoorziening te verduurzamen en de voorzieningszekerheid te waarborgen.”

“De komende decennia zijn miljarden nodig om de energievoorziening te verduurzamen.”

Belangenconflict

Voor het broodnodige vertrouwen van investeerders zijn onafhankelijke netbedrijven een kernpunt, gelooft Kroes. “Bedrijven met zowel netten als productie en levering hebben een ingebouwd belangenconflict. Ze moeten toegang tot hun netten geven, maar hebben er voordeel bij om dat niet (volledig) te doen. Tijdens onze sectoronderzoeken naar de elektriciteits- en gasmarkt hebben wij aanwijzingen gevonden waaruit blijkt dat gebundelde bedrijven hun controle over het netwerk misbruiken.” Om het ontstaan van onafhankelijke netten te versnellen, zet Kroes in op meerdere troeven. De eerste is een pakket aan wetgevingsmaatregelen, waarvan een splitsingsvoorstel het belangrijkste is. De tweede troef is het voeren van mededingingszaken tegen bedrijven waarvan wordt vermoed dat ze hun

netwerken misbruiken. De Europese druk sorteert volgens Kroes inmiddels effect, zoals blijkt uit de ontwikkelingen in Duitsland: “Energiebedrijf E.ON heeft aangeboden zijn hoogspanningsnetwerk voor transmissie van elektriciteit af te stoten. En later deed het eveneens Duitse energiebedrijf RWE hetzelfde met zijn hogedruknetwerk voor gastransport. Deze twee besluiten hebben het energielandschap veranderd. En volgens recente persberichten overwegen ook andere energiebedrijven om hun netwerken te verkopen of op afstand te zetten”, constateert Kroes met tevredenheid.

“Als ze goed samenwerken, kunnen TSO’s nauwkeuriger in kaart brengen waar nieuwe netwerkversterkingen nodig zijn.”

Prikkels

TSO’s zoals TenneT spelen volgens Kroes een cruciale rol bij het slechten van handelsbarrières en het verhelpen van onbalans. De commissaris juicht voorbeelden van samenwerking, zoals die tussen TenneT en andere TSO’s toe. Ze ziet de NorNed-kabel tussen Nederland en Noorwegen en de aanleg van een zelfde verbinding met Groot-Brittannië als ‘goede ontwikkelingen’.

Samenwerking tussen TSO’s is natuurlijk niet nieuw, relateert Kroes. Maar bedrijven met belangen in zowel netwerk als productie en levering voelden in het verleden minder prikkels om samen te werken, en zo bijvoorbeeld mee te werken aan interconnectie tussen lidstaten. “Wat bijvoorbeeld meespeelde was dat toename van import kon betekenen dat het leveringsbedrijf marktaandeel verloor. Dat zette een rem op initiatieven.”

Onafhankelijke netbedrijven bevorderen volgens de eurocommissaris de broodnodige soepele samenwerking tussen TSO’s. Daarom is het in de ogen van Kroes ook zo belangrijk dat E.ON

Netz, de oosterbuur van TenneT, een zelfstandige netbeheerder wordt. “Dit opent de weg naar betere samenwerking en gezamenlijke investeringen. En dat bevordert betere benutting van de schaarse capaciteit.”

Hete aardappel

Kroes ziet het aantal onafhankelijke TSO’s à la TenneT in de toekomst groeien en steeds intensiever samenwerken. Te beginnen in hun eigen regio, zoals Noordwest Europa voor TenneT. Die intensievere samenwerking tussen bij voorkeur onafhankelijke netbeheerders is volgens haar niet alleen goed voor investeringen. Nog een reden om daarnaar te streven is volgens Kroes de uitdaging die verduurzaming van de energievoorziening biedt. “Op het ogenblik zien we in Europa een welkome vergroening van de productie van elektriciteit en in Noordwest Europa door een groeiend aandeel windenergie.” Deze groei danken we volgens Kroes mede aan de Europees afgesproken targets voor 2020: twintig procent minder CO₂-uitstoot, twintig procent duurzame energiebronnen en twintig procent minder energievraag. “TSO’s weten als geen ander wat ervoor nodig is om windenergie in goede banen te leiden. Bij winduitval zien zij de gevolgen voor de energiebalans tussen vraag en aanbod op hun netwerk. Dan dienen andere productie-eenheden, zoals gas, bij te springen. Juist omdat TSO’s het overzicht hebben, dienen zij goede onderlinge afspraken te maken. Wat we moeten voorkomen is dat Europese TSO’s de hete aardappel van windenergie-uitval naar elkaar gooien. Als ze goed samenwerken, kunnen TSO’s nauwkeuriger in kaart brengen waar nieuwe netwerkversterkingen nodig zijn. Ook kunnen ze beter nagaan waar een extra euro investering relatief het meeste transportcapaciteit oplevert.”

Tot slot verwacht Kroes veel van samenwerking op het terrein van nieuwe technologie, zoals smart grids. “TSO’s kunnen nog heel veel van elkaar leren.”

*“TSO’s weten als geen ander
wat ervoor nodig is om
windenergie in goede banen
te leiden.”*

9.30 uur

**Locatie: Station Doetinchem,
startpunt voor nieuwe verbinding naar
Wesel, Duitsland**

**Interview met Siem Bruijns
Manager Systeem en Besturing TenneT**

Siem Bruijns over Europese samenwerking

“We zitten in een stroomversnelling”

De energiemarkt wordt almaar Europees. We staan aan de vooravond van een vergaande marktkoppeling. En de internationale samenwerking tussen netbeheerders intensificeert snel. Manager Systeem en Besturing Siem Bruijns van TenneT: “Samenwerking is nu regel.”

Onder druk wordt alles vloeibaar. Dat geldt ook voor het ontstaan van de Europese energiemarkt. Pressie van de Europese instanties heeft dit proces versneld, volgens Siem Bruijns. “Maar een aantal Europese netbeheerders (TSO’s) waaronder TenneT zag ook in toenemende mate zelf het belang om te bouwen aan de onafwendbare Europese markt.” Vooral het akkoord in Centraal- en West-Europa (CWE-regio) is volgens Bruijns een doorbraak: “Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Duitsland hebben in 2007 een vergaande marktkoppeling afgesproken, via impliciete veilingen. Daar werken we nu hard aan met alle TSO’s, beurzen, toezichthouders en de overheid.” Als het goed is staan de veilingssystemen in de vijf lidstaten begin 2010 klaar voor nog verdergaande Europese handel. En mogelijk volgen ook nog vergelijkbare koppelingen met Scandinavië en Groot-Brittannië.

Maar met die marktkoppelingen is de markt nog niet perfect. Voor een goede prijsvorming zou er eigenlijk nog meer stroom moeten kunnen vloeien tussen de lidstaten. Dat kan door de interconnectiecapaciteit uit te breiden. Bruijns: “TenneT is concreet bezig met nieuwe kabels naar Groot-Brittannië (BritNed) en Duitsland (Doetinchem-Wesel) en studeert op andere buitenlandverbindingen. Het

streven is om zoveel mogelijk capaciteit aan de markt ter beschikking te stellen, zonder dat dit de leveringszekerheid in gevaar brengt.” Daarmee zijn we bij het heikele punt van betrouwbaarheid. De toename van de Europese handel leidt volgens Bruijns tot ‘meer fluctuaties in de transporten’:

“Dat maakt het moeilijker om de stabiliteit van het Europese elektriciteitsnet te voorspellen. Tegelijk is in Europa een grote toename van windenergie te verwachten, waardoor het daadwerkelijk opgewekte vermogen ook minder voorspelbaar wordt.” Een probleem. Opnieuw is hier de sleutel: Europese samenwerking. Zo zette TenneT in 2008 met de Duitse netbeheerder RWE Transportnetz Strom een Security Service Center op in het Duitse Rommerskirchen. Een primeur. Deskundigen van

“Samenwerking is nu regel in plaats van uitzondering.”

beide TSO’s monitoren daar het net en maken veiligheidsberekeningen voor de volgende dag. Bruijns gelooft dat we toegaan naar een situatie waarin Europese TSO’s niet langer eilanden zijn. Veelbelovend is volgens hem het initiatief om met elf TSO’s een gemeenschappelijk IT-platform in te richten. Bruijns verwacht dat dit initiatief zich als een inktvlek over Europa verspreidt. Ook op andere vlakken zien we nauwere samenwerking. Recent bundelden de verschillende Europese TSO-organisaties zich in European Network of Transmission System Operators for Electricity (ENTSO-E). “Samenwerking is nu regel in plaats van uitzondering.”

Kus prinselijk paar

Twintig minuten voorafgaand aan het burgerlijk huwelijk van Willem Alexander en Maxima zit heel Nederland aan de buis gekluisterd. Dit zorgt voor een dip in elektriciteitsverbruik waardoor het overschot aan elektriciteit naar het buitenland geëxporteerd wordt. (Bron foto: ANP)

 10 jaar landelijk netbeheer

2 februari 2002

Bericht van de raad van commissarissen

De raad van commissarissen heeft kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening, alsmede van de verklaring van de accountant PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. De raad kan zich met deze stukken verenigen en heeft de algemene vergadering van aandeelhouders geadviseerd de jaarrekening vast te stellen.

De raad van commissarissen adviseert de algemene vergadering van aandeelhouders décharge te verlenen aan de directie voor het gevoerde beleid en aan de raad van commissarissen voor het uitgeoefende toezicht.

Activiteiten

In 2008 heeft de raad van commissarissen zes keer vergaderd. De raad heeft met de directie onder meer overleg gevoerd over diverse strategische ontwikkelingen, investeringen en voortgang van nationale- en internationale projecten.

Tijdens de vergaderingen is onder andere aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- jaarplan van de TenneT-groep 2009-2011;
- jaarstukken, winstbestemming;
- overdracht van het beheer van de transportnetten van 110 kV en 150 kV per 1 januari 2008 aan TenneT en de acquisitietrajecten van de transportnetten;
- methodebesluit 4e reguleringsperiode (2008-2010);
- stand van zaken NorNed;
- aansluitproblematiek en congestiemanagement;
- stand van zaken investeringsprojecten;
- visie 2030;
- marktkoppeling NorNed en CWE;
- kabel naar Denemarken;
- nieuw hoofdkantoor in Arnhem;
- strategie en risicoprofiel van de onderneming;
- acquisitie door NOVEC B.V. van Telfort Masten B.V., alsmede de fusie tussen deze twee bedrijven;
- functioneren van de raad van commissarissen en de directie.

Naar aanleiding van diverse onderwerpen is er intensief contact geweest met de algemene vergadering van aandeelhouders.

Pilotproject internationaal congestiemanagement

Al in 2002 vindt het eerste proefproject plaats voor congestiemanagement. De TSO's van België, Frankrijk, Duitsland en Nederland willen voor de 'file-aanpak' op internationale verbindingen een gezamenlijk systeem opzetten. Ook wordt onderzocht of het mechanisme voor het toewijzen van capaciteit kan worden verbeterd.

Mei 2002

TenneT in stroomversnelling

Samenstelling

De samenstelling van de raad van commissarissen is in 2008 niet gewijzigd. De heer Griffioen is op 15 juni 2008 herbenoemd voor een derde termijn van vier jaar.

Alle leden van de raad van commissarissen zijn onafhankelijk in de zin van de Elektriciteitswet 1998. Geen van hen heeft een directe of indirecte binding met (aandeelhouders van) rechtspersonen die de productie, aankoop of levering van elektriciteit of gas verrichten. Alle commissarissen zijn voorts onafhankelijk in de zin van best practice bepaling III.2.2. uit de Corporate Governance Code.

Rooster van aftreden

Dit rooster van aftreden is opgesteld op grond van artikel 6.2 van het reglement van de raad van commissarissen.

Naam	Datum eerste benoeming	Einde van 1 ^e 4-jaars termijn	Einde van 2 ^e 4-jaars termijn	Uiterste datum van aftreden
R.E. Selman	21 okt. 1998	21 okt. 2002	21 okt. 2006	AvA 2011
C. Griffioen	15 juni 2000	15 juni 2004	15 juni 2008	AvA 2013
J.F.T. Vugts	17 juli 2001	17 juli 2005	17 juli 2009	AvA 2014
J.F. van Duyn	26 okt. 2001	26 okt. 2005	26 okt. 2009	AvA 2014
A.W. Veenman	9 maart 2005	9 maart 2009	9 maart 2013	AvA 2017

Audit commissie

De audit commissie bestaat uit de heren Griffioen (voorzitter) en Vugts. De audit commissie heeft in 2008 twee keer vergaderd in aanwezigheid van de directie. Bij deze vergaderingen was ook de externe accountant PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. aanwezig. Tijdens de vergaderingen heeft de audit commissie onder meer aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- resultaten over het boekjaar 2007, alsmede tussentijdse resultaten over het boekjaar 2008;
- managementletters 2008;
- jaarplannen voor 2009;
- treasury rapportage;
- verzekeringsbeleid;
- financieringsbeleid;

- voortgang risicomanagement (interne risicobeheersing- en controlesysteem);
- stand van zaken van de informatievoorziening;
- fiscale risicobeoordeling;
- evaluatie accountant.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De remuneratie- en benoemingscommissie bestaat uit de heren Selman (voorzitter) en Van Duyne. De commissie heeft in het verslagjaar tweemaal vergaderd. De commissie heeft het functioneren van de statutaire directie besproken. Op basis hiervan heeft de commissie beloningsvoorstellen gedaan over salaris en variabele beloning aan de raad van commissarissen.

Onderstaand is het integrale Remuneratierapport 2008 opgenomen.

Remuneratierapport 2008

1. Inleiding

Het Remuneratierapport wordt jaarlijks opgesteld door de remuneratie- en benoemingscommissie, goedgekeurd door de raad van commissarissen en besproken op de aandeelhoudersvergadering.

In het Remuneratierapport wordt de invulling van het beloningsbeleid van de statutaire directie en raad van commissarissen van TenneT Holding B.V. zoals is goedgekeurd door de aandeelhouder, het ministerie van Financiën, weergegeven. Het Remuneratierapport geeft derhalve weer welke salarismwijzigingen in het voorliggende jaar bij de statutaire directie hebben plaatsgevonden, in welke mate de doelstellingen in het voorliggende jaar zijn gerealiseerd en welke variabele beloning daaruit resulteert. Tevens wordt gerapporteerd over de bezoldiging van de raad van commissarissen.

Het voorstel van de remuneratie- en benoemingscommissie voor de wijzigingen van het vaste salaris conform het beloningsbeleid, is op 18 april 2008 goedgekeurd door de raad van commissarissen. De vaststelling van de variabele beloning over 2008 heeft plaatsgevonden in de raad van commissarissen-vergadering van 29 januari 2009.

2. Beloningsbeleid TenneT Holding B.V

Het door de aandeelhouder goedgekeurde beloningsbeleid bestaat uit de volgende elementen:

Vast salaris

Het vaste salaris van de statutaire directie is gebaseerd op functiewaardering. Op basis van deze functiewaardering wordt de beloning van de functie vergeleken met de beloning van functies van vergelijkbare zwaarte op de algemene beloningsmarkt in Nederland. Deze functiewaardering en vergelijking worden eens per twee jaar (eerstvolgende in 2009) uitgevoerd om ontwikkelingen van zowel de organisatie als de arbeidsmarkt goed te kunnen volgen. In de vergelijking wordt voor de vaststelling van het gewenste niveau van de vaste beloning het mediaanniveau gekozen, dat wil zeggen 50 procent van de relevante doelgroep heeft een hoger vast salaris, 50 procent een lager.

Bij een eventuele achterstand ten opzichte van dit mediaanniveau is het beleid dat bij normaal goed functioneren deze achterstand in een periode van maximaal vier jaar wordt ingehaald. Tevens kan de raad van commissarissen jaarlijks een indexatie voor de bestuurderssalaries vaststellen.

De hoogte en structuur van de beloning moeten het mogelijk maken om gekwalificeerde bestuurders met ervaring op vergelijkbaar functieniveau van zowel buiten als binnen de sector aan te trekken en te behouden, ook indien er sprake is van ontwikkelingen binnen de onderneming die leiden tot een toenemende complexiteit en daarmee verzwaring van de bestuurdersfuncties.

Variabel salaris

Ten aanzien van het variabele deel is in het beloningsbeleid het maximum vastgesteld op 25 procent van het vaste salaris. De hoogte van de toegekende variabele beloning wordt vastgesteld op basis van de mate waarin vooraf overeengekomen doelstellingen worden gerealiseerd. Deze doelstellingen worden vastgesteld in vier categorieën:

- winstgevendheid;
- strategische doelstellingen;
- operationele doelstellingen;
- personeel, veiligheid en betrouwbaarheid.

De voor de directieleden specifieke doelstellingen en de bijbehorende weging worden jaarlijks vooraf vastgesteld door de raad van commissarissen. De realisatie van de doelstellingen wordt na afloop van het betreffende jaar eveneens vastgesteld door de raad van commissarissen.

De variabele beloning motiveert om de geplande doelstellingen ieder jaar opnieuw te realiseren en laat een goede balans zien tussen doel en omvang. Met het oog op uitvoerbaarheid en transparantie is de variabele beloning op een eenvoudige regeling gebaseerd.

Joint Venture tussen Elined en Prorail

Elined en Prorail gaan een joint venture aan om vrije capaciteit van de glasvezelnetten te verhuren. Beide partijen gaan samen in de daarvoor opgerichte vennootschap Relined. Samen kunnen ze meer! Elined miste goede verbindingen met de grote stadscentra. De glasvezelkabels bedoeld voor het treinverkeer voorzien hierin.

Pensioenkosten

Alle directieleden zijn deelnemer van het ABP pensioenfonds. De pensioenopbouw is gebaseerd op de middelloon-systematiek. Met de algemeen directeur is bij indiensttreding een premievrij pensioen overeengekomen waarbij naast het ABP-pensioen aanvullende pensioenopbouw plaatsvindt om uitdiensttreding op 61 jarige leeftijd te faciliteren. Deze opbouw vindt plaats via een levensloopregeling, de hieraan afgedragen premies zijn in de aangegeven pensioenpremies meegenomen

Ontslagvergoeding

De ontslagvergoeding van de directie is conform de Code Tabaksblat en bedraagt één bruto jaarsalaris.

Overige vergoedingen en secundaire arbeidsvoorwaarden

TenneT heeft voor haar bestuurders en medewerkers een concurrerend pakket aan secundaire arbeidsvoorwaarden. Onder deze secundaire arbeidsvoorwaarden vallen onder meer een onkostenvergoeding, tegemoetkoming in de premie van de zorgverzekering, ongevalverzekering, arbeidsongeschiktheidsregeling, een bedrijfsauto en bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering.

Toekomstig beloningsbeleid

Vanwege de aanzienlijke groei die de onderneming de afgelopen twee jaar heeft ondergaan en de maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van beloningsbeleid is de raad van commissarissen voornemens in 2009 de aandeelhouder een voorstel voor een nieuw beloningsbeleid te doen.

3. Beloning statutaire directie

Honorarium vast

Op grond van de beoordeling van de performance en ervaring van de bestuurders en de verhouding van hun vaste beloning tot hetgeen gebruikelijk is voor vergelijkbare functies binnen de Nederlandse beloningsmarkt, is door de raad van commissarissen besloten het vaste salaris van de algemeen directeur per 1 januari 2008 aan te passen met een beoordelingsverhoging van 2 procent. Het vaste salaris van de operationeel directeur, op dat moment één maand in functie als bestuurder, is niet aangepast.

Tevens is een indexering van 2,5 procent toegekend en een verhoging van 0,8 procent van de eindejaarsuitkering een en ander overeenkomstig ontwikkelingen in de CAO.

De relatieve positie van het vaste salaris van de statutaire directie in 2008 ten opzichte van de mediaan van de algemene beloningsmarkt was daarmee als volgt:

Algemeen directeur	92%
Financieel directeur	99%
Operationeel directeur	85%

Honorarium variabel

Op basis van realisatie van vooraf vastgestelde doelstellingen heeft de raad van commissarissen besloten de directie over het jaar 2008 de onderstaande percentages van de maximale variabele beloning toe te kennen:

Onderwerp	Algemeen directeur	Percentage financieel directeur	Operationeel directeur
Winstgevendheid:			
EBIT-niveau ten opzichte van budget	25%	25%	25%
Strategische doelstellingen:			
Implementatie en integratie hoogspanningsnetten, interconnectoren en marktkoppeling	20%	20%	15%
Operationele doelstellingen:	25%	25%	30%
Personeel, Veiligheid en Betrouwbaarheid:			
Ziekteverzuim, ongevallen en storingen	15%	15%	15%
Totaal	85%	85%	85%

Hiermee komt de beloning over 2008 op de volgende bedragen:

Ir. J.M. Kroon MBA, algemeen directeur

(in EUR x 1.000)	Honorarium Vast*	Honorarium variabel	Totaal Salaris
2008	296	62	358
2007	282	52	335

Drs. W.A Keus RA, financieel directeur (bestuurder met ingang van 1 februari 2008)

(in EUR x 1.000)	Honorarium Vast*	Honorarium variabel	Totaal Salaris
2008	200	44	244
2007	-	-	-

EnerQ en CertiQ van start

Met de invoering van de MEP-subsidieregeling richt TenneT EnerQ op. MEP staat voor milieukwaliteit van de elektriciteitsproductie en is bedoeld om duurzaam opgewekte energie te stimuleren. EnerQ wordt belast met de uitvoering van de regeling. Dochteronderneming Groencertificatenbeheer B.V. gaat verder onder de naam CertiQ waarbij zij naast de producenten van duurzame elektriciteit ook WKK(warmtekrachtkoppeling)-producenten er als klant bij krijgt.

Ir. B.G.M. Voorhorst MBA, operationeel directeur (bestuurder met ingang van 1 december 2007)

(in EUR x 1.000)	Honorarium Vast*	Honorarium variabel	Totaal Salaris
2008	194	41	235
2007	16	3	19

Pensioenpremies

In 2008 zijn de volgende pensioenpremies afgedragen:

(in EUR x 1.000)	Ir.J.M.Kroon MBA *	Drs.W.A. Keus RA	Ir.B.G.M.Voorhorst MBA
2008	104	33	38
2007	102	-	2

* In de pensioenpremies is de suppletie ter hoogte van het ingehouden werknemersdeel van de pensioenpremie (31 kEuro in 2008, 33 kEuro in 2007) opgenomen, die in voorgaande rapportages opgenomen was in het honorarium vast.

4. Beloning raad van commissarissen

De beloning van de raad van commissarissen en commissies is conform afspraak (AvA 2005-008) met ingang van 1-1-2008 met 2,5 procent inflatiecorrectie verhoogd.

Hiermee komt de beloning voor de raad en commissies in 2008 op de volgende bedragen:

Voorzitter raad van commissarissen	EUR	24.548,-
Vice voorzitter raad van commissarissen	EUR	19.740,-
Lid raad van commissarissen	EUR	17.604,-
Lid audit commissie	EUR	5.868,-
Lid remuneratie- en benoemingscommissie	EUR	2.128,-

De totale vergoedingen van de raad van commissarissen in 2008 zijn onderstaand weergegeven :

(In EUR)		Vaste ver- goeding	Commissie vergoeding 2008	Totaal 2008	Totaal 2007
Voorzitter	Ir. R.E. Selman	24.548	2.128	26.676	26.016
Vicevoorzitter	drs. C. Griffioen RA	19.740	5.868	25.608	24.972
Lid	drs. J.F. van Duyne	17.604	2.128	19.732	19.248
Lid	drs. J. F.T. Vugts	17.604	5.868	23.472	22.896
Lid	dr.ir. A.W. Veenman	17.604	-	17.604	17.172
Totaal				113.092	110.304

Contacten met de ondernemingsraad

In het verslagjaar heeft een vertegenwoordiging van de raad van commissarissen tweemaal een overleg tussen de directie en de ondernemingsraad (OR) bijgewoond. Daarnaast heeft een jaarlijkse bijeenkomst van de OR, raad van commissarissen en directie plaatsgevonden waarin diverse relevante ontwikkelingen zijn besproken. De raad wil zijn waardering uitspreken voor de manier en ook de snelheid waarop diverse onderwerpen zijn besproken en bediscussieerd.

Woord van waardering

De raad van commissarissen wil de directie, het management en TenneT-medewerkers danken voor hun inzet en betrokkenheid in het verslagjaar.

Raad van commissarissen,
 ir. R.E. Selman (voorzitter)
 drs. C. Griffioen RA (vice-voorzitter)
 drs. J.F. van Duyne
 drs. J.F.T. Vugts
 dr. ir. A.W. Veenman

Arnhem, april 2009

Code Rood

Bij lange periode van warmte zijn centrales beperkt in het lozen van koelwater in oppervlaktewater. Voor de eerste keer in negen jaar geeft TenneT voor het waarschuwingssysteem koelwaterbeperkingen Code Rood af. De reservecapaciteit is gedaald naar 390 MW, zou er op datzelfde moment een centrale uitvallen, dan kan de situatie ontstaan dat niet meer in de stroomlevering van heel Nederland kan worden voorzien.

Financiële resultaten

Resultaat

TenneT heeft in 2008 een bedrijfsresultaat van EUR 80,9 miljoen gerealiseerd, een stijging van bijna 15 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Toen kwam het bedrijfsresultaat op EUR 70,4 miljoen uit. Het nettoresultaat van de groep bedraagt EUR 50,7 miljoen en is daarmee 4,5 procent lager dan in 2007. Naast een lager resultaat uit deelnemingen zijn het vooral de hogere netto financieringslasten die de oorzaak vormen voor het lagere netto resultaat.

Met ingang van 1 januari 2008 is TenneT, op grond van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), aangewezen als beheerder van de Nederlandse hoogspanningsnetten met een spanningsniveau van 110 kV en hoger. Daarmee is TenneT beheerder geworden van het gehele transportnet van 110 tot 380 kV-netten, met uitzondering van de netten die betrokken zijn in crossborderlease-overeenkomsten.

TenneT heeft in de loop van 2008 de exploitatie overgenomen met betrekking tot de 110 en 150 kV-netten die tot 1 januari 2008 werden beheerd door Delta en Essent Netwerk. In de loop van 2009 zal TenneT tevens de exploitatie overnemen van de 110 en 150 kV-netten van Nuon, met uitzondering van de netten in het Randmerengebied, waarover in het verleden een crossborderlease-overeenkomst is afgesloten. Met betrekking tot de door Eneco beheerde netten ziet TenneT vooralsnog af van de overname van het beheer. Aangezien ook deze netten onderwerp zijn van een crossborderlease-overeenkomst.

Het bedrijfsresultaat over 2008 is negatief beïnvloed door een aantal bijzondere posten, waarvan sommige direct betrekking hadden op de overname van het beheer van de 110 en 150 kV-transportnetten. Daarbij ging het onder meer om eenmalige kosten die TenneT heeft moeten maken om de beheerstaken over te kunnen nemen en om compensatie van nog door de regionale netbeheerders in 2008 uitgevoerde beheerswerkzaamheden. Deze kosten vonden onvoldoende dekking in de aan TenneT toegestane tariefinkomsten.

In september 2008 is door de Energiekamer van de NMa het Methodebesluit voor de 4e reguleringsperiode (2008 t/m 2010) genomen. Als gevolg van dit Methodebesluit zullen de toegestane regulatorische inkomsten met betrekking tot de 110 en 150 kV-netten waarover per 1 januari 2008 het beheer is verkregen onvoldoende zijn om de beheerskosten die TenneT hiervoor moet maken te dekken. Dit is voor TenneT enerzijds aanleiding

geweest om tegen dit besluit beroep aan te tekenen bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) en anderzijds een voorziening te treffen voor de uitvoering van een verlieslatende taak. Deze voorziening is gebaseerd op een aantal mogelijke scenario's ten aanzien van de uitkomst van de bovengenoemde beroepszaak en te verwachten ontwikkelingen in kosten en opbrengsten gedurende de periode waarin TenneT als netbeheerder van de betreffende netten is aangewezen.

Tegenover deze bijzondere lasten staan bijzondere baten, met name de vrijval van een in voorgaande jaren gemaakte reservering vanwege een door een regionale netbeheerder aangespannen arbitrage inzake de hoogte van door TenneT te betalen beheersvergoedingen voor een 380 kV-verbinding waarvan het eigendom bij de betreffende regionale netbeheerder ligt. Daarnaast is een eenmalige bate (boekwinst) gerealiseerd op een onroerendgoedtransactie.

Per saldo hadden bovengenoemde bijzondere posten een negatieve invloed op het bedrijfsresultaat van EUR 12,4 miljoen. Dit werd gedeeltelijk gecompenseerd doordat in 2008 de volledige inkooplasten voor Energie en Vermogen zijn vergoed in de omzet (in 2007 en voorgaande jaren was dit slechts deels het geval).

	2008	2007	2006	2005	2004
Winst na belasting (in EUR x 1 miljoen)	50,7	53,1	46,7	96,4	65,2

Omzet

De omzet in 2008 bedroeg EUR 460,3 miljoen (2007: EUR 398,8 miljoen). De stijging ten opzichte van 2007 wordt met name veroorzaakt door de overname van het beheer van de 110 en 150 kV-netten. De toename is slechts een deel van de omzet die toe te rekenen valt aan deze netten in 2008. Dit is het gevolg van interim-overeenkomsten met de verschillende regionale netbeheerders, waardoor in sommige gevallen het economisch risico pas in 2009 wordt overgedragen.

Blussen hoogspanningskabels

Om de veiligheid van brandweerlieden te vergroten, stelt TenneT samen met de gemeente Lelystad voor het eerst regels op. Een van de afspraken is dat TenneT bij een brand de stroom binnen tien minuten afschakelt. Het Nederlands Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding heeft aan het plan meegewerkt.

De omzet is als volgt samengesteld:

(in EUR x 1 miljoen)	2008			2007		
	Gereguleerd	Niet gereguleerd	Totaal	Gereguleerd	Niet gereguleerd	Totaal
Aansluit- en transportdiensten	219,2	-	219,2	181,0	-	181,0
Systeemdiensten	142,0	-	142,0	136,4	-	136,4
Handhaven energiebalans	47,7	-	47,7	34,6	-	34,6
Exploitatie energiebeurzen	-	17,0	17,0	-	14,5	14,5
Omzet diensten marktfacilitering	8,9	-	8,9	6,5	-	6,5
Overig	1,8	23,7	25,5	1,7	24,1	25,8
Totaal	419,6	40,7	460,3	360,2	38,6	398,8

De gereguleerde omzet bestaat voornamelijk uit vergoedingen voor levering van aansluit-diensten, transportdiensten, systeemdiensten en in rekening gebrachte bedragen in het kader van de handhaving van de energiebalans. Deze activiteiten worden gereguleerd door de toezichthouder, de Energiekamer van de NMa, die jaarlijks de tarieven vaststelt.

De niet-gereguleerde omzet heeft met name betrekking op het exploiteren van energiebeurzen. De overige opbrengsten betreffen met name de omzet van overige dochterondernemingen, rentebaten en werken voor derden.

TenneT streeft naar efficiencyverbeteringen om de door de toezichthouder opgelegde kortingen op de tarieven, bekend staand als de 'x-factor', te compenseren. Het blijft de langetermijndoelstelling van TenneT om beter te presteren dan het gereguleerde rendement met behoud van de kwaliteit van dienstverlening binnen een beheerst risicoprofiel.

Balans

Het balans totaal van TenneT bedraagt bijna EUR 2,9 miljard, waarvan EUR 1,1 miljard betrekking heeft op middelen die niet vrij ter beschikking staan van de groep ten gevolge van:

- beursactiviteiten van APX Group;
- veiling van de capaciteit van de buitenlandverbindingen;
- handhaving van de energiebalans;
- MEP-subsidiegelden;
- marktkoppeling.

Randstad krijgt nieuwe hoogspanningslijn

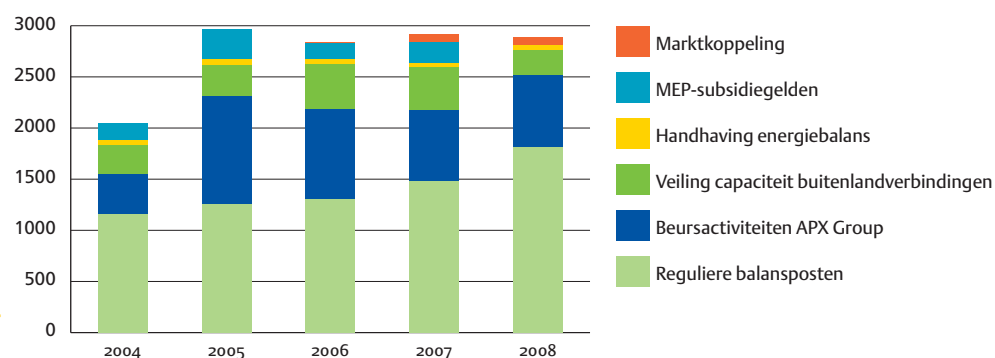
De toenemende vraag naar elektriciteit in de Randstad maakt nieuwe verbindingen noodzakelijk. Dat komt door nieuwe bedrijven en woningen. Ook voor de leveringszekerheid en toenemende behoefte aan extra transportcapaciteit voor centrales is uitbreiding nodig.

September 2003

De niet vrij ter beschikking staande middelen zijn de afgelopen jaren sterk toegenomen en maken een aanzienlijk deel uit van het balanstotaal en de kasstromen.

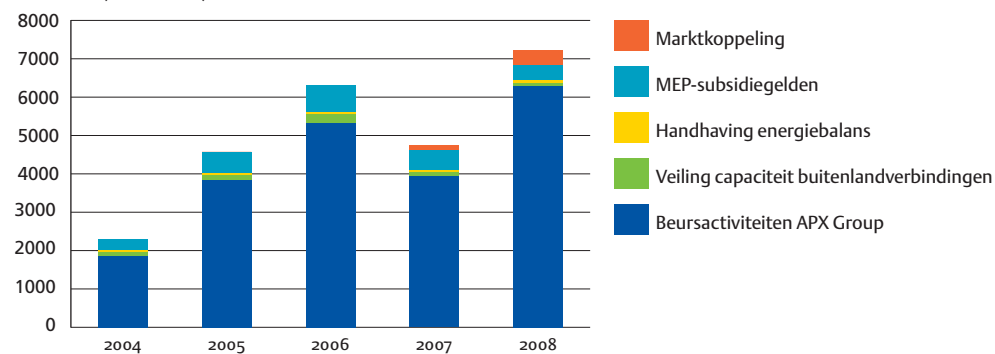
Balanstotaal inclusief niet vrij ter beschikking staande middelen

Balanswaarde (x EUR 1.000)

Kasstroom clearingtransacties

Kasstroom (x EUR 1.000)

TenneT koopt Transportnet Zuid-Holland (TZH)

Met de overname van TZH zet TenneT de eerste stap in de richting van één landelijk transportnet. De efficiency kan door deze overname van het 150 kV-net in Zuid-Holland worden verhoogd.

 10 jaar landelijk netbeheer

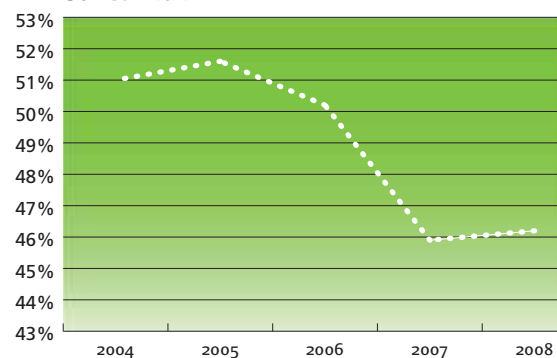
December 2003

Het balanstotaal exclusief niet vrij ter beschikking staande middelen en vooruit ontvangen investeringsbijdragen (het aangepast balanstotaal) bedraagt EUR 1,8 miljard¹⁾ en is de basis voor het inzicht in de performance van de onderneming. Het resulteert in de volgende verhoudingsgetallen:

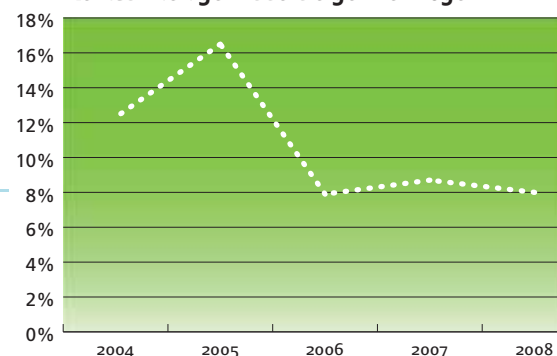
	2008	2007	2006	2005	2004
Solvabiliteit	46,1%	45,9%	50,2%	51,6%	51,0%
Rentabiliteit gemiddeld eigen vermogen	8,0%	8,7%	7,9%	16,5%	12,3%
Rentedekking	5,5	4,2	5,8	4,3	7,5
Leningen en kredietfaciliteiten /EBITDA	3,0	4,0	2,7	2,4	2,0

1) Het aangepast balanstotaal (EUR 1,8 miljard) is het balanstotaal (EUR 2,9 miljard) verminderd met de niet vrij ter beschikking staande middelen (EUR 1,1 miljard).

Solvabiliteit

Rentabiliteit gemiddeld eigen vermogen

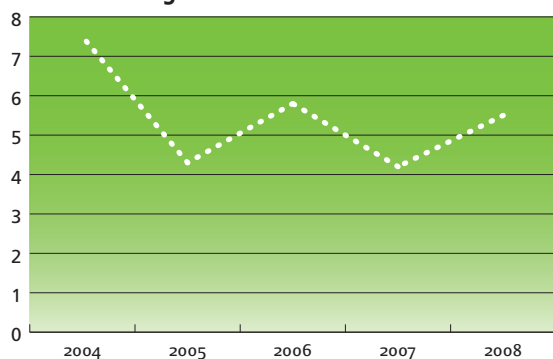

107 nieuwe medewerkers

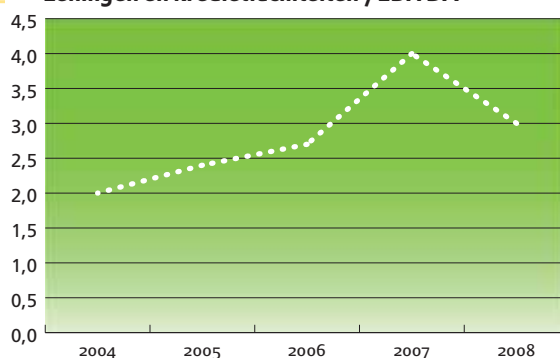
Door de overname van Transportnet Zuid-Holland in december 2003 krijgt TenneT er 107 medewerkers bij. Hierdoor stijgt het aantal medewerkers naar 400 en het aantal kilometer lijnen met 680 kilometer.

Juli 2004

Rentedekking

Leningen en kredietfaciliteiten / EBITDA

Onderstaande definities zijn gehanteerd:

Solvabiliteit	Eigen vermogen gedeeld door het aangepaste balanstotaal
Rentabiliteit gemiddeld eigen vermogen	Resultaat na belasting gedeeld door het gemiddeld eigen vermogen (stand einde jaar + stand begin jaar / 2)
Rentedekking	Bedrijfsresultaat gedeeld door de rentelasten op leningen en kredietfaciliteiten
Leningen/EBITDA	Opgenomen deel van bankleningen en kredietfaciliteiten gedeeld door bedrijfsresultaat plus afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen op materiële en immateriële vaste activa

Nieuwe naam voor Code Rood

Vanaf dit jaar worden er internationale afspraken gemaakt over de kleurcodebenamingen. Deze worden gebruikt om situaties van terrorismedreiging aan te geven. Code groen, oranje en rood voor situaties van koelwaterberperkingen veranderen in Fase 0, 1, en 2.

Investerings

De materiële vaste activa van TenneT bedragen EUR 1.470 miljoen (2007: EUR 1.263 miljoen) en bestaan voornamelijk uit hoogspanningsinfrastructuur. De afschrijvingen in 2008 bedragen EUR 65 miljoen (2007: EUR 58 miljoen).

In 2008 is voor een bedrag van EUR 282 miljoen geïnvesteerd in nieuwe bedrijfsmiddelen (2007: 166 miljoen). Het betreft voornamelijk de onderhanden projecten ter versterking van de infrastructuur in de Randstad, de kabel naar Noorwegen (in 2008 gerealiseerd) en de kabel naar Groot-Brittannië. In de komende jaren zullen verdere investeringen plaatsvinden ter vervanging en uitbreiding van de netinfrastructuur.

Met betrekking tot de capaciteit van het transportnet is de scherpe toename in de plannen voor nieuwbouw van productievermogen het kernthema. Al gevolg hiervan wordt nu verwacht dat Nederland op termijn een land wordt dat elektriciteit exporteert.

Tal van projecten voor netverzwaring zijn reeds in gang gezet. Op dit moment wordt er gewerkt aan de uitbreiding van het landelijke hoogspanningsnet in de Randstad. De volgende stap zijn uitbreidingen in Noord- en Midden Nederland en in Zeeland alsmede de aanleg van een vierde verbinding naar Duitsland. Hiervoor zijn de planologische procedures in 2007 opgestart. De omvang van deze investeringen belopen EUR 3 tot 4 miljard.

Financieringsstrategie

De financieringsstrategie van TenneT is erop gericht om zo flexibel mogelijk te kunnen reageren op veranderingen in de omgeving van de onderneming. Het treasurybeleid is gericht op het adequaat beheersen van de geldstromen, het beschermen van het groepsvermogen tegen financiële risico's en het waarborgen van een goede toegang tot de financiële markten. Op de lange termijn streeft de onderneming naar een vermogensstructuur die enerzijds aansluit bij het risicoprofiel van de – voornamelijk gereguleerde – activiteiten en bij de levensduur van de activa en anderzijds bij de wens om over voldoende weerstandsvermogen te beschikken om te kunnen reageren op kansen en mogelijkheden die zich binnen de kernactiviteiten van de onderneming voordoen.

Tariefsvergelijking

De tarieven van TenneT behoren, volgens de ETSO-tariefsvergelijking, tot de laagste in Europa. Door een toename van de kosten voor energie en vermogen en de verzwaring van het 380 kV-net in de Randstad zullen de komende jaren de tarieven gaan stijgen.

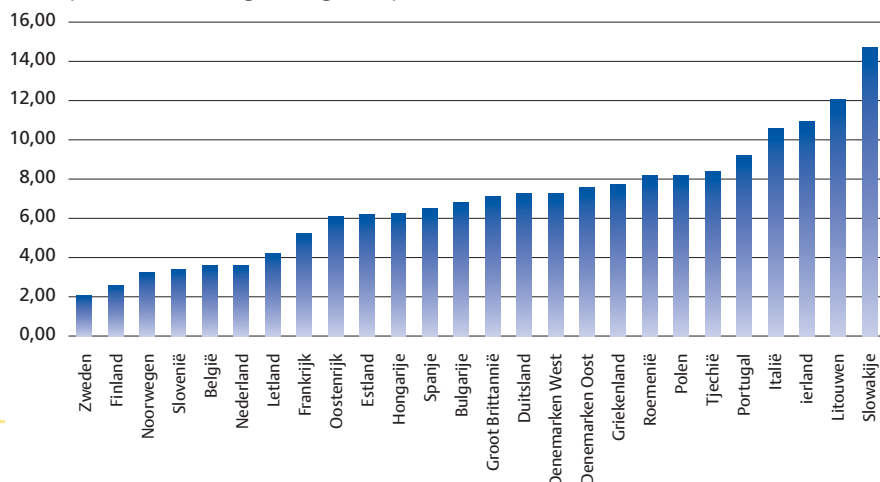

DTe geeft groen licht voor NorNed

Eind 2004 tekenen TenneT en Statnett de overeenkomst voor de realisatie van een 580 kilometer lange onderzeese hoogspanningskabel. De NorNed-kabel verbindt Nederland met Noorwegen en is bestemd voor de im-, en export van elektriciteit en past in het beleid om zo meer Europese markten aan elkaar te koppelen.

December 2004

**Kosten voor transport-, systeem- en aansluitdiensten
(ETSO-tariefsvergelijking 2007)**

Vooruitzichten 2009

In 2009 zullen de gereguleerde inkomsten van TenneT naar verwachting een verdere stijging laten zien tot een niveau dat boven de EUR 600 miljoen zal uitkomen, voornamelijk als gevolg van de overname van het beheer en de daarmee samenhangende exploitatie van de 110 en 150 kV-netten van Delta, Essent en Nuon.

Tevens streeft TenneT ernaar het eigendom van deze netten over te nemen, althans voor zover deze niet onderwerp zijn van crossborderlease-overeenkomsten. Met Essent is hierover inmiddels overeenstemming bereikt. TenneT verwacht in 2009 ook met Nuon en Delta tot overeenstemming te komen over de overname van de relevante netactiva. De overname van het eigendom van deze netten heeft tot gevolg dat TenneT niet langer beheersvergoedingen aan de eigenaren van deze netten hoeft af te dragen. Daar staat tegenover dat TenneT zelf de kapitaalkosten (afschrijvingen, financieringskosten) voor haar rekening zal nemen.

TenneT verwacht dat het bedrijfsresultaat in 2009 lager zal zijn dan in het verslagjaar.

Dit is een direct gevolg van het Methodebesluit voor de 4e reguleringsperiode, zoals dat door de Energiekamer van de NMa in september 2008 is genomen. Als gevolg van dit Methodebesluit en het daaruit voortvloeiende Tarievenbesluit 2009 zullen de voor 2009 toegestane regulatorische inkomsten met betrekking tot de 110 en 150 kV-netten onvoldoende zijn om de beheerskosten die TenneT hiervoor moet maken te dekken. Dit is voor TenneT dan ook aanleiding geweest om tegen deze besluiten beroep respectievelijk bezwaar aan te tekenen. TenneT acht het onwaarschijnlijk dat het reeds in 2009 tot uitspraken in deze procedures zal komen, zodat de gevolgen daarvan eerst in latere jaren

hun weerslag op de inkomsten van TenneT zullen hebben. TenneT heeft met het oog op dit Methodebesluit in 2008 een voorziening getroffen, die in 2009 de genoemde effecten zal dempen maar niet volledig zal wegnemen.

Als gevolg van het omvangrijke investeringsprogramma dat TenneT momenteel uitvoert, zullen zowel de afschrijvingslasten als de rentelasten in 2009 fors toenemen. Als gevolg van de huidige reguleringssystematiek zal voor een deel van deze lastenstijging eerst in latere jaren compensatie worden verkregen via de toekomstige tarieven. Dit zogenaamde 'na-ijl-effect' zal eveneens een drukkende werking hebben op de resultaten van TenneT in 2009. TenneT is momenteel in gesprek met het ministerie van Economische Zaken om te bekijken op welke wijze de reguleringssystematiek kan worden aangepast, zodat ook in de komende jaren waarin de investeringen boven de afschrijvingen uitkomen er een reële mogelijkheid bestaat om het gereguleerde rendement te realiseren.

Naar het zich laat aanzien heeft de economische crisis vooralsnog geen invloed op de noodzaak van het investeringsprogramma van TenneT in 2009, waarin met name investeringen zullen worden gedaan ter versterking van de 380 kV-ring in de Randstad en in de onderzeese BritNed-kabel, die Nederland met het Verenigd Koninkrijk verbindt.

Als gevolg van het investeringsprogramma verwacht TenneT een toenemende financieringsbehoefte. Om hierin te voorzien streeft TenneT naar een diversificatie van haar financieringsbronnen. Daarnaast wordt in nauw overleg met de aandeelhouder bekeken op welke wijze kan worden gewaarborgd dat TenneT ook tijdens de uitvoering van het noodzakelijke investeringsprogramma over een gezonde financiële positie kan blijven beschikken.

14.00 uur

Locatie: TSS Cross Media Group, Gouda

Interview met Willem Vermeend

Ondernemer en Hoogleraar Europese
fiscale economie

Willem Vermeend wil actie “Groot denken, en nú durven investeren”

Willem Vermeend is niet een doemdenker maar een doendenker. Samen met Gerrit Zalm bewerkstelligde de voormalige staatssecretaris van Financiën eind jaren negentig een ingrijpende wijziging van het fiscale stelsel. Binnen drie jaar. Tegenwoordig pleit hij voor daadkracht in duurzame energie. “Den Haag wacht te lang.”

Het interview vindt plaats daags nadat Amerikaanse kranten koppen: “Oh, bama!” en “Our 44th – and our FIRST.” Zo vlak na de inauguratie van de nieuwe Amerikaanse president liggen diens woorden nog vers in het geheugen. Barack Obama belooft de economie ‘groots en snel’ uit het slop te trekken: “We zullen wegen en bruggen bouwen en elektriciteitsnetten. (...) We zullen de energie in de zon, de wind en de grond vangen om onze auto’s te laten rijden en onze fabrieken te laten draaien.” Zo’n belofte tot actie is koren op de molen van Willem Vermeend: “Obama begrijpt dat het tijd is om groots te investeren in duurzame energie. De komende vijftig jaar raken de fossiele brandstoffen op, inclusief het Nederlandse aardgas. Energie

wordt geleidelijk steeds duurder en de spanningen tussen landen nemen daardoor toe.” Als Nederland niet ‘nog verder achterop’ wil raken, moeten we volgens Vermeend de komende decennia miljarden investeren. “Ook in de infrastructuur van energie. Want de bestaande netten zijn gebaseerd op fossiele brandstoffen. Maar we zitten in de nadagen van gas.” In dat licht begrijpt Vermeend er niets van dat TenneT opdracht heeft gekregen om tot 2012

“Regeringen moeten niet remmen maar voorrang verlenen aan investeringen in duurzame energie.”

jaarlijks 2,1 procent te besparen. “Bezuinigen is het slechtste wat we nu kunnen doen. Den Haag wacht te lang, is te weinig creatief en visionair. Regeringen moeten niet remmen maar voorrang verlenen aan investeringen in duurzame energie. Daarvoor is focus noodzakelijk. We moeten afspreken: we gaan dan en dan en daarmee verduurzamen. Punt. Anders krijg je vluchtwegen.”

Megapark

Als het aan Vermeend ligt, nemen een aantal ministers per direct het voortouw, bijvoorbeeld Jan Peter Balkenende en Wouter Bos. Zij nemen gezamenlijk op zich dat Nederland in 2018 het grootste megawindpark ter wereld opent. Volgens hem kan dat meer dan twintig procent van de elektriciteitsbehoefte dekken. Waarom wind? “De mogelijkheden van biomassa zijn beperkt en heeft te veel nadelen. Zon is veelbelovend, maar met wind maak je in ons land snel het verschil. Dat kan met een speciaal voor de diepzee ontwikkeld megapark met turbines van zes megawatt of meer. Het voordeel van de diepzee is de betere windopbrengst dan op land. Bovendien omzeilen we zo bezwaren over horizonvervuiling en belemmering van de scheepvaart.” Vermeend gelooft heilig dat

“Soms waait het hard, soms zacht. Je moet er dus voor zorgen dat je overtollige stroom aan andere landen kunt leveren.”

dit initiatief de economie zal stuwen. “We hebben bedrijven die prima offshore platforms kunnen aanleggen die vijftig tot zeventig jaar meegaan. Met zware helikopters brengen we de zeewindturbines naar de platforms of speciaal gefabriceerde megadobbers, waarop ze bevestigd worden. Deze speciale turbines laten we maken in de grootste windmolenfabriek ter wereld. Die bouwen we bijvoorbeeld in de Eemshaven in Groningen. Zo creëren we een hele nieuwe maakindustrie, waarmee we 50.000 banen scheppen. Bovendien stimuleren we innovatieve techniek die we vervolgens weer kunnen exporteren.”

Om de grote windparken op zee in de energievoorziening in te passen, zijn volgens Vermeend grote investeringen in het net noodzakelijk: “Soms waait het hard, soms zacht. Je moet er dus voor zorgen dat je overtollige stroom aan andere landen kunt leveren.” Sommige mensen opperen dat je eilanden voor de kust nodig hebt,

maar Vermeend wijst dit van tafel. “Ik heb aan dit idee zitten rekenen, maar het is veel te duur. En het is onnodig voor opslag; ook zonder eilanden kun je water oppompen en weer laten vallen op het moment dat je de stroom wilt gebruiken.”

Met een megapark op zee verwacht Vermeend veel van centrale duurzame opwekking. Maar dat betekent niet dat hij niets ziet in decentrale opwek. Daarvoor moet het net volgens hem ook geschikt worden gemaakt. “Dat is een geleidelijker proces, maar het heeft absoluut de toekomst. Je zou nu al alle daken van nieuwbouwwoningen en kantoorpanden moeten klaarmaken voor integratie van zonne-energie.”

Spoedwetjes

Kenmerkend aan de visie van Vermeend is dat hij steeds hamert op een nationale aanpak. Dit betekent niet dat hij wars is van Europees denken. Zo ziet hij interconnectie tussen Nederland en andere Europese landen als een prachtige ontwikkeling. Wat Vermeend bedoelt, is dat het startpunt nationaal moet zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor zijn megawindpark. “Je moet niet wachten tot Europa tot een supergrid besluit. Maak je eigen plannen en houd bij de constructie rekening met een groot Europees grid. Té Europees denken, levert altijd vertraging op.”

Om duurzame energie voorrang te verlenen, zijn volgens Vermeend ook op nationaal niveau nog ingrijpende wijzigingen van de wet- en regelgeving nodig. De regulering is onvoldoende toegerust op het inpassen van nieuwe vormen van energie, waardoor investeringen onnodig veel vertraging dreigen op te lopen. Ook TenneT heeft daarmee te maken. “Een doel halen in 2018 lukt alleen als de overheid ook de juiste procedurestappen zet. Anders verzandt het in procedures. We hebben spoedwetjes nodig, zoals die waarmee Camiel Eurlings de files wil aanpakken.”

“Je moet niet wachten tot Europa tot een supergrid besluit. Maak je eigen plannen en houd bij de constructie rekening met een groot Europees grid. Té Europees denken, levert altijd vertraging op.”

15.45 uur

**Locatie: Station Borssele,
versneld aangelegd om nieuwe
productie te kunnen aansluiten
Interview met Roel Wolters
Manager Transport en Infra TenneT**

Roel Wolters over investeren

“Het moet sneller kunnen”

Vanwege een toenemende energievraag en verduurzaming van de energievoorziening, heeft ons land steeds meer transportcapaciteit nodig. Maar het verkrijgen van vergunningen daarvoor gaat traag. Manager Transport en Infra Roel Wolters van TenneT: “Als je sneller wilt moet de bijl aan de wortel van het bestuursrecht.”

Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren. Roel Wolters weet daar alles van. Hoewel TenneT elke investering ruim van tevoren plant - daarbij rekening houdend met de langetermijnvisie - is het toch moeilijk om projecten tijdig op te leveren. Wolters vindt het spijtig dat TenneT achterloopt bij de snelle groei van nieuwe productie. “Mede dankzij vertraging door vergunningen gaat het vergroten van onze transportcapaciteit langzamer dan het bouwen van de nieuw geplande elektriciteitscentrales.” Maar er worden wel lessen geleerd. Bijvoorbeeld uit het inmiddels in aanbouw zijnde Randstad 380 kV. Wolters: “De lering die we daaruit trekken, nemen we mee bij de geplande projecten Noord-West 380 kV (Eemshaven-Diemen) en Zuid-West 380 kV (Borssele-Geertruidenberg). Ook de overheid doet zijn best. Die probeert deze projecten soepeler te laten verlopen door ze te laten vallen onder een speciale Rijkscoördinatieregeling. Die bundelt zoveel mogelijk vergunningen. Maar ondanks deze regeling benen we de uitbreiding van de productie nog steeds niet bij”, weet Wolters. Nederland is

in zijn ogen qua procedures een buitengewoon lastig land. Je stuit snel op bezwaren. “Als je niet in een dichtbevolkt gebied zit, moet je langs een beschermd natuurgebied. Ondergronds bouwen kan wellicht wat soelaas bieden, maar is duur en maakt het net minder betrouwbaar en is vooral door dit laatste beperkt toepasbaar.”

In de toekomst zijn fundamentele veranderingen in vergunningsprocedures nodig om de tijdige realisatie van vergaande duurzame ambities te kunnen waarmaken. Wolters: “Als je sneller wilt, moet de bijl aan de wortel van het bestuursrecht. Anders wordt het een bijna onmogelijke opgave om megaprojecten met lange doorlooptijden, bijvoorbeeld wind op zee, op tijd te realiseren.” TenneT is volgens hem nu al elke dag bezig met het voorbereiden van het net op een duurzame toekomst. Het gaat daarbij niet alleen om grote projecten, waarbij netten op windparken worden aangesloten. “Je kunt ook veel bereiken met

“Je kunt ook veel bereiken met kleinere investeringen, zoals in een systeem voor congestiemanagement.”

kleinere investeringen, zoals in een systeem voor congestiemanagement. Dit stelt ons in staat om niet alleen op aanbod te sturen maar ook op energievraag. Zo kunnen we de toename van meer decentrale opwekking, zoals de WKK's in het Westland, in goede banen leiden. Totdat er een net komt dat vraag en aanbod naadloos op elkaar kan afstemmen.”

Start aanleg NorNed-kabel

Slechts een paar maanden na de ondertekening van de overeenkomst wordt er een begin gemaakt met het bouwrijp maken van de grond. In de fjorden van Noorwegen is dat een flinke klus. Er moet een tunnel dwars door een rots gegraven worden.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

TenneT moet zorgen voor een efficiënte en betrouwbare energievoorziening. Die wettelijke taak brengt verantwoordelijkheden met zich mee. TenneT wil zorgvuldig omgaan met mensen, milieu en woonomgeving.

In de afgelopen jaren heeft maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) op steeds meer plekken binnen TenneT vorm gekregen in beleid en werkprocessen. Daarbij staat MVO niet op zichzelf, maar wordt dit een steeds natuurlijker onderdeel van de dagelijkse bedrijfsvoering. Waar mogelijk worden kabels ondergronds aangelegd, masten op een zo milieuvriendelijk mogelijke manier geschilderd, moeten 'vogelkrullen' de kans op vogelslachtoffers reduceren en gelden strenge voorwaarden voor het gebruik van SF6-gas. Verder streeft TenneT naar het beperken van geluidsoverlast door betere isolatie en geluidsschermen, en wordt zoveel mogelijk voorkomen dat mensen langdurig blootgesteld zijn aan elektromagnetische straling.

Bij haar MVO-beleid laat TenneT zich leiden door de driedeling Mensen, Milieu en Markt (People, Planet, Profit). In het ideale geval kan aan alle drie evenveel recht worden gedaan, maar dat is niet altijd mogelijk. Soms weegt het ene belang zwaarder dan het andere. Dat zijn lastige keuzes, waarbij vaak sprake is van conflicterende belangen. Zo voorkomt het onder de grond brengen van een hoogspanningsverbinding horizonvervuiling, maar is dit tegelijk een stuk duurder dan een bovengronds net en is het gedrag van langere ondergrondse 380 kV-kabel nog onbekend terrein. TenneT streeft ernaar altijd te laten zien welke keuzes zijn gemaakt en wat daarbij de overwegingen waren. Die keuzes worden overigens niet altijd door TenneT alleen gemaakt. De organisatie laat zich hierin ook leiden door het maatschappelijk belang van de samenleving.

TenneT sluit aan bij het kabinetsbeleid: in 2020 moet 20 procent van de energie in Nederland duurzaam zijn.

Minimaliseren en vergroenen netverliezen

Bij het transport van elektriciteit gaat altijd een (klein) deel van de elektriciteit verloren. TenneT moet dit netverlies compenseren door elektriciteit in te kopen. Sinds enkele jaren kiest TenneT nadrukkelijk voor duurzame energie. Dit houdt in dat TenneT haar netverliezen vergroent en op die manier haar CO₂-footprint zoveel mogelijk neutraliseert. Vergroenen gebeurt door het inkopen van een hoeveelheid Garanties van Oorsprong ter omvang van de netverliezen, het enige wettelijke bewijs dat elektriciteit op een duurzame wijze is opgewekt. In 2008 heeft TenneT 500 GWh van haar elektriciteitsverbruik vergroend.

APX maakt winst

APX maakt in het eerste kwartaal van 2005 winst. Later in hetzelfde jaar verkoopt TenneT een deel van de aandelen aan Gasunie; naast internationale stroomhandel is de gasmarkt belangrijk voor APX.

Juni 2005

TenneT in stroomversnelling

Energie die niet verloren gaat hoeft ook niet te worden gecompenseerd. Het voorkomen of zoveel mogelijk minimaliseren van netverlies is een belangrijk streven van TenneT. Dit streven zal in 2009 nog krachtiger worden gegrondvest. TenneT zal onderzoek doen naar mogelijkheden de netverliezen te verminderen, bijvoorbeeld door aanpassingen in de bedrijfsvoering of investeringen in (andere) bedrijfsmiddelen, zoals een nieuw type geleider.

Netbeheer op zee

Met het streven naar meer duurzaamheid sluit TenneT aan bij het huidige kabinetsbeleid. In 2020 moet 20 procent van de energie in Nederland duurzaam zijn. Voor het behalen van deze doelstelling zet Nederland onder andere in op de aanleg van windparken op de Noordzee. TenneT wil deze offshore windparken efficiënt verbinden met het transportnet. Dat is ook de wens van de Tweede Kamer zoals die in 2008 is vastgelegd in een motie die de regering verzoekt de regelgeving (Elektriciteitswet 1998) zodanig aan te passen dat TenneT verantwoordelijk wordt voor de gehele aansluiting van offshore windparken op het bestaande elektriciteitsnet, inclusief aanleg van transportkabels over de zeebodem. Om de plannen voor een hoogspanningsnet op zee concreter te maken verkennen TenneT en het ministerie van Economische zaken (EZ) de mogelijkheden op het gebied van regelgeving, economie, technologie, planologie en aansluitsystemen. Het ministerie van EZ bekijkt op dit moment hoe de Elektriciteitswet 1998 op dit punt moet worden aangepast. Daarbij worden ook kosten en technische voorwaarden geïventariseerd. TenneT voorziet het ministerie daarbij van informatie en adviseert waar de regelgeving moet worden aangepast om aanleg en beheer van een offshore hoogspanningsnet mogelijk te maken.

Op het moment dat de turbineparken in gebruik worden genomen, zal de kabel die ze met het hoogspanningsnet op het vaste land verbindt, er moeten liggen. Vooruitlopend op een eventuele wettelijke opdracht is TenneT in 2008 gestart met voorbereidingen voor de aanleg van een net op zee. Op het moment van aanwijzing kan TenneT dan een vliegende start maken. In het verslagjaar heeft TenneT ook een begin gemaakt met de planologische procedures voor (de aanleg van) elektriciteitskabels in de Noordzee. Doel is voor de meest duurzame en kostenefficiënte variant te kiezen.

Decentraal en duurzaam

In 2008 zette de groei van het aantal warmtekrachtkoppelinginstallaties (WKK's) in het Westland zich voort. WKK's zijn een decentrale vorm van energieopwekking. Door hun

TenneT wil met 'congestiemanagement' wachtrijen voor aansluiting zo veel mogelijk beperken, totdat er nieuwe infrastructuur aangelegd is.

Drie miljoen certificaten duurzaam opgewekte elektriciteit

CertiQ heeft sinds de nieuwe regeling voor producenten van warmtekrachtkoppelingen drie miljoen certificaten uitgegeven. Er worden alleen certificaten uitgedeeld voor CO₂-neutraal opgewekte elektriciteit door WKK's.

 10 jaar landelijk netbeheer

Oktober 2005

hoge rendement (circa 90 procent) gelden WKK's in de tuinbouw als een duurzaam alternatief voor centraal opgewekte elektriciteit. Decentrale opwek heeft impact op de schaarse capaciteit van het hoogspanningsnet. TenneT speelt hierop in door de dialoog aan te gaan met de producenten om zodoende tijdig maatregelen te kunnen treffen. In de transitie naar een meer duurzame energievoorziening zal decentrale opwekking een steeds grotere rol spelen. Daarbij gaat het niet alleen om WKK's, maar ook om windmolens op land (bijvoorbeeld bij boerderijen), warmtepompen, micro-warmtekrachtketels en zonnepanelen op woningen. De regering stimuleerde in 2008 een dergelijke decentrale elektriciteitsopwekking met de regeling Stimulering Duurzame Energieproductie.

Nieuwe aanbieders 'smart' toelaten

De vraag naar capaciteit op het hoogspanningsnet blijft zeer sterk stijgen. 'Nieuwe', centraal en decentraal opgewekte elektriciteit zal via het huidige hoogspanningsnet moeten worden getransporteerd. Het betreft zowel nieuwe gas- en kolen gestookte centrales als WKK en wind. TenneT wil wachtrijen voor aansluiting zo veel mogelijk beperken, totdat er nieuwe infrastructuur aangelegd is. In december 2008 ging een systeem van congestiemanagement van start. Door middel van dit systeem kunnen meer aanbieders van elektriciteit op het net worden aangesloten. Indien de door producenten gelijktijdig opgewekte stroom congestie veroorzaakt, kan deze door een marktmechanisme worden opgelost. In de loop van 2009 en 2010 zal de congestie in het Westland, waar veel wordt geproduceerd met WKK's, naar verwachting definitief zijn verholpen. TenneT investeert daartoe in 150 kV-kabelverbindingen en transformatorstations.

Cradle to Cradle kan leiden tot creatieve nieuwe oplossingen die niet alleen de duurzaamheid bevorderen maar ook toegevoegde waarde creëren.

Decentrale opwekking van elektriciteit stelt nieuwe eisen aan de 110/150 kV transportnetten die TenneT sinds 1 januari 2008 in beheer heeft. Elektriciteit gaat niet meer alleen van centrale naar afnemer, maar stroomt steeds meer twee richtingen op: van hoofdnet naar gebruiker, maar ook van gebruiker (die zelf elektriciteit opwekt) naar hoofdnet.

Succesvolle test met Wintrack

In december doorstond de nieuwe Wintrack-hoogspanningsmast met glans zijn eerste grootschalige test. De mast kreeg een knallende stroomstoot te doorstaan van 50 kA gedurende een halve seconde met een piek van 125 kA. De nieuwe mast bestaat uit twee pylonen waaraan de stroomdraden zijn opgehangen. De slimme ophanging van draden levert een veel kleiner magnetisch veld op waardoor aan de extreem strenge eisen van de overheid kan worden voldaan. Bij het huidige type mast en lijn voor 380 kV zouden op een grondstrook van circa 300 meter rond de hoogspanningslijn beperkingen gelden ten aanzien van de bebouwing. Met de Wintrack-mast wordt deze magneetveldzone teruggebracht tot minder dan 100 meter.

 vooruitkijken

Oprichting holdingstructuur

TenneT richt een holdingstructuur op om een transparante scheiding van geregleerde en niet-geregleerde taken te creëren. De geregleerde taken vinden plaats in TenneT TSO B.V., waaronder het beheer van het transportnet; de niet-geregleerde taken in dochtervennootschappen van TenneT Holding B.V.

December 2005

Sectorakkoord klimaat- en energiedoelstellingen

Netbeheer Nederland, de branchevereniging waarin ook TenneT deelneemt, was in oktober 2008 een van de ondertekenaars van het Sectorakkoord Energie. Hierin hebben overheid en energiebedrijven afspraken gemaakt over een gezamenlijke aanpak van de realisatie van de klimaat- en energiedoelstellingen voor 2020. De afspraken betreffen wind op zee, wind op land, biomassa, zon-pv, CO₂-afvang en opslag, warmte, infrastructuur en onderzoek. Per onderwerp is aangegeven wat de ambitie is, wat de randvoorwaarden zijn en wat partijen van elkaar mogen verwachten. Het sectorakkoord wordt gezien als een concrete routekaart naar een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening in de toekomst.

TenneT sponsort leerstoel

Cradle to Cradle (wiegt tot wieg) is de filosofie dat alle gebruikte materialen aan het eind van hun levensduur nuttig kunnen worden gebruikt in een ander product. Cradle to Cradle nodigt uit om op een nieuwe manier naar oude patronen te kijken en kan leiden tot creatieve nieuwe oplossingen die niet alleen de duurzaamheid bevorderen maar ook toegevoegde waarde creëren. Gezien het maatschappelijke belang van innovatie in duurzaamheid is TenneT een van de sponsors van de nieuwe leerstoel Cradle to Cradle aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. De leerstoel wordt bezet door één van de grondleggers van Cradle to Cradle, Michael Braungart.

Duurzaam hoofdkantoor

TenneT groeit en dat betekent dat het huidige hoofdkantoor te krap wordt. TenneT wil vanaf 2013 een nieuw pand gaan huren. In december ondertekenden de ontwikkelcombinatie BGB en TenneT een voorovereenkomst voor de bouw van het nieuwe hoofdkantoor op bedrijventerrein Arnheims Buiten. Bij de bouw zal duurzaamheid centraal staan. Zo wordt het nieuwe hoofdkantoor zoveel mogelijk energieneutraal, zal CO₂-reductie de norm zijn en worden alternatieve energiebronnen toegepast. Uiteraard is het pand zeer energiezuinig. Ook worden milieuvriendelijke en recyclebare materialen gebruikt. Het gebouw is zo ontworpen dat minimale onderhoud- en beheeractiviteiten nodig zijn.

Reguleringskader knelt

Investeren in duurzaamheid, milieu en omgeving betekent dat niet altijd voor de goedkoopste varianten kan worden gekozen. Ook geeft TenneT soms de voorkeur aan varianten die initieel een hogere investering vragen maar op langere termijn lagere exploitatie- en beheerskosten opleveren. Zo wordt bij de aanschaf van nieuwe transformatoren uitdrukkelijk gekeken naar efficiëntie en energieverliezen. TenneT ervaart echter dat het huidige reguleringskader sterk gericht is op doelmatigheid en kostenreductie op korte termijn, waardoor investeringen in duurzaamheid en innovatie worden belemmerd. Deze discrepantie wordt ook door anderen gezien. Zo spraken de

Investeren in duurzaamheid, milieu en omgeving betekent dat niet altijd voor de goedkoopste varianten kan worden gekozen.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en de Tweede Kamer zich in 2008 uit voor flexibilisering van dit kader. Ook de regering ziet hiervan de noodzaak. In haar Energierapport 2008 stelt de minister van Economische Zaken dat zij het reguleringskader voor de netbeheerders in 2009 wil doorlichten op mogelijke verbeteringen.

MVO-beleid nadrukkelijker op de kaart

In 2007 en 2008 heeft een projectgroep van TenneT, in nauwe samenwerking met adviesbureau DHV, het MVO-beleid gespiegeld aan interne en externe verwachtingen. Daaruit bleek dat maatschappelijk verantwoordelijk ondernemen voor TenneT belangrijk is, maar dat het bestaande beleid niet op alle punten aan de verwachtingen voldeed. Daarop heeft TenneT besloten het MVO-beleid aan te scherpen en een duidelijker rol te geven binnen de bedrijfsprocessen (en de afwegingen die daarbij worden gemaakt).

Waar het gaat om haar kerntaken wil TenneT bovengemiddeld goed presteren ten opzichte van buitenlandse TSO's. Dit zal onder meer betekenen dat TenneT nog meer gaat sturen op het minimaliseren van netverliezen. Ook zal TenneT zich goed voorbereiden op de impact van de groei van duurzame energie op het transportnet. Wat dat laatste betreft zal TenneT, daar waar mogelijk, juist proberen met buitenlandse TSO's en andere betrokkenen samen te werken. Zo is bijvoorbeeld een grensoverschrijdende, regionale benadering een belangrijke voorwaarde voor een optimale en kostenefficiënte inpassing van duurzame elektriciteitsproductie in Noordwest Europa.

De komende jaren zal TenneT nog meer gaan sturen op het minimaliseren van netverliezen. Ook zal TenneT zich goed voorbereiden op de impact van de groei van duurzame energie op het transportnet.

Kabel naar Groot-Brittannië

TenneT en National Grid werken samen aan ontwikkeling van een hoogspanningskabel die Nederland met Groot-Brittannië verbindt. Mede hierdoor krijgt Nederland een centrale positie in de Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt.

Security, crisismanagement en safety

De elektriciteitsvoorziening is een vitaal onderdeel van de maatschappij. Daarom moet worden voorkomen dat het hoogspanningsnet uitvalt door extreem weer, overstromingen of moedwillig handelen.

Vanwege het nationale belang van de leveringszekerheid maakt het elektriciteitstransportnet deel uit van het programma Nationale Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Dit programma heeft tot doel de vitale belangen van Nederland te beschermen om zo maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. TenneT heeft zitting in diverse werkgroepen en levert vanuit haar eigen expertise een bijdrage aan het opsporen en beheersen van mogelijke risico's die het elektriciteitstransport over het nationale hoogspanningsnet kunnen bedreigen.

Om adequaat te kunnen reageren op calamiteiten beschikt TenneT over een goed getrainde crisisorganisatie. In 2008 vonden weer enkele grootschalige oefeningen plaats, waarbij ook de samenwerking en communicatie met externe partijen werd getest.

Waar het bij security en crisismanagement veelal gaat om externe dreiging, richt het safety-beleid zich op factoren die de veiligheid van eigen en ingehuurd medewerkers kunnen bedreigen. Daarbij gaat het onder meer om gezond werken en het voorkomen van ziekteverzuim.

Security

Sinds de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten, Spanje en Engeland is ook in Nederland het dreigingsbeeld veranderd. Het betekent dat TenneT meer rekening houdt met een opzettelijke verstoring van het elektriciteitstransport door vandalisme, diefstal of terreur.

Vanwege het nationale belang van de leveringszekerheid maakt het elektriciteitstransportnet deel uit van het programma Nationale Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Centraal aanspreekpunt

Het afgelopen jaar heeft TenneT het in 2007 vastgestelde Corporate Security Beleid concreet vorm gegeven. Er is een corporate security and safety-manager aangesteld die alle maatregelen coördineert die voortvloeien uit het beleid. Deze omvatten onder meer maatregelen ter voorkoming van opzettelijke schade aan het elektriciteitstransport. Daarnaast wordt toezicht gehouden op de naleving van veiligheidseisen door medewerkers. Hij is ook het centrale aanspreekpunt voor ministeries, lokaal bestuur,

Intraday-handel van start

APX introduceert de intraday-handel op de Nederlandse elektriciteitsbeurs. Dit betekent handel voor levering van elektriciteit op dezelfde dag, of aaneengesloten urenblokken tot twee dagen vooruit.

September 2006

TenneT in stroomversnelling

politie, hulpdiensten en andere externe partijen. Met het creëren van deze nieuwe functie heeft TenneT een aantal verantwoordelijkheden binnen de organisatie effectief gebundeld.

Beveiliging elektriciteitsstations

TenneT bezit een groot aantal hoogspanningsstations die cruciaal zijn voor het elektriciteitstransport in Nederland. Om deze stations beter te beveiligen tegen moedwillige vernieling, inbraak en diefstal is in 2008 gestart met de ontwikkeling van een pakket aan beveiligingsmaatregelen. In welke mate een station beveiligd zal worden, hangt af van het belang voor de elektriciteitsvoorziening.

Heldere afspraken, zowel intern als extern

In acute bedreigende situaties is het van belang dat alle betrokken partijen elkaar snel weten te vinden en dat taken en verantwoordelijkheden helder zijn. TenneT heeft in het afgelopen jaar regelmatig overleg gevoerd met de ministeries van Economische Zaken en Binnenlandse Zaken, de Nationaal Coördinator Terrorisme Bestrijding en de politieregio's. Hierbij zijn onder meer aan de orde gekomen wat de rol en bevoegdheden van TenneT zijn bij (moedwillige) verstoring van het elektriciteitstransport, en wat in dergelijke situaties van de overheid mag worden verwacht.

Informatiebeveiliging: cultuur en techniek

TenneT wil dat medewerkers zich bewust zijn van de veiligheidsrisico's rond computergebruik. Enerzijds moet dat bewustzijn onderdeel worden van de bedrijfscultuur, anderzijds wil TenneT medewerkers technische ondersteuning bieden om informatiebeveiliging gemakkelijker te maken. Daarbij wordt onder meer gedacht aan biometrische beveiliging. Om de informatiebeveiliging binnen TenneT centraal te coördineren is in het verslagjaar een ICT-security officer aangesteld.

Crisismanagement

Doel van crisismanagement is het voorkomen van crises. Mochten deze zich onverhoopt toch voordoen, dan gaat het erom de crisis snel te beheersen, de schade zoveel mogelijk te beperken en zowel interne als externe betrokkenen van adequate informatie te voorzien.

Splitsingsdebat

TenneT krijgt door de 'Wet Onafhankelijk Netbeheer' (WON) het beheer over alle transportnetten vanaf 110 kV. Een ruime meerderheid in de Tweede Kamer stemt in met het voorstel om het beheer van de transportnetten, die dan nog in beheer zijn van de regionale energiebedrijven, over te dragen aan TenneT.

November 2006

Geen incidenten

De crisisorganisatie van TenneT bestaat uit een manager van piket, het crisisteam, de escalatiediensten van de business units Systeem en Besturing en Transport en Infra, en de opgeroepen storings- en bereikbaarheidsdiensten. In de normale bedrijfssituatie wordt de crisisorganisatie paraat gehouden. Bij een complexe, afdelingsoverstijgende storing met kans op escalatie wordt opgeschaald naar de fase 'Incident'. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij een dreiging tot uitval van energielevering of grote schade aan de infrastructuur, bij grote media-aandacht of een alarmering vanuit het openbaar bestuur. Bij incidenten neemt de escalatiedienst de coördinatie van de afwikkeling van het incident over en wordt de manager van piket en de woordvoering geïnformeerd over het incident. In 2008 deden zich geen incidenten voor waarbij opschaling van de crisisorganisatie noodzakelijk was.

Oefenprogramma crisisorganisatie

In september deed TenneT mee aan een oefening met de Koninklijke Landmacht (Bataljon Nationale Reserves). In de oefening was sprake van inbraken bij een energiecentrale, die grenst aan een belangrijk hoogspanningsstation. Hierdoor speelde zowel de producent, TenneT als de regionale netbeheerder een rol in de crisisorganisatie. TenneT wilde vooral de communicatie met de andere partijen in deze oefening testen.

In november was er een grote oefening met het crisisteam waarbij gesimuleerd werd dat een storm schade had veroorzaakt aan hoogspanningsmasten. Om de situatie extra complex te maken ontspoorde in de oefening een goederentrein bij het TenneT-hoofdkantoor. Bij de oefening bleek dat het uitwijken vanuit het hoofdkantoor geen problemen gaf. Het inschatten van de situatie rondom het afschakelen van een deel van het netwerk verliep naar wens, net als de communicatie met in- en externe betrokkenen. Het alarmeren en opschalen van de crisisorganisatie functioneerde ook naar behoren.

Om de afstemming met andere crisisorganisaties bij overstromingen te testen, deed TenneT in november mee aan de landelijke overstromingsoefening Waterproef. Daarbij kwam het hoogspanningsstation bij Lelystad onder water te staan. De uitkomst van de proef was dat, zoals bekend, bij overstromingen eerst de laagspanningsnetten uitvallen. Het betekent dat regionaal gebieden zonder stroom komen te zitten, maar dat het landelijke hoogspanningsnet een behoorlijke wateroverlast kan verdragen.

Overdracht 110/150 kV-netten

Sinds 1 januari 2008 is TenneT als beheerder van het landelijk hoogspanningsnet ook verantwoordelijk voor het beheer van de 110 en 150 kV-netten. De daadwerkelijke bedrijfsvoering wordt onder verantwoordelijkheid van TenneT nog door de regionale netbeheerders gedaan en gefaseerd overgedragen aan TenneT. Uiterlijk 2010 zal dit vanuit het tweede landelijk bedrijfsvoeringscentrum van TenneT gebeuren. Er zijn onder meer

afspraken gemaakt over de werkwijze bij storingen. TenneT heeft met een van de regionale netbeheerders een crisisoefening gedaan om de onderlinge afspraken te toetsen. TenneT neemt in eventuele (crisis)situaties de communicatie met de buitenwereld voor haar rekening.

Naar een nieuwe crisisorganisatie

Als de bedrijfsvoering van de regionale 110- en 150 kV-netten uiterlijk 2010 vanuit het landelijk bedrijfsvoeringscentrum van TenneT plaatsvindt, heeft dat gevolgen voor de crisisorganisatie. Het betekent voor TenneT dat de crisisorganisatie niet alleen een nationale maar ook een regionale focus zal moeten ontwikkelen. Die uitbreiding van de crisisorganisatie, waarmee in 2008 een begin is gemaakt, moet in 2009 zijn beslag krijgen.

Safety

Als veiligheidsmaatregelen niet goed worden opgevolgd kan werken met hoogspanning risico's met zich meebrengen. Daarom legt TenneT al jaren een grote nadruk op het veiligheidsbewustzijn van medewerkers. Ook gezondheid is hierbij een belangrijk aandachtspunt.

Safety en security-awareness verankerd

Veiligheid is de verantwoordelijkheid van iedereen die bij TenneT werkt. Alle medewerkers moeten daarvan doordrongen zijn. Om die awareness zo hoog mogelijk op de agenda te krijgen, zijn alle uitvoerende taken rondom safety, security en health neergelegd bij het lijnmanagement. Dit zorgt ervoor dat de lijnen kort zijn. Ook wordt duidelijker naar nieuwe medewerkers gecommuniceerd wat het belang is van safety en security. In 2009 zal een awarenessprogramma voor medewerkers en leidinggevendenden worden ingezet.

Essent-medewerkers

Sinds 1 januari 2008 beheert TenneT naast het 220- en 380 kV hoogspanningsnet ook het 110- en 150 kV-net. Als gevolg hiervan heeft TenneT onder meer het beheer overgedragen gekregen van het regionale hoogspanningsnet van Essent Netwerk (thans geheten Enexis). Op 1 november zijn 141 Essent-medewerkers overgekomen naar TenneT. Bij indiensttreding zijn zij allen uitgebreid geïntroduceerd in de geldende veiligheidsvoorschriften en hebben zij trainingen gevolgd in de safety-protocollen en -procedures van TenneT.

Uiterlijk 2010 zal de bedrijfsvoering van alle 110 en 150 kV-netten vanuit het tweede landelijk bedrijfsvoeringscentrum van TenneT gebeuren.

Verlenging VCA

De Veiligheid, gezondheid en milieu Checklist Aannemers (VCA) is samengesteld door de Stichting Samenwerken Voor Veiligheid. Het VCA-programma volgt dienstverlenende bedrijven op de gebieden veiligheid, gezondheid, milieu en beleidsmatige organisatorische

Stroomstoring in Europa

In Noord-Duitsland wordt op 4 november uit voorzorg een 380kV-verbinding uit bedrijf genomen om een groot cruiseschip te laten passeren. Gevolg: de belasting op een andere verbinding wordt te hoog, waardoor de verbinding door de beveiliging wordt uitgeschakeld. Een cascade-effect zorgt in Europa voor veel stroomonderbrekingen. Het systeem herstelt zich snel en reageert effectief op de incidenten.

aspecten. De certificering zorgt voor eenduidigheid en transparantie, en verhoogt het veiligheidsbewustzijn.

Medewerkers van de business unit Transport en Infra hebben in 2008 met succes een test afgelegd. Hieruit bleek dat iedereen nog steeds voldoet aan de eisen die het certificaat stelt, waarop het VCA-certificaat met een jaar werd verlengd. TenneT hecht veel waarde aan het VCA-certificaat: het bevordert veilig werken, maar zorgt er ook voor dat het onderwerp permanent op de agenda staat.

Geen ernstige ongevallen

In 2008 deden zich bij TenneT geen ongevallen voor met ernstig letsel. Kleine ongevallen en incidenten waren er wel. Deze moeten verder worden beperkt door de awareness rondom het thema veiligheid te vergroten. TenneT doet dit door veiligheidstrainingen en uitgebreid toezicht op de uitvoering van werkzaamheden. Daarnaast worden ook de bijna-incidenten geregistreerd. Doel is hieruit lering te trekken. Nieuw is dat in 2008 ook ongevallen en gevaarlijke situaties zijn gemeld die plaatsvonden binnen en rondom de kantoororganisatie. Meer informatie over verzuimgegevens naar aanleiding van ongevallen is te vinden in het hoofdstuk Personeel en organisatie, onder de kop 'Ziekteverzuim'.

Bedrijfshulpverlening op één lijn

Door de overname van de regionale 110 en 150 kV-netwerken is het aantal kantoren van TenneT flink toegenomen. Voor elk kantoor moest een BHV-organisatie opgericht worden. Het afgelopen jaar is de BHV-organisatie binnen TenneT op één lijn gebracht. Het betekent dat op alle locaties nu dezelfde BHV-opleidingen worden aangeboden, oefeningen gezamenlijk plaatsvinden, gebouwen uitgerust zijn met dezelfde BHV-hulpmiddelen, vluchtroutes overal duidelijk staan aangegeven en afspraken met externe hulpdiensten zijn geharmoniseerd. In 2009 zullen ontruimingsplannen worden geüniformeerd en zal er een TenneT-breed bedrijfshulpverleningsplan worden opgesteld.

Arbocatalogus in brancheverband

Sinds 1 januari 2007 is er een nieuwe Arbowet die de verantwoordelijkheid voor het Arbobeleid meer decentraal neerlegt. Dit betekent dat organisaties zelf hun arboregels op papier moeten zetten in een arbocatalogus. Dit mogen bedrijven en instellingen individueel doen, maar ook in sectorverband. TenneT kiest voor het laatste. In 2008 heeft TenneT zich aangesloten bij een werkgroep die is samengesteld uit leden van de branche van netbeheerders. De afronding van deze branchebrede Arbocatalogus wordt begin 2010 verwacht.

9.30 uur

Locatie: Technische Universiteit Delft

Interview met Wubbo Ockels

Hoogleraar duurzame technologie

Wubbo Ockels wil meer duurzame actie

“De werkelijkheid is sterker dan papier”

Vrouwen, mkb-ondernemers en jongeren. Die hebben we heel hard nodig voor het verduurzamen van Nederland, vindt Wubbo Ockels. De hoogleraar duurzame technologie ziet een toekomst voor zich waarin het wagenpark als een grote batterij aan het net 'hangt'. Om de energietransitie te versnellen pleit hij voor het experiment. “Je moet laten zien wat werkt.”

Tijdens lezingen merkte Wubbo Ockels dat vrouwen veel enthousiaster reageren op de vraag: wie wil werken aan een duurzame toekomst? De beide geslachten verschillen volgens hem merkbaar in mentaliteit. “Mannen zijn meer op zichzelf gericht en gaan vaker voor korte termijn: zij willen altijd weer optiepakketten. Vrouwen, daarentegen, voelen zich veel meer verantwoordelijk voor de toekomst van hun nageslacht.”

Voor Ockels was dit voldoende reden om op internationale vrouwendag, 8 maart 2009, het startsein te geven voor Ladies First. Deze nieuwe beweging, vrouwen eerst en mannen die volgen, gaat een 100 procent schoon Nederland 2050 eisen. De tijd is daar rijp voor, vindt de hoogleraar duurzame technologie: “De teneur was in Nederland

dat je pas iets mag zeggen, als je zelf een besparende douchekop hebt. Terwijl je verduurzaming gewoon mag eisen van bedrijven en politiek. Want het is een recht.” Ockels denkt dat duurzaamheid nog steeds onvoldoende tussen de oren zit, ook in het tijdperk na Gore: “Kijk maar naar buiten. Hoeveel zonnepanelen zie je? Hoeveel energieneutrale kantoren? En met welke ambitieuze plannen komt het kabinet? Over duurzaamheid wordt in dit land voornamelijk vergaderd.”

“De teneur was in Nederland dat je pas iets mag zeggen, als je zelf een besparende douchekop hebt.”

Waanzinig target

Een steen des aanstoets voor Ockels zijn de subsidies voor duurzame innovatie. Volgens hem komt dit geld grotendeels terecht bij organisaties, consultants of grote bedrijven die er te weinig nieuws mee doen. “Met, geschat, nog geen twintig procent van dat geld worden concrete innovatieve producten gefinancierd”, gokt Ockels. “Voor het midden- en kleinbedrijf komt er bekaaid vanaf, terwijl daar juist de meeste duurzame innovatie plaatsvindt. En dan heb je nog de jongeren. Ook die missen de boot, want het ontbreekt aan seed money voor deze

“Ik geloof heilig in het experiment. Alleen door praktisch aan de slag te gaan, kun je nieuwe technieken in een hoog tempo ontwikkelen.”

doelgroep. We geloven te weinig in onze jeugd. Jongeren worden betutteld. Ze moeten op hun dertiende al kiezen.” Ockels pleit ook voor meer investeringen in onderzoek en onderwijs. Hij verwijst daarbij naar een rede van Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW)-voorzitter Robbert Dijkgraaf: “Slechts 1,8 procent van ons Bruto Nationaal Product gaat naar onderwijs en onderzoek,

dat is minder dan het Europese gemiddelde.” Er moet niet alleen meer geld komen, maar het mag van Ockels ook op een creatievere wijze worden besteed. “Waarom organiseren we niet meer wedstrijden? Daag mensen uit om de beste te zijn, bijvoorbeeld in een *real life*-televisieprogramma. Leg een waanzinnig target vast, zoals een huis dat – ik noem maar iets – zonder extra kosten 1 kilowatt energie kan leveren. Wie dat klaarspeelt, wint tien miljoen.”

Installateurs

Ockels gaat zelf graag concrete uitdagingen aan. De experimenteel natuurkundige zweert bij tastbare projecten, zoals de zonneauto Nuna, het nulemissiezeilschip, de laddermolen (een windmolen die reikt naar tien kilometer hoogte) en de Superbus. Met zulke tot de verbeelding sprekende producten stelt hij zich kwetsbaar op voor kritiek. Maar hij doet dit uit overtuiging. “Ik geloof heilig in het experiment. Alleen door praktisch aan de slag te gaan, kun je nieuwe technieken in een hoog tempo ontwikkelen. Bovendien: de werkelijkheid is sterker dan papier. Je moet mensen laten zien dat het werkt. De zonneauto Nuna toont dat het mogelijk is om een buitengewoon snelle auto te maken die alleen door zon wordt voortgedreven.”

Zonne-energie is dé energiebron van de toekomst, vindt Ockels. “De zon geeft 8.000 keer zoveel energie als we als mensheid nodig hebben. Op alle daken van nieuwe gebouwen moeten dus zo snel

mogelijk zonnecollectoren komen. Dat gebeurt alleen als je adequate regelgeving hebt, zoals het Duitse *feed-in*-tarief. Verder zul je ervoor moeten zorgen dat je voldoende installateurs hebt met ervaring in warmwaterboilers, zonnepanelen en warmtepompen. Anders dan in Duitsland en de Verenigde Staten hebben we die nog niet.” Ook in technische kennis over winning en opslag van wind en warmte moeten we meer investeren. “Met warmte is nog een wereld te winnen. Daarvoor moet je vooral lokaal denken en handig omgaan met opslagmogelijkheden en infrastructuur. Ik heb het college van Amsterdam geadviseerd om de infrastructuur voor hun oude rioolnetwerk voor dit doel te gaan gebruiken.”

Vehicle to grid

Tot slot komt het gesprek op een onderwerp dat de oud-astronaut duidelijk na aan het hart ligt: transport. Hij ziet grote kansen voor het produceren van olie uit algen, die als motorbrandstof kan dienen. “Algenkolonies verdubbelen in 24 uur. Dat schiet op. En je kunt er een vliegtuig op laten vliegen.” Waterstof kunnen we volgens hem voorlopig links laten liggen: “Het is een ingewikkeld proces en de cyclus levert 50 procent verlies op.”

Het meest verwacht Ockels echter op korte termijn van elektriciteit. “We zitten in een tijd dat batterijen het winnen. Elektrisch vervoer ligt vreselijk voor de hand, vanwege kosten en uitstoot. Moeten we meteen doen. Maar laten we niet de fout maken van een op oude leest geschoeide infrastructuur bij pompstations. Je moet overal kunnen opladen.

Wat ik een prachtgedachte vind, is dat je de auto altijd aan het net zet: het *vehicle to grid*-principe. Zo kunnen auto's worden gebruikt zowel voor opslag van elektriciteit als voor levering.” Ockels gelooft dat het net nog lang niet is uitontwikkeld. “Zelf heb ik een poosje gespeeld met de gedachte van een intelligent stopcontact. Daarmee zou je via het internet de variabele vraag en het variabele aanbod kunnen matchen.”

“Leg een waanzinnig target vast, zoals een huis dat - ik noem maar iets - 1 kilowatt energie kan leveren. Wie dat klaarspeelt, wint tien miljoen.”

18.15 uur

**Locatie: Windpark Lelystad,
visie op inpassing grootschalige wind op zee**

Interview met Lex Hartman

Directeur Corporate Development TenneT

Lex Hartman over inpassen wind op zee

“Voor alles een pragmatische aanpak”

Voor een verdere verduurzaming van de Nederlandse energievoorziening is meer wind op zee een must. De politiek raakt daarvan steeds meer overtuigd en ziet voor TenneT een sleutelrol weggelegd. Directeur Corporate Development Lex Hartman: “De ambities zijn gigantisch.”

In zijn kantoor hangt een certificaat van het Guinness Book of World Records. Daarin erkent de Britse organisatie officieel het record van ‘s werelds langste onderzeese hoogspanningskabel: NorNed. Trots wijst Lex Hartman naar het ingelijste bewijs. “Het is prachtig om jarenlang in teamverband te werken aan zo’n innovatief project.” En het smaakt natuurlijk naar meer. Plannen voor een kabel naar Denemarken (COBRA) en een tweede naar Noorwegen (NorNed2) liggen op de tekentafel. Dankzij dergelijke verbindingen krijgt Nederland een betere aansluiting op duurzame bronnen zoals waterkracht en windenergie.

Maar de allergrootste duurzame uitdaging voor TenneT ligt in het inpassen van Nederlandse offshore windenergie in het net. Hartman: “De ambities zijn gigantisch. De overheid rekent met een capaciteit van 6.000 megawatt (MW) (60 keer het eerste offshore windpark bij Egmond, red.) in 2020. Economische Zaken zet daar nu vol op in. En de Tweede Kamer verzoekt de regering om de regelgeving zo aan te passen, dat de landelijke

netbeheerder verantwoordelijk wordt voor de gehele aansluiting van offshore windparken.” Met een zo nadrukkelijk geformuleerde politieke wens, ziet TenneT geen belemmering voor voorstudies. Want de tijd voor 2020 is beperkt.

Uit de eerste verkenningen blijkt dat het mogelijk is om 6.000 MW in het huidige net in te passen. “Maximaal zou dat zelfs 10.000 kunnen worden. Boven de 6.000 MW moet je echter wel opslagfaciliteiten inbouwen”, weet Hartman. Bij de aanpak die TenneT voorstaat is efficiëntie het

“Het is prachtig om jarenlang in teamverband te werken aan zo’n innovatief project.”

uitgangspunt. “We streven naar de meest efficiënte ontsluiting waaraan je windparken kunt koppelen. In ieder geval is de gedachte *plug & play*; het net moet zo zijn aangelegd dat parken makkelijk kunnen aansluiten.”

Voor alles moet de aanpak volgens Hartman pragmatisch zijn: “Er zijn prachtige ontwerpen van eilanden op zee met opslagbekkens. Maar waarom daarin miljarden investeren als de natuur zelf stuwmeren in Noorwegen heeft gemaakt? Daarnaast kijken we naar nieuwe ideeën, zoals het *vehicle to grid*-principe waaraan ook Wubbo Ockels refereert. “Elektrische auto’s kunnen in de toekomst mogelijk een rol gaan spelen bij de opslag van ’s nachts opgewekte windenergie.”

Start marktkoppeling

TenneT, Elia en RTE, beginnen samen met APX, Powernext en Belpex de Trilateral Market Coupling. Weer een stap verder in de richting van de integratie van de Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt.

Personeel en organisatie

TenneT ontwikkelt zich van een in hoofdzaak Nederlandse naar een Noordwest-Europese transporteur van elektriciteit. Die opschaling en de daarbij behorende uitbreiding van het takenpakket, waaronder het beheer over de 110/150 kV-netten, missen hun uitwerking op de organisatie niet. TenneT groeit en professionaliseert. Die ontwikkeling werd in 2008 weerspiegeld in een grootschalige en succesvolle arbeidsmarktcampagne, een intensieve samenwerking met het hoger onderwijs en de afronding van integratietraject TenneXT. Dat betrof de implementatie van het beheer van de 110- en 150 kV-netten door TenneT.

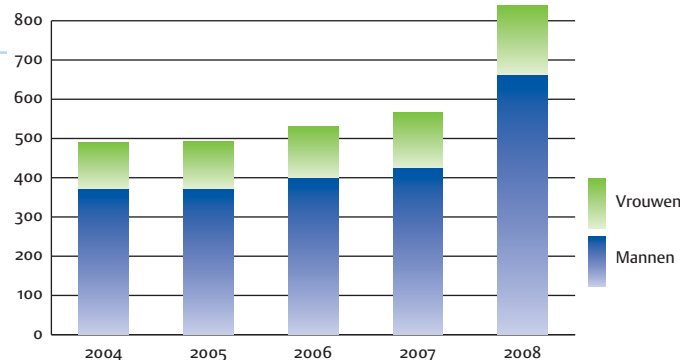
Aantal medewerkers groeit fors

In mei 2008 ging een vernieuwde en intensieve arbeidsmarktcampagne van start. Doel daarvan was 200 vacatures te vervullen. De wervingscampagne verliep uitermate succesvol. Op 31 december waren 210 vacatures vervuld. Daarnaast kwamen er in november 147 medewerkers van regionale netbedrijven in dienst als gevolg van de overdracht van het beheer van de 110 en 150 kV-netten naar TenneT. In totaal steeg het aantal medewerkers in 2008 van 567 naar 838, een groei van bijna 50 procent. Eind 2008 waren er 355 externen werkzaam binnen TenneT. Zij blijven nodig voor moeilijk te vervullen vacatures, projecten of bijzondere opdrachten.

In totaal steeg het aantal medewerkers in 2008 van 567 naar 838, een groei van bijna 50 procent.

De gemiddelde leeftijd van TenneT-medewerkers vertoont een lichte stijging van 41,7 in 2007 naar 42,3 in 2008. Ruim 21 procent van de medewerkers is vrouw. TenneT ervaart dat het in technische beroepen nog steeds lastig is vrouwelijke medewerkers te werven.

Ontwikkeling personeelsbestand TenneT Holding B.V.

Aandelen NOVEC naar TenneT

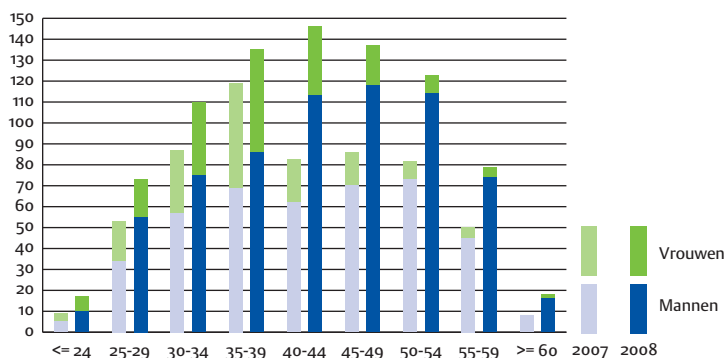
NOVEC beheert antenne-opstelpunten op 35 masten. Door een fusie met Elined richten beide partijen zich op de verhuurmogelijkheden van locaties van antennes voor mobiele telefonie en televisie.

Februari 2007

TenneT in stroomversnelling

Bovendien is het percentage vrouwen in het verslagjaar afgenomen ten opzichte van het voorgaande jaar, toen was 25 procent van de medewerkers vrouw. Dit heeft te maken met de grote groep medewerkers dat van de regionale netbedrijven is overgekomen naar TenneT. Onder deze 147 personen bevonden zich slechts twee vrouwen.

Leeftijdsopbouw TenneT Holding B.V

Personele gegevens TenneT Holding B.V.

	2008	2007	2006	2005	2004
Aantal interne medewerkers	838	567	531	493	491
Gemiddelde bezetting in fte's	626	515	490	483	469
Gemiddelde leeftijd	42,3	41,7	41,1	40,8	41,3
Gemiddelde diensttijd in jaren *	9,0	7,9	7,5	7,3	7,1
% externe mobiliteit	7,3	7,5	9,2	11,5	8,0

Het percentage vrouwen is in het verslagjaar afgenomen van 25 naar 21 procent van de medewerkers.

* De gemiddelde diensttijd is inclusief de diensttijd bij rechtsvoorgangers.

Ziekteverzuim blijft dalen

De verwachte lichte stijging van het ziekteverzuim, waarmee in het jaarverslag 2007 rekening werd gehouden, bleef uit. TenneT wist het verzuimpercentage in 2008 verder naar beneden te brengen van 3,3 naar 3,1 procent. Ten opzichte van 2004 is het verzuimpercentage met bijna een procentpunt teruggebracht. De

Licht-uit-actie

Deze Europese licht-uit-actie is in de ogen van TenneT een goed initiatief wat betreft duurzaamheid, maar niet handig gekozen omdat het de leveringszekerheid in gevaar kan brengen. Op de bewuste avond, 1 februari, blijft een merkbaar verschil in het landelijk bedrijfsvoeringscentrum uit.

 10 jaar landelijk netbeheer

Februari 2007

intensieve ziekteverzuimbegeleiding werpt zijn vruchten af, in combinatie met het gezondheidsbeleid.

In het verslagjaar is een proefproject VCA gestart voor ingehuurd medewerkers. VCA staat voor 'Veiligheid, gezondheid en milieu Checklist Aannemers'. In het kader hiervan is voor het eerst expliciet het aantal ongevallen bij de (onderhouds)werkzaamheden binnen de kantoren geregistreerd. Ook zijn zowel de ongevallen binnen de regio's en projectlocaties van TenneT als de kantoorlocaties vastgesteld. In 2008 zijn geen ongevallen met verzuim bij eigen medewerkers geconstateerd. Door de uitgebreide methode zijn er wel twaalf ongevallen met (kort) verzuim bij ingehuurd medewerkers geregistreerd.

Ziekteverzuim TenneT Holding B.V.

	2008	2007	2006	2005	2004
ziekteverzuimpercentage	3,1	3,3	3,5	3,5	4,1
meldingsfrequentie / jaar	1,3	1,7	1,6	1,5	1,3
gem. verzuimduur (dgn.)	8,1	7,1	9,6	13,4	15,0
ongevallen met verzuim	12*	11*	1	0	1

* Cijfer wijkt af van voorgaande jaren vanwege een verscherpt meldingssysteem voor ongevallen. De veiligheidssituatie is daarentegen verbeterd.

Gezond werken

TenneT voert een actief gezondheidsbeleid en biedt medewerkers gelegenheid zich via het bedrijfssporten fit en vitaal te houden. De zieke medewerker wordt via re-integratieprogramma's begeleid om het herstel te bespoedigen. Verkorting van het ziekteverzuim werkt positief op het succes van het re-integreren. Daarom probeert TenneT zieke medewerkers zo snel mogelijk terug op de werkvloer te krijgen. Om dit te bevorderen is het casemanagement (de begeleiding van zieke medewerkers) vorig jaar overgedragen aan de personeelsadviseur. Het casemanagement staat hierdoor dicht bij de medewerker met als voordeel dat de personeelsadviseur de (ziekte)geschiedenis van alle medewerkers kent en beter kan inspelen op persoonlijke situaties.

Ook in 2008 werd de mobiliteitsdoelstelling van 10 procent weer ruim gehaald: intern stroomde 19 procent van alle medewerkers door naar een andere functie.

Meer informatie over veiligheid en gezondheid van medewerkers is te vinden in het hoofdstuk Security, crisismanagement en safety van dit jaarverslag, onder de kop 'Safety'.

Committed Power

Wie fit en vitaal is, heeft meer plezier in het werk. Om die reden bevordert TenneT sport en beweging. Committed Power is een programma waarbij medewerkers gestimuleerd worden hard te lopen, te wielrennen of aan Nordic Walking te doen. De deelname aan

Aansluitovereenkomsten nieuwe centrales en BritNed-kabel

Door deze overeenkomsten sluit TenneT op de Maasvlakte in totaal 7200 MW op het transportnet aan, waardoor in de toekomst een groei van 35 procent ontstaat van het opgesteld grootschalig productievermogen.

Juni 2007

Committed Power vertoont al jaren een stijgende lijn. In 2008 trokken 331 medewerkers de sportschoenen aan (inclusief 64 partners). 62 Bikers fietsten op de Puy de Dôme, 159 runners liepen een halve marathon in Lissabon terwijl 110 walkers bij de Portugese havenstad een pittig Nordic Walking-parcours aflegden. Committed Power speelde ook een rol in de arbeidsmarktcampagne, omdat TenneT zich met dit sportprogramma als werkgever kan onderscheiden.

Mobiliteit en opleiding

TenneT wil een gezond en stimulerend werkklimaat bieden. Daarbij hoort dat de organisatie voldoende uitdagingen biedt. Mobiliteit, het intern doorstromen naar een andere functie, wordt daarom actief bevorderd. Ook in 2008 werd de mobiliteitsdoelstelling van 10 procent weer ruim gehaald. Intern stroomde 19 procent van alle medewerkers door naar een andere functie of afdeling. 7,3 Procent verliet de organisatie om ergens anders aan de slag te gaan.

Bij een stimulerende werkomgeving past dat medewerkers zich kunnen ontwikkelen door opleidingen te volgen. Van die mogelijkheid werd in 2008 ruimschoots gebruik gemaakt. 55.649 Uren werden besteed aan opleidingen. De investering voor de opleidingskosten bedroeg bijna 3 procent van de loonsom. Afgezet tegen het landelijke beeld besteedde TenneT bovengemiddeld tijd en geld aan de opleiding van medewerkers.

Arbeidsmarktcampagne succesvol

De wervingscampagne 'Jouw energie is de kracht van TenneT' stelde vier eigen medewerkers van TenneT centraal op billboards, in advertenties en andere wervingsuitingen. Deze boegbeelden vertegenwoordigden de functies waarbinnen nieuwe collega's worden gezocht: MBO-technici, HBO/WO-technici, ICT-ers en stafmedewerkers. De vacaturesite www.werkenbijTenneT.nl was een prominent onderdeel van de campagne.

De persoonlijke benadering sloeg aan bij de doelgroepen waarop TenneT zich richtte. Eind 2008 waren er genoeg nieuwe medewerkers aangenomen om aan de doelstelling te voldoen. Dat aanpak en toonzetting een juiste snaar wisten te raken, werd bevestigd door het feit dat de campagne door Digitaalwerven.nl werd verkozen tot 'beste digitale sollicitatie-ervaring' van 2008. Volgens de jury, die meer dan 350 organisaties onderzocht, onderscheidde de campagnewebsite van TenneT zich door zijn persoonlijke touch en een overzichtelijke navigatie.

De nieuwe arbeidsmarkt-campagne sloeg aan bij de doelgroepen waarop TenneT zich richtte, eind 2008 waren 210 vacatures vervuld.

Relaties met het onderwijs

TenneT streeft een nauwe samenwerking met het hoger onderwijs na. Door goede contacten met HBO-instellingen en universiteiten hoopt TenneT meer studenten voor het vak van elektrotechniek en met name hoogspanning te interesseren, en een grotere

Monitoringsrapport 2007-2013

Doel van het monitoringsrapport is om inzicht te geven in de verwachte ontwikkeling van het binnenlandse aanbod ten opzichte van de binnenlandse vraag naar elektriciteit. In het rapport geeft TenneT hier een doorkijkje voor een periode van 15 jaren vooruit. Uit deze monitoring blijkt dat aan het begin van 2012 het Nederlandse systeem over een flink exportpotentieel zal beschikken.

Juli 2007

naamsbekendheid te verkrijgen. Deze inspanningen moeten leiden tot een structureel betere arbeidsmarktpositie van TenneT. In dit kader zijn er intensieve relaties met de TU Delft, Eindhoven en Twente, waar onder meer de studierichting energietechniek wordt gepromoot en onderwerpen voor promotieonderzoek worden verschaft.

In september 2008 startten 23 studenten elektrotechniek van drie Nederlandse hogescholen met het opleidingstraject Power Minor, dat gedeeltelijk door TenneT wordt gefinancierd. De Power Minor zijn drie aaneensluitende modules over de gehele keten van energievoorziening. Het betreft een voor Nederland unieke opleiding die nauw aansluit bij de dagelijkse (werk)realiteit binnen de energiesector.

Ook werkt TenneT mee aan de De Watt?-campagne, een gezamenlijk initiatief van de gehele energiesector. Doelstelling is om de interesse van leerlingen in techniek te vergroten. De campagne richtte zich in eerste instantie op (v)mbo-leerlingen en sinds 2008 worden ook hbo-studenten als doelgroep meegenomen. Met de campagne wordt inzicht gegeven in de carrièremogelijkheden die een student heeft binnen de energiesector.

TenneXT afgerond

In 2007 en 2008 heeft TenneT in nauwe samenwerking met de regionale netbedrijven gewerkt aan de overdracht van het beheer van de 110 en 150 kV-netten. Deze overdracht vond plaats in het kader van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON). In het eerste jaar is de organisatie gereed gemaakt om de beheeractiviteiten te kunnen ontvangen. Het afgelopen jaar stond in het teken van de daadwerkelijke integratie.

Bij de gesprekken over de overdracht bleken de wensen en omstandigheden per netbedrijf te verschillen. Daarom heeft TenneT met elk bedrijf afspraken op maat gemaakt. De meest in het oog springende resultaten zijn in 2008 bereikt met Essent. In november zijn alle hoogspanningsactiviteiten van de 110 en 150 kV-netten overgenomen wat geleid heeft tot de opening van twee regiokantoren in Hoogeveen en Weert. In totaal zijn er 141 Essent-medewerkers overgekomen naar TenneT. De meesten werken vanuit de regiokantoren, enkele medewerkers zijn aan de slag gegaan op verschillende afdelingen in Arnhem.

Het TenneXT-programma is eind 2008 zo goed als afgerond. Het zal echter nog tot uiterlijk 2010 duren voordat de bedrijfsvoering van alle regionale netten wordt bestuurd vanuit TenneT's tweede landelijke bedrijfsvoeringscentrum. De bedrijfsvoering wordt gefaseerd overgenomen.

Verbreding directie

De raad van commissarissen vraagt om een uitbreiding van directieleden vanwege de groei van de organisatie en de toename van de activiteiten.

December 2007

Oplossing in het Noorden

Om op korte termijn meer transportcapaciteit in het Noorden te krijgen, houdt TenneT een lijn in stand die eerder zou worden afgebroken. Deze lijn wordt ook opgewaardeerd naar 380 kV.

December 2007

Start managementdevelopment-programma

In 2008 is voor het eerst een managementdevelopment-programma gestart bij TenneT. Doel is het ontwikkelen van de managementkwaliteiten. Het programma, dat past in het streven de organisatie verder te professionaliseren, richt zich op twee doelgroepen: senior managers (medewerkers die reeds hebben aangetoond dat zij een team kunnen leiden en zich daarin verder willen bekwamen) en high potentials (jonge medewerkers met enkele jaren werkervaring). Voor de laatste groep start het programma in 2009. Ook wordt in 2009 het programma uitgebreid met de groep hoofden en leidinggevend.

Jong TenneT

In 2008 is een vereniging opgericht voor jonge TenneT-medewerkers (Jong TenneT). Het netwerk organiseert serieuze en sociale activiteiten met als doel: het verbreden van het interne netwerk en persoonlijke ontwikkeling van (jonge) medewerkers. Hieronder vallen activiteiten als lezingen over onderwerpen die gerelateerd zijn aan het werkkterrein van TenneT, excursies naar een onderstation of productie-eenheid, een tweemaandelijks borrel en uitwisselingen met andere 'Jong'-verenigingen in Nederland. Bovendien ondersteunt Jong TenneT de werving van nieuwe medewerkers door deelname aan studie- of beroepskeuzebeurzen.

Ondernemingsraad

In maart 2007 is een nieuwe ondernemingsraad (OR) geïnstalleerd om het volledige TenneXT-traject, te weten de overdracht en integratie van het beheer van de 110 en 150 kV-netten, te kunnen behandelen. Er werd een OR-TenneXT-contactgroep ingesteld, die maandelijks overleg voerde met de directeur Corporate Development en de projectleider TenneXT. Zo bleef de OR goed op de hoogte van de vorderingen in het acquisitietraject voor de eigendomsovername en de integratie van het beheer van de netten in de TenneT-organisatie. In 2008 heeft de OR zodoende vlot kunnen adviseren over de integratie van personeel van met name Essent en de eigendomsovername van de netten van Liander (voorheen Continuon) en Enexis (voorheen Essent Netwerk). Daarnaast heeft de OR in 2008 de nodige advies- en instemmingsaanvragen behandeld die in relatie tot TenneXT stonden, zoals organisatiewijzigingen, (her)huisvesting en personele regelingen. Dit alles om de organisatie optimaal in te richten om het beheer van alle netten naar behoren uit te kunnen voeren en de overkomende medewerkers te huisvesten.

TenneT bestaat 10 jaar!

Meer hoogtepunten uit 2008 zijn terug te vinden in het jaaroverzicht op pagina 10.

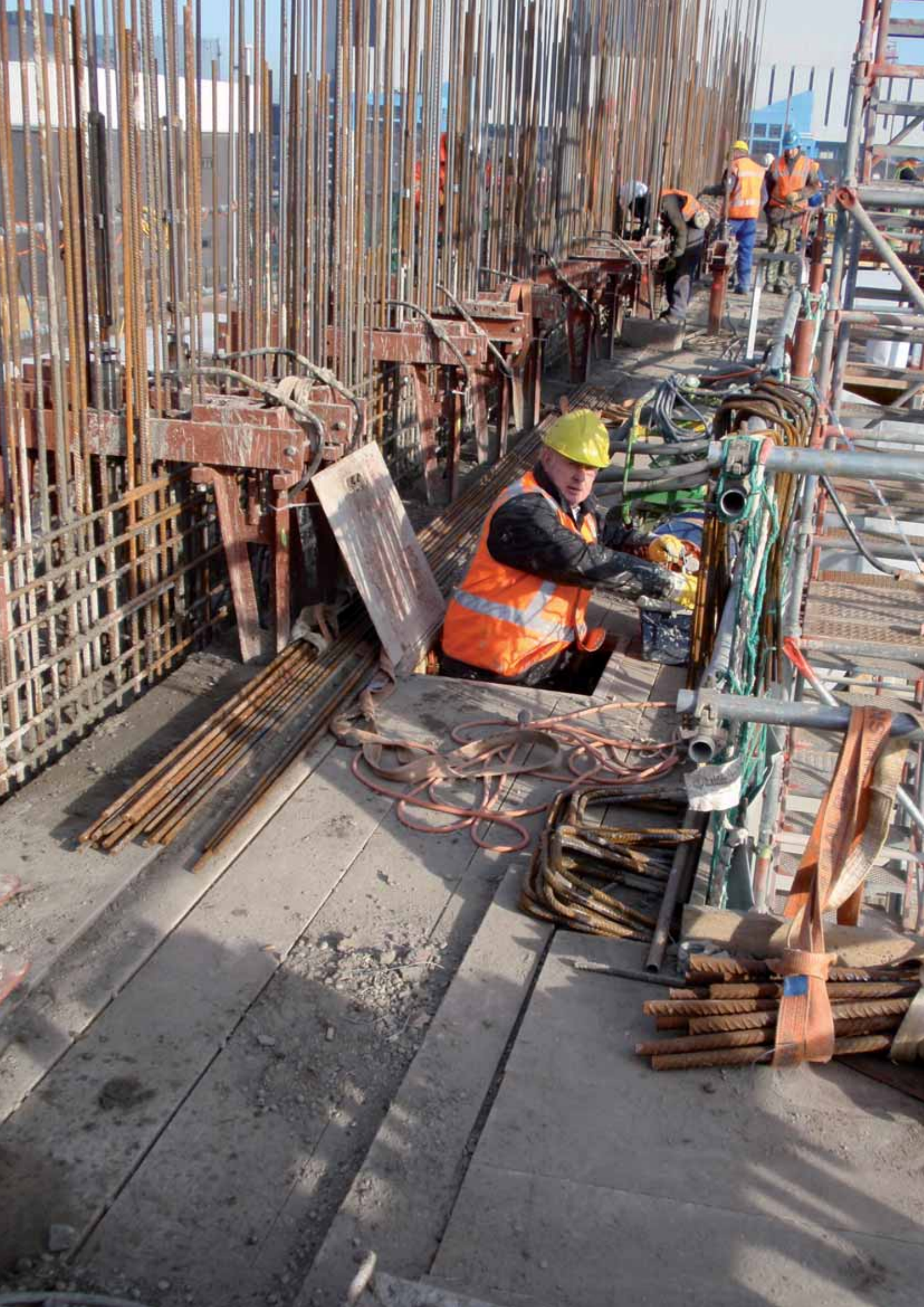
 10 jaar landelijk netbeheer

December 2008

De reguliere activiteiten op het gebied van algemene voorwaarden en personeelsbeleid, financiële projecties, veiligheid en arbo gingen natuurlijk ook gewoon door. De OR heeft in 2008 ingestemd met onder meer:

- een aangepaste Functie Niveau Matrix;
- een aangepaste onderhoudsprocedure bij het functieboek;
- de besteding van opkomsturen voor medewerkers in de continudienst. Deze opkomsturen worden gebruikt voor (werk)overleg, training of instructie;
- de observatie en het terugluisteren van telefoongesprekken van de bedrijfsvoerders van Systeemvoorziening en Transportvoorziening;
- de aangepaste regelingen woon/werkverkeer in zowel definitieve als tijdelijke situaties.

In het verslagjaar is het gelukt om in totaal maar liefst twintig advies- en instemmingsaanvragen te behandelen. Dat was mogelijk dankzij de goed functionerende werkwijze met commissies en de constructieve afspraken vooraf met de directie over betrokkenheid van de OR in het besluitvormingsproces.

Projecten

TenneT werkt voortdurend aan verbeteringen in het hoogspanningsnet. Want alleen met een optimale infrastructuur kunnen we een betrouwbare elektriciteitsvoorziening (blijven) garanderen en aansluiten bij de behoeften van de energiemarkt. Een impressie van enkele grote en kleine projecten van 2008.

Maart 2009

Elektricitetstransportnet TenneT TSO B.V.

- 380 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel
- 220 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel
- 150 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel
- grensoverschrijdende verbinding
- Zeekabel Feda Noorwegen
- Zeekabel project BritNed
- project Randstad 380 kV (---- ondergronds) (tracéontwikkeling)
- project Noord-West 380 kV (tracé in onderzoek)
- project Zuid-West 380 kV (tracé in onderzoek)
- project 380 kV-verbinding Doetinchem-Wesel (tracé in onderzoek)
- project 220 kV-verbinding Vierverlaten-Zwolle

- TenneT hoofdkantoor TenneT/landelijk bedrijfsvoeringscentrum
 regiokantoren TenneT
 Diemen naam van het station

Elektriciteitstransportnet regionale netbeheerders

- 150 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel
 110 kV-station/bovengrondse verbinding/kabel

Centrales (Powerplants)

- vermogen tussen 40 en 250 MW
- vermogen groter dan 250 MW

Projecten

1

PROJECT:

Verhuizing in Bleiswijk

STATUS: *In planning*

TenneT heeft samen met de gemeenten Zoetermeer en Lansingerland een overeenkomst getekend voor het verplaatsen van het 380 kV-station in Bleiswijk. Dit transformator- en schakelstation verhuist in 2010 van de noordkant naar de zuidkant van de A12. De huidige locatie ligt precies in het gebied waar de gemeenten Zoetermeer en Lansingerland het toekomstige vervoersknooppunt Bleizo willen realiseren.

Het hoogspanningsstation Bleiswijk vormt in 2010 de schakel tussen de Noordring en de Zuidring van de nieuwe 380kV-verbinding door de Randstad.

2

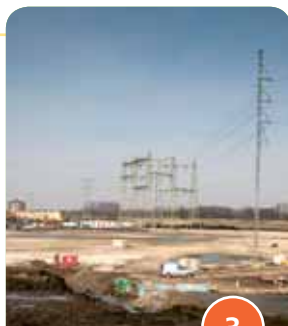
PROJECT:

Station Westerlee

STATUS: *In aanbouw*

Station Westerlee maakt deel uit van het veelomvattende Randstad 380 kV-project. Dit project is bedoeld om de leveringszekerheid op de lange termijn te kunnen blijven garanderen. Westerlee is van groot belang om de door

tuinders opgewekte elektriciteit verder te transporteren via het transportnet. Omdat er veel WKK's bij tuinders worden geplaatst, is er regelmatig een energie-overschot in de regio Westland. Dit overschot aan vermogen transporteren we nu nog via het 150 kV-net naar de regio Den Haag. In de toekomst wordt het Westland ook aan het 380 kV-net gekoppeld. Voor station Westerlee stond 2008 volledig in het teken van engineering en vergunningen. Aan het eind van het jaar zijn we begonnen met de bouw. Eind 2009 wordt het station in gebruik genomen.

3

PROJECT:

Randstad onder hoogspanning

STATUS: *Voorwerk*

In 2008 is het tracé bepaald voor de Zuidring van de Randstad 380 kV-hoogspanningsverbinding tussen Beverwijk en Wateringen. De hoogspanningsverbinding bestaat behalve uit een Noordring van ongeveer 65 kilometer ook uit een Zuidring van 20 kilometer. Het tracé loopt van Wateringen naar Bleiswijk en van Bleiswijk naar Beverwijk. De hoogspanningsverbinding wordt grotendeels bovengronds aangelegd met nieuwe innovatieve

Wintrackmasten. Daarnaast legt TenneT in totaal ongeveer 20 kilometer ondergronds aan, wat ook wereldwijd als zeer innovatief wordt gezien. Samen met de TU Delft gaat TenneT het gedrag van de ondergrondse kabels monitoren.

4

PROJECT:

Nieuwbouw in Simonshaven

STATUS: *In aanbouw*

Dit station wordt gebouwd om een productie-eenheid aan te sluiten, en om het 150 kV-net te verbinden met het 380 kV-hoogspanningsnet. Daarnaast moet het nieuwe station capaciteit voor nieuw productievermogen opleveren. In 2008 is de detail engineering afgerond. Na het traject van aanbesteding en gunning van alle contracten is begonnen met de bouw van het station. Vanaf het derde kwartaal in 2009 gaat dit station in bedrijf.

5

PROJECT:
Nieuw station Wateringen
STATUS: *In aanbouw*

In 2008 is TenneT na de engineering begonnen met de eerste werkzaamheden op de locatie. Om de overlast die de bouw met zich meebrengt zo veel mogelijk te beperken is er een convenant met de bewoners gesloten. De dijk wordt verlegd zodat er meer openbare ruimte buiten het station beschikbaar blijft. Ook worden de nieuwe transformatoren verder weg van de woonomgeving geplaatst. En de hoogspanningsmasten naar Rijswijk worden vervangen door ondergrondse kabels. Voor een aantal transformatoren zoekt de gemeente Den Haag nog naar een alternatieve locatie.

8

PROJECT:
TenneT bouwt station Borssele in 1 jaar!
STATUS: *Gereed*

Bijzonder aan de bouw van station Borssele is dat het door heel efficiënt te werken in één jaar tijd gebouwd is. Sinds het derde kwartaal is het nieuwe 380 kV-schakelstation in bedrijf. Door de bouw van dit station is het mogelijk geworden om de nieuwe Sloe-centrale op het net aan te sluiten, en is de interconnectiecapaciteit vergroot.

6

PROJECT:
Nieuw station de Lier
STATUS: *In aanbouw*

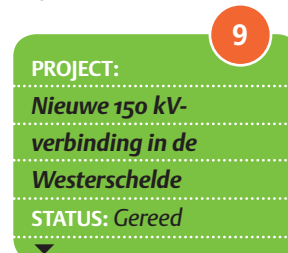
De vraag naar aansluitcapaciteit vanwege de bouw van WKK's groeit nog steeds in dit gebied. In 2008 is besloten om een nieuw 150 kV-station in de Lier te bouwen. Hiervoor zijn bestekken en een ontwerp gemaakt. Ook is het project Europees aanbesteed. Naast engineering zijn tegelijkertijd alle vergunningen aangevraagd, de grond gekocht en bouwrijp gemaakt. Ook wordt gewerkt aan de aanleg van een kabelverbinding om het station met het hoogspanningsnet te verbinden.

7

PROJECT:
Investerings in het Westland
STATUS: *Planologische voorbereiding*

In de regio Westland wordt volop geïnvesteerd in het net. In de loop van 2009 en 2010 worden daar nieuwe kabelverbindingen en transformatorstations in gebruik genomen, die voor meer capaciteit zorgen. Het elektriciteitsnet in het Westland wordt momenteel uitgebreid en de uitwisselcapaciteit met het hoogspanningsnet van TenneT wordt vergroot. Dit gebeurt onder meer door middel van een nieuwe kabelverbinding naar Den Haag en de aanleg van twee nieuwe hoogspanningsstations in Westerlee en De Lier.

9

PROJECT:
Nieuwe 150 kV-verbinding in de Westerschelde
STATUS: *Gereed*

De Westerschelde heeft er een extra ondergrondse hoogspanningskabel bij. Delta Infra heeft daarvoor in mei 2008 een nieuwe 150 kV-kabel aangelegd tussen het Zeeuwse Terneuzen en Ellewoutsdijk op Zuid-Beveland. De kabelverbinding moet de verwachte toenemende elektriciteitsproductie in Zeeuws-Vlaanderen afvoeren op het landelijke net. Er lopen al twee

verbindingen over de bodem van de Westerschelde, een van 150 en een van 50 kV. De nieuwe kabel ligt in een aparte, ruim zeven kilometer lange sleuf. De werkzaamheden zijn gestart in mei en de verbinding is begin oktober aangesloten op het bestaande 150 kV-net in Zuid-Beveland.

10

PROJECT:

Zuid-West 380 kV

STATUS: Planologische voorbereiding

De nieuwe 380 kV-verbinding tussen Borssele en de landelijke ring gaat de nieuwe productielocaties in Zeeland ontsluiten. Deze nieuwe verbinding zorgt ervoor dat leveringszekerheid binnen Nederland wordt vergroot. In 2008 is begonnen met de projectorganisatie voor het project Zuid-West 380 kV. Samen met de ministeries van Economische Zaken en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu wordt invulling hieraan gegeven. Naar verwachting zal eind 2014 de verbinding in gebruik zijn.

11

PROJECT:

Uitbreiding in Bergen op Zoom

STATUS: In aanbouw

Het 150 kV-station in Bergen op Zoom wordt uitgebreid met een transformatorveld voor Enexis. Ook vindt er een uitbreiding plaats ten behoeve van een klantaansluiting, namelijk voor Windnet (70 MW). Deze aansluiting is nodig voor het invoeden van windenergie in het net.

12

PROJECT:

Volledig schakelstation in Lelystad

STATUS: In aanbouw

In Lelystad staat de uitbreiding van het 380kV-station op het programma. De bouw van

het station liep in 2008 zeer voorspoedig. Het gaat om een uitbreiding met een extra 380 kV-transformator tot een volledig schakelstation. Een nieuwe centrale van Electrabel wordt op dit schakelstation aangesloten. Het nieuwe station wordt in 2009 in gebruik genomen.

13

PROJECT:

Van Vierverlaten naar Hesseweg

STATUS: In aanbouw

TenneT gaat het traject Vierverlaten-Zeijerveen-Hoogeveen opwaarderen, zodat er meer ruimte beschikbaar komt op het noordelijke hoogspanningsnet. Volgens het Provinciaal Omgevingsplan van Drenthe en het Overijsselse Streekplan zou deze lijn in 2010 eigenlijk verdwijnen. Door de blijvend groeiende vraag naar capaciteit op het net, en om kapitaalvernietiging te voorkomen heeft TenneT aangedrongen op handhaving en opwaardering van het traject Hoogeveen-Zwolle. Samen met het ministerie van Economische Zaken en de provincies is een plan gemaakt voor compenserende maatregelen in het Reestdal en het Oude Diep, waardevolle natuurgebieden waar de lijn doorheen loopt. TenneT trekt EUR 10 miljoen uit voor bijvoorbeeld grondaankopen om natuurontwikkeling mogelijk te maken of faunapassages in de Ecologische Hoofdstructuur.

14

PROJECT:***Uitbreiding in Eemshaven*****STATUS:** *In aanbouw*

In Eemshaven is een begin gemaakt met de bouw van een nieuw 380 kV-station. De grond is bouwrijp gemaakt en de vergunningen zijn aangevraagd. TenneT bouwt dit nieuwe station omdat de vraag naar aansluiting op het net van nieuwe producenten nog steeds groeit. In 2011 wordt het station in gebruik genomen.

15

PROJECT:***Noord-West 380 kV*****STATUS:** *Planologische voorbereiding*

Tussen de grootschalige productielocatie Eemshaven en het landelijke hoogspanningsnet in het Westen van Nederland (station Diemen) legt TenneT de komende jaren een nieuwe 380 kV-verbinding aan. In het voorjaar van 2009 komt de startnotitie uit, waarmee het project echt naar buiten treedt.

17

PROJECT:***Doetinchem-Wesel*****STATUS:** *Planologische voorbereiding*

Elektriciteit is al lang geen stedelijk, provinciaal of zelfs landelijk thema. Het Nederlandse elektriciteitsnetwerk is onderdeel van het Noord-Europese netwerk. Omdat er behoefte is aan extra interconnectiecapaciteit met Duitsland, wordt een vierde interconnectie naar onze oosterburen gepland tussen Doetinchem en Wesel. In het voorjaar van 2009 komt de startnotitie van dit project uit.

16

PROJECT:***NorNed-kabel*****STATUS:** *Gereed (geldt niet voor impliciete veiling)*

De NorNed-kabel is sinds mei 2008 in functie en heeft in iets meer dan een half jaar tijd een omzet bereikt van EUR 110 miljoen. Dat is ruim twee keer zoveel als van tevoren werd verwacht. In de voor de NorNed-kabel opgestelde business case werd uitgegaan van een jaarlijkse opbrengst van EUR 74 miljoen. Met deze opbrengst worden nieuwe interconnectieprojecten gefinancierd. De handel via de NorNed-kabel vindt plaats via een expliciete veiling die samen door TenneT en Statnett wordt georganiseerd. Marktpartijen kopen daarbij apart capaciteit en elektriciteit in. Dit systeem is tijdelijk. Er wordt door betrokken partijen gewerkt aan een impliciete veiling, die op termijn in werking zal treden. Hierbij wordt capaciteit en elektriciteit tegelijkertijd verhandeld.

18

PROJECT:***BritNed: 260 kilometer onder zee*****STATUS:** *In aanbouw*

BritNed is de naam van de kabel die vanaf 2011 de markten van Nederland en Engeland verbindt. In 2008 is begonnen met de bouw van de converterstations

op de Maasvlakte in Nederland en op de Isle of Grain aan Britse zijde. TenneT werkt samen met het Britse National Grid aan een 260 kilometerlange onderzeese elektriciteitskabel. Deze kabel draagt bij aan de leveringszekerheid voor Nederland en Groot-Brittannië en verbetert de toegang van klanten tot de Europese markt. Inmiddels is 45 procent van de kabel geproduceerd en is gekeken naar een manier waarop de capaciteit aan de markt wordt verkocht.

19

PROJECT:

CWE-marktkoppeling

STATUS: In ontwikkeling

In 2007 is een intentieverklaring getekend tussen vertegenwoordigers van de vijf nationale overheden (Nederland, België, Luxemburg, Duitsland, Frankrijk), hun regelgevende instanties, de betrokken elektriciteitsbeurzen en netbeheerders over de koppeling van de elektriciteitsmarkt en gewaarborgde levering in Centraalwest Europa (CWE). Het belangrijkste onderdeel van de intentieverklaring was het realiseren van een marktkoppeling tussen de vijf landen. In 2008 hebben de betrokken partijen de methodiek, processen en systemen ontworpen. In 2009 zal de bouw en implementatie plaatsvinden waarna in de eerste helft van 2010 de marktkoppeling operationeel zal worden.

12.00 uur

Locatie: Hoofdkantoor TenneT, Arnhem

Interview met Mel Kroon

Algemeen Directeur TenneT

Mel Kroon ziet veel nieuwe uitdagingen

“De maatschappij maakt ons inventief”

TenneT heeft de laatste jaren een innovatie-impuls gekregen. Dat is een rechtstreeks gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen, zoals marktwerking in Europa en ingezette verduurzaming van de energievoorziening. Directievoorzitter Mel Kroon: “De maatschappij vraagt om duurzame ontwikkeling, TenneT wil hierin voorop lopen.”

TenneT speelt een actieve rol in de ontwikkeling van een Noordwest-Europese energiemarkt. Wat Mel Kroon betreft is Nederland binnenkort de *energy hub* van Noordwest Europa en is TenneT actief betrokken bij de inpassing van duurzame elektriciteit, waaronder grootschalige wind op zee. Toen Mel Kroon begon bij TenneT in 2002 waren er voor netbeheerders vrij weinig prikkels om te innoveren. “De componenten waaruit onze lijnen en stations bestaan kenmerken zich al heel lang door een hoge mate van betrouwbaarheid, gedurende hun hele levensduur. En dat is voor ons nog steeds erg belangrijk: TenneT wordt afgerekend op zekerheid van levering. Dus die focus blijft. Er zijn echter tal van maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de ontwikkeling van de Noordwest-Europese markt, de nationale en internationale vraag van de markt om meer transportcapaciteit en het verbinden van markten. Daarvan profiteren de Nederlandse consumenten, bedrijven en de Nederlandse economie. Ook de verduurzaming van

de energievoorziening vraagt om een internationaal kader.”

Energieknooppunt

De beslissing om in 2004 in NorNed, de onderzeese kabel tussen Noorwegen en Nederland, te investeren is volgens de directievoorzitter een van de voorbeelden dat TenneT wel degelijk gericht is op nieuwe ontwikkelingen die bijdragen aan zowel marktkoppeling als het beschikbaar stellen van waterkracht voor de Europese markt. “We hebben ons toen niet laten weerhouden door mensen

“We hebben een in verhouding kleine thuismarkt, waardoor we gedwongen zijn om eerder Europees te denken.”

die zeiden: ‘De Betuwelijn is ook twee keer zo duur geworden.’ We durfden het risico te nemen, omdat we overtuigd waren dat de kabel een grote sociaaleconomische bijdrage voor Nederland zou leveren.” TenneT vernieuwt inmiddels volop. Dat Nederland voorop loopt in de ontwikkeling van een Noordwest-Europese markt ligt volgens Kroon voor de hand. “We hebben een in verhouding kleine thuismarkt, waardoor we gedwongen zijn om eerder Europees te denken. En door onze ligging zijn wij uitermate geschikt als energieknooppunt in de Europese markt. We mogen trots zijn op innovaties zoals de koppeling van energiemarkten.” Om de marktwerking te bevorderen blijft TenneT investeren in verbindingen met het buitenland.

In 2009 worden haalbaarheidsstudies afgerond voor een onderzeese elektriciteitskabel naar Denemarken – met een groot potentieel aan windenergie – en een tweede NorNed-verbinding. Verder wordt er nu al intensiever samengewerkt met Duitse TSO's. Intussen lijkt Nederland zich ook te ontwikkelen van een importeur van stroom naar een exporteur. “Nederland is een gunstige vestigingslocatie voor producenten die leveren voor de Europese markt. Dat komt niet alleen door bijvoorbeeld goede aanvoermogelijkheden van brandstoffen en de

“Internationale samenwerking is essentieel voor versterking van de markt.”

aanwezigheid van koelwater, maar ook vanwege de kwaliteit van het transportnet.” De komst van nieuwe productie-eenheden draagt bij aan de verdere leveringszekerheid en de ontwikkeling van de Nederlandse economie. TenneT zorgt ervoor dat het net die ontwikkelingen aan kan. Hiervoor investeren we komende jaren miljarden in nieuwe uitbreidingen.

Slimme netten

Een andere maatschappelijke ontwikkeling die innovatie stimuleert is de gewenste verduurzaming van de energievoorziening. TenneT bekijkt hoe de grote windparken op zee straks zo efficiënt mogelijk op het net kunnen worden aangesloten. Kroon schetst verder een toekomst van slimme meters en netten die – dankzij een toenemende decentrale opwekking (WKK, windmolens en zonnepanelen) – ‘heen en weer’ werken. “Het gaat om slimme vraag- en aanbodsturing. Deze ontwikkelingen vragen een flexibilisering van het systeem; als het 's nachts op zee fors waait en er veel duurzame stroom wordt geproduceerd, moeten we deze ergens kunnen bufferen omdat ons verbruik dan zeer laag is. Daarom moeten we ook kijken naar nieuwe opslagmogelijkheden, zoals een energie-eiland, waterkracht in mijnschachten of een elektrisch wagenpark van één miljoen stuks. TenneT kan bij zulke innovaties een grote bijdrage leveren.”

Wintrackmasten

Volgens Kroon heeft TenneT duidelijk meer oor

gekreken voor maatschappelijke wensen en verlangens. Dat moet ook wel: “De maatschappij verlangt van ons dat we inventief zijn. Dat zie je ook nu al, bij de aanleg van de ondergrondse 380 kV-kabel in de Randstad, met twintig kilometer de langste in zijn soort. TenneT legt deze zwaarste transportverbindingen bij voorkeur bovengronds aan, omdat dit goedkoper en zekerder is.”

Nog een voorbeeld van hoe ‘maatschappelijke vraag’ innovatie in de hand werkt, is de Wintrackmast: “Die is een rechtstreeks gevolg van de discussie over het effect van elektromagnetische (EM) velden op de gezondheid. Toen het ministerie van VROM de norm voor straling aanscherpte, hebben we onze hakken niet in het zand gezet. In plaats daarvan hebben we onze creatieve geesten de ruimte gegeven. Binnen de organisatie bleken goede ideeën te bestaan hoe je deze EM-velden rondom masten kunt beperken. Uiteindelijk leidde dit tot een mast waarbij de kabels in een cirkelvorm zijn opgehangen. Dit dempt als het ware de EM-velden, waardoor ze kleiner zijn. Daardoor mag er aanzienlijk dichterbij zo'n Wintrackmast worden gebouwd dan rondom de huidige masten.”

Open geest

Een open geest is niet alleen intern nodig, ook extern, benadrukt Kroon. In Europa gaan organisaties zoals TenneT steeds intensiever samenwerken. De Europese handel dwingt tot intensievere internationale samenwerking. Zo werkt TenneT samen met RWE Transportnetz Strom in een speciaal veiligheidscentrum dat de elektriciteitsstromen tussen beide landen in de gaten houdt. Volgens Kroon kan zijn organisatie nog veel van andere TSO's leren, bijvoorbeeld over efficiency in het bouwen en het transport. “Internationale samenwerking is essentieel voor versterking van de markt. Bovendien kun je veel van elkaars werkwijze en ervaring leren.” TenneT is nog lang niet klaar met innoveren, volgens een ambitieuze Kroon: “We zijn een van de belangrijkste elektriciteitsgebruikers van het land. Met innovatie willen we onze netverliezen verder beperken. Als we daar in de toekomst een kwart vanaf kunnen halen, dan bereiken we al heel veel.”

“De maatschappij verlangt van ons dat we inventief zijn. Dat zie je ook nu al, bij de aanleg van de ondergrondse 380 kV-kabel in de Randstad, met twintig kilometer de langste in zijn soort.”

10.30 uur

**Locatie: Zoetermeer,
geplande aanleg nieuwe verbinding met
innovatieve Wintrackmast
Interview met Mart van der Meijden
Coördinator Innovatie TenneT**

Mart van der Meijden over innovatie

“We moesten sneller vernieuwen”

Innovatie gaat veel verder dan de nieuwste techniek. Netbeheerders moeten tegenwoordig op alle fronten vernieuwen: systemen, samenwerking of financiering. Coördinator innovatie Mart van der Meijden: “We hebben innovatie professioneler georganiseerd.”

Als één markt de laatste jaren dynamiek kent, dan is dat die van energie. De Europese markt is geliberaliseerd, met alle gevolgen van dien. En mede dankzij Al Gore ontstond een sterk gevoel van urgentie over het verduurzamen van de energievoorziening. “Voor TenneT kwam daar nog eens bij dat het aanbod van nieuwe productie ineens piekte, waardoor we veel vlotter dan verwacht nieuwe netten moesten aanleggen”, vertelt Mart van der Meijden. “Dat dwong ons het tempo van innovatie nog verder op te voeren.”

Om nieuwe ideeën sneller tot wasdom te laten komen, heeft TenneT innovatie anders georganiseerd. Van der Meijden coördineert een speciaal opgezet innovatieondersteuningsteam. “Daarin zit namens elke business unit een programmamanager. Deze manager spoort collega’s met vernieuwende ideeën op en geeft hun ideeën een kans. Bij ons komen veel ideeën van onderop. We zijn geen academische club. Veel ontstaat met de voeten in het modder.”

TenneT innoveert op ruwweg een viertal terreinen, legt Van der Meijden uit. Deze vier zijn als thema’s gedefinieerd. Het eerste is transitie naar een duurzamere energievoorziening. Hieronder vallen plannen voor ‘een stopcontact op zee’ dat offshore

wind verbindt met het net op land en ‘verhogen van flexibiliteit’ door middel van lokale of internationale energie-opslag. Het tweede thema is milieu, veiligheid en gezondheid. Hierin past de innovatieve magneetveldarme Wintrackmast. Het derde thema is kwaliteit en leveringszekerheid. Met de toepassing van lange ondergrondse 380 kV-kabels neemt Nederland internationaal een koppositie in. De grens van de kabellengte wordt bepaald door de risico’s op spanningsstabiliteit en leveringszekerheid van het elektriciteitsvoorzieningssysteem. De technische universiteiten in Delft en Eindhoven verrichten hier

“Systeemdenken wordt steeds belangrijker. Dat zie je bijvoorbeeld ook bij de studies over opslag van energie.”

onderzoek naar. Het vierde thema is effectiviteit en efficiëntie, in de nabije toekomst erg belangrijk volgens Van der Meijden: “Met nieuwe systemen willen we de netten zo optimaal mogelijk benutten. Een voorbeeld is *flow based allocation*. Dit helpt om de door marktkoppelingen resulterende stromen tussen landen beter op elkaar af te stemmen. Door het toenemen en fluctueren van im- en export verandert er van alles.” Bij veel van de voorbeelden die Van der Meijden noemt gaat het ook om systeeminnovatie. “Systeemdenken wordt steeds belangrijker. Dat zie je bijvoorbeeld ook bij de studies over opslag van energie. Daar draait het niet om welke oplossing werkt, maar om welk samenstel van oplossingen werkt. Dat is TenneT op zijn best. Onze kracht is dat wij vanuit het hele systeem kunnen denken en niet alleen vanuit één oplossing.”

Organisatie

Activiteiten

TenneT Holding B.V. beheert momenteel (maart 2009) de volgende activiteiten:

Gereguleerde taken

De gereguleerde taken worden uitgevoerd door TenneT TSO B.V. Dit betreft de wettelijke taken voor het beheer van het landelijk transportnet en het handhaven van de noodzakelijke energiebalans in het Nederlandse elektriciteitsnet. Een aantal uitvoerende, gereguleerde activiteiten is in dochterondernemingen ondergebracht.

TenneT TSO B.V.

Beheert het landelijk transportnet in Nederland, alsmede de landsgrensoverschrijdende verbindingen. Met ingang van 1 januari 2008 omvat het landelijk transportnet de elektriciteitsnetten van 110 kV en hoger.

TenneT TSO B.V. zorgt tevens voor de handhaving van de energiebalans in het Nederlandse elektriciteitsnet.

B.V. Transportnet Zuid-Holland (handelend onder de naam TenneT Zuid-Holland)
Heeft de eigendom van het 150 kV-net en een deel van het 380 kV-net in Zuid-Holland.

TSO Auction B.V.

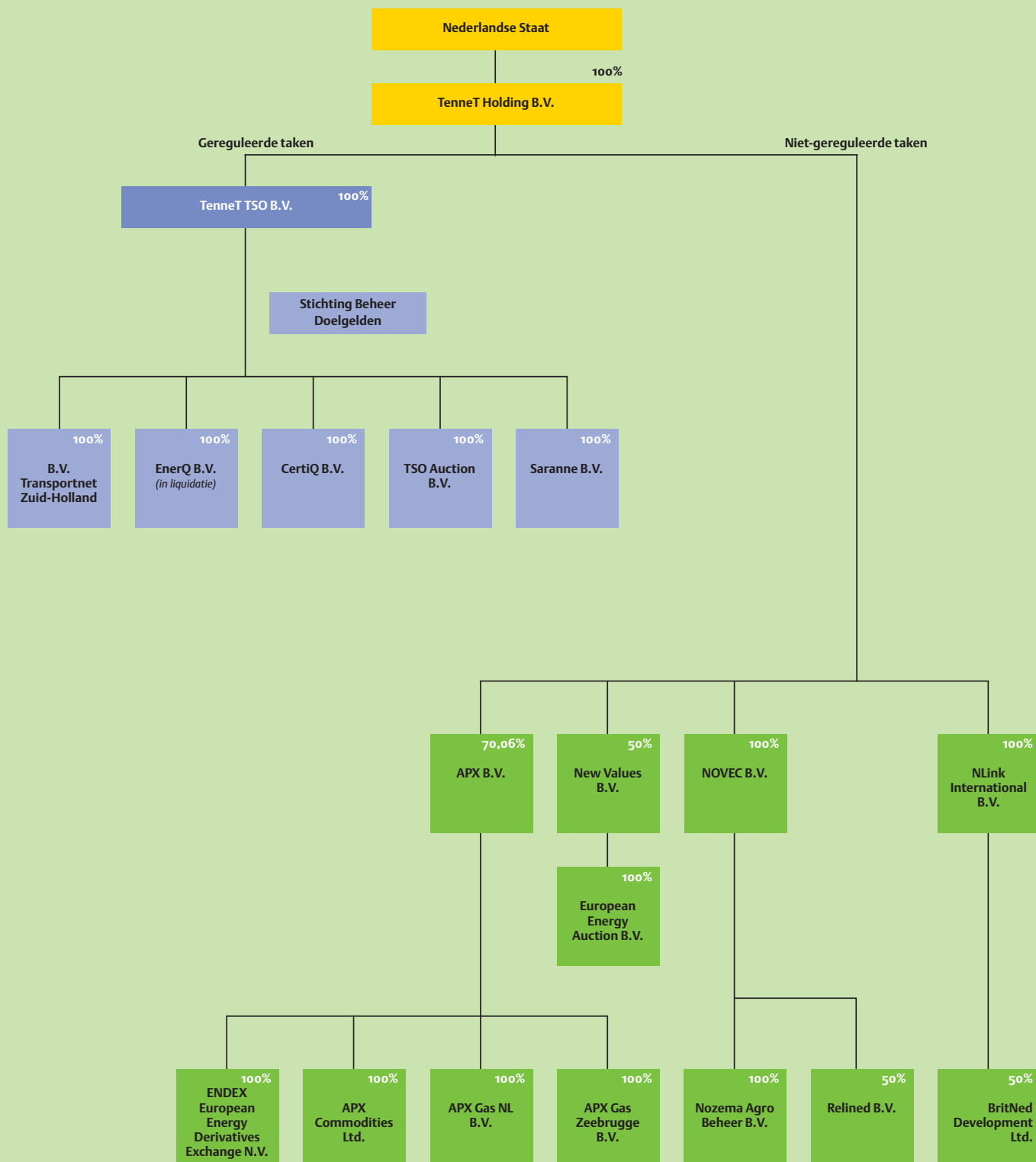
Richt zich op de veiling van de capaciteit op de vijf buitenlandverbindingen van het hoogspanningsnet (twee naar België en drie naar Duitsland). De activiteiten van TSO Auction zullen op afzienbare termijn worden overgedragen aan CASC-CWE S.A. De maand- en jaarveiling zijn inmiddels overgedragen, de dagveiling gebeurt nog wel door TSO Auction.

CertiQ B.V.

Geeft certificaten uit voor duurzaam opgewekte elektriciteit. Deze 'garanties van oorsprong' zijn bedoeld voor vaststelling van duurzaam opgewekte elektriciteit en voor subsidieverstreking door SenterNovem. De garanties worden elektronisch geregistreerd, uitgegeven en verhandeld.

Organogram TenneT-groep

(per januari 2009)

EnerQ B.V. (in liquidatie)

Met ingang van 1 januari 2009 zijn de activiteiten van EnerQ beëindigd en wordt de vennootschap ontbonden. Dit is het gevolg van het besluit van de minister van Economische Zaken om de uitvoering van de MEP-regeling onder te brengen bij SenterNovem met ingang van 1 januari 2009.

Saranne B.V.

Heeft de juridische eigendom van die gedeelten van het 220 en 380 kV-net waarvan de economische eigendom bij TenneT TSO B.V. berust.

Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet

Deze stichting is opgericht voor het beheer van doelgelden die TenneT TSO B.V., als beheerder van het landelijk hoogspanningsnet, ontvangt bij de uitvoering van wettelijke taken. Deze zogenaamde doelgelden betreffen de ontvangsten uit hoofde van de onbalansverrekening en veilingopbrengsten. De doelgelden van TenneT TSO B.V. zijn bestemd voor specifiek aan te merken doelen.

Niet-gereguleerde taken

Naast de gereguleerde taken heeft TenneT Holding B.V. een aantal activiteiten met als doel het stimuleren en goed laten functioneren van de markt. Juist vanwege de onafhankelijke positie is het wenselijk dat TenneT Holding B.V. dit werk doet. TenneT hanteert hierbij duidelijke criteria voor het wel of niet uitvoeren van nieuwe activiteiten. Ze moeten in ieder geval bijdragen aan verbetering van de transparantie en efficiëntie van de Nederlandse energiemarkt, dan wel aan de milieukwaliteit van energie. De activiteiten ondersteunen de wettelijke taken en leveren daarvoor geen risico op. Ze mogen de kwaliteit en onafhankelijkheid van TenneT TSO B.V. niet aantasten.

APX B.V.

APX Group, waarvan het hoofdkantoor is gevestigd te Amsterdam, is een groep van internationale beurzen voor elektriciteit en gas voor de kortetermijnhandel in de Benelux en het Verenigd Koninkrijk. N.V. Nederlandse Gasunie houdt 26,1% van de aandelen, de Belgische gastransportmaatschappij Fluxys S.A. 3,84% en TenneT Holding B.V. 70,06%. De kernactiviteit in Nederland is de spotmarkt voor elektriciteit, waar via een veilingsysteem op een elektronisch handelsplatform anoniem kan worden gehandeld in spotcontracten voor levering op de volgende dag en intraday. De beurs draagt zorg voor de financiële afwikkeling van de contracten en publiceert onder andere een dagelijkse prijsindex.

• APX Commodities Ltd. (voorheen APX Gas Ltd.)

APX Commodities is de Britse gasbeurs voor continue en spothandel en faciliteert tweederde van de totale daghandel in gas in het Verenigd Koninkrijk. In 2007 is de onafhankelijke elektriciteitsbeurs in het Verenigd Koninkrijk, die de anonieme continue

handel voor spot en ‘forwards’ contracten faciliteert door APX Power Ltd. ondergebracht in APX Commodities Ltd.

- **APX Power Ltd.**

Inactieve vennootschap, activiteiten ondergebracht in APX Commodities Ltd.

- **APX Clearing Ltd.**

Slapende vennootschap.

- **APX Gas NL B.V.**

APX Gas NL faciliteert in samenwerking met Gas Transport Services B.V. zowel de intraday als de spothandel op de Title Transfer Facility (TTF), een virtueel platform in Nederland.

- **APX Gas Zeebrugge B.V.**

APX Gas Zeebrugge voorziet in een fysieke handelsplaats in gas in Zeebrugge. Zij functioneert als de centrale tegenpartij die het voor partijen mogelijk maakt om anoniem te handelen.

- **Endex European Energy Derivatives Exchange N.V.**

Endex is een handelsplaats voor bilaterale langetermijntransacties op de elektriciteitsmarkt.

- **Belpex S.A.**

APX houdt 10% van de aandelen in Belpex, de Belgische elektriciteitsbeurs.

NLink International B.V.

NLink is opgericht voor het ontwikkelen en bouwen van internationale zee kabelverbindingen, waaronder een zee kabel naar Groot-Brittannië.

- **BritNed Development Ltd.**

BritNed Development is een joint venture (50/50%) van NLink International B.V. en National Grid International Ltd., gevestigd in Londen, voor de realisatie en exploitatie van een interconnector tussen Nederland en Groot-Brittannië.

NOVEC B.V.

NOVEC richt zich op de verhuur en het beheer van locaties van antennes voor de distributie van radio- en televisiesignalen via de ether en telecommunicatie.

- **Relined B.V.**

Deze joint venture (50/50%) van NOVEC B.V. met ProRail B.V. exploiteert de glasvezelinfrastructuur van het hoogspanningsnet en de spoorwegen.

- **Nozema Agro Beheer B.V.**

Deze vennootschap beheert de gronden rondom het antenne-opstelpunt te Zeewolde.

New Values B.V.

New Values is een joint venture (50/50%) van TenneT Holding B.V. en Rabobank Nederland. New Values is een elektronische marktplaats die de handel in CO₂-emissierechten faciliteert, via een fulltrade elektronisch handelsplatform.

- **European Energy Auction B.V. (handelend onder de naam Energiekeuze)**

Energiekeuze is een online energieveilinghuis dat de handel in leveringscontracten voor de zakelijke markt in Nederland en België faciliteert.

Minderheidsdeelnames

CASC-CWE S.A.

CASC-CWE, Capacity Allocation Service Centre for the Central West-European Electricity market, is in 2008 opgericht door de TSO's van de Benelux, Frankrijk en Duitsland. CASC-CWE zal zich bezighouden met de veiling van de capaciteit op de onderlinge buitenlandverbindingen. TenneT TSO B.V. houdt 14,3% van de aandelen.

Energie Data Services Nederland (EDSN) B.V.

EDSN faciliteert het berichtenverkeer c.q. de gegevensuitwisseling tussen marktpartijen met betrekking tot wettelijke en niet-wettelijke klantgerelateerde processen op het gebied van gas en elektriciteit. TenneT TSO B.V. heeft een aandeel van 25%.

Belpex S.A.

Belpex is de Belgische elektriciteitsbeurs. TenneT Holding B.V. houdt 10% van de aandelen.

HGRT

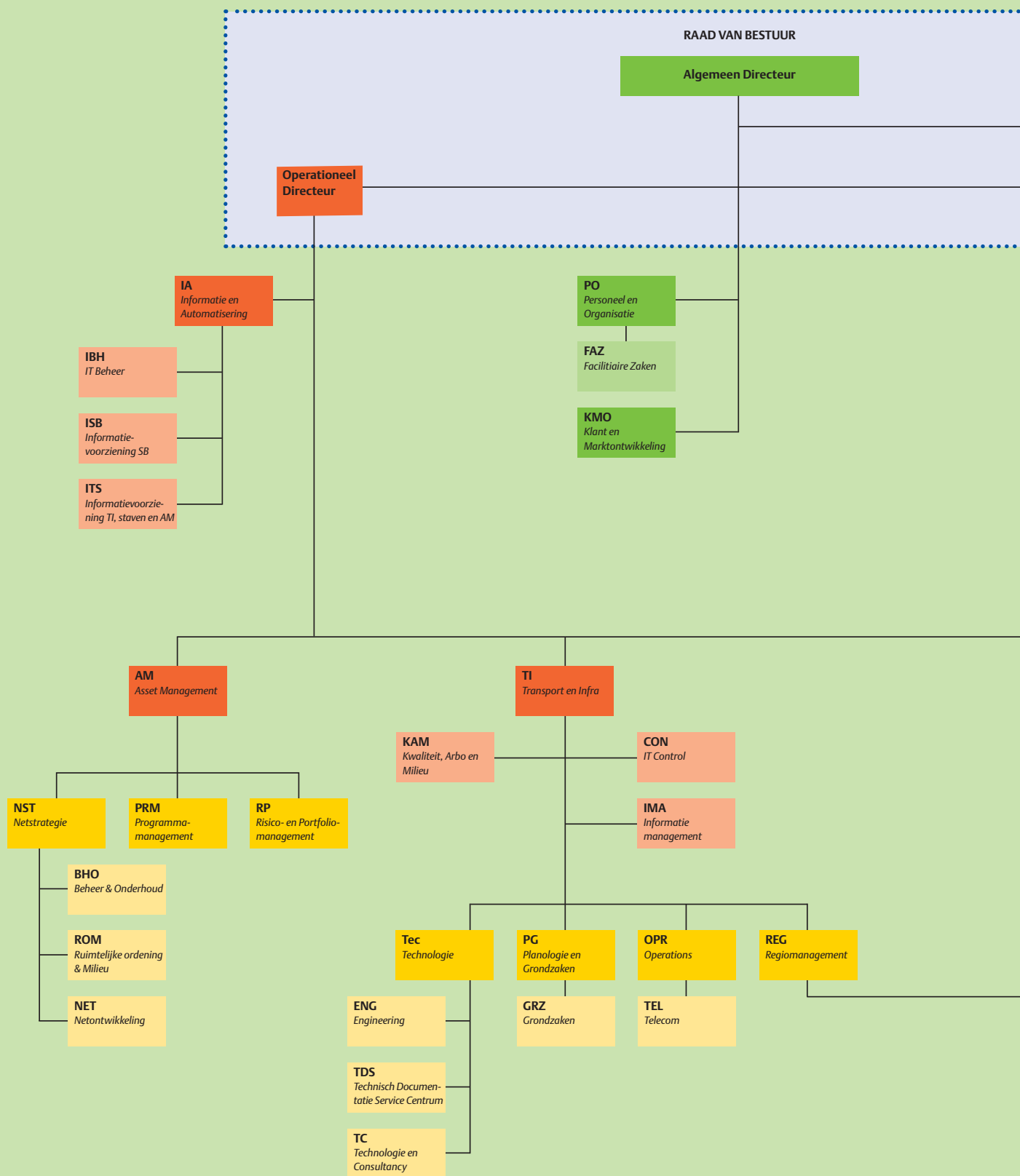
TenneT TSO B.V. heeft een aandeel van 24,5% in holdingmaatschappij HGRT (Holding de Gestionnaires de Réseaux de Transport S.A.S.) via welke TenneT TSO B.V. indirect in Powernext S.A. deelneemt.

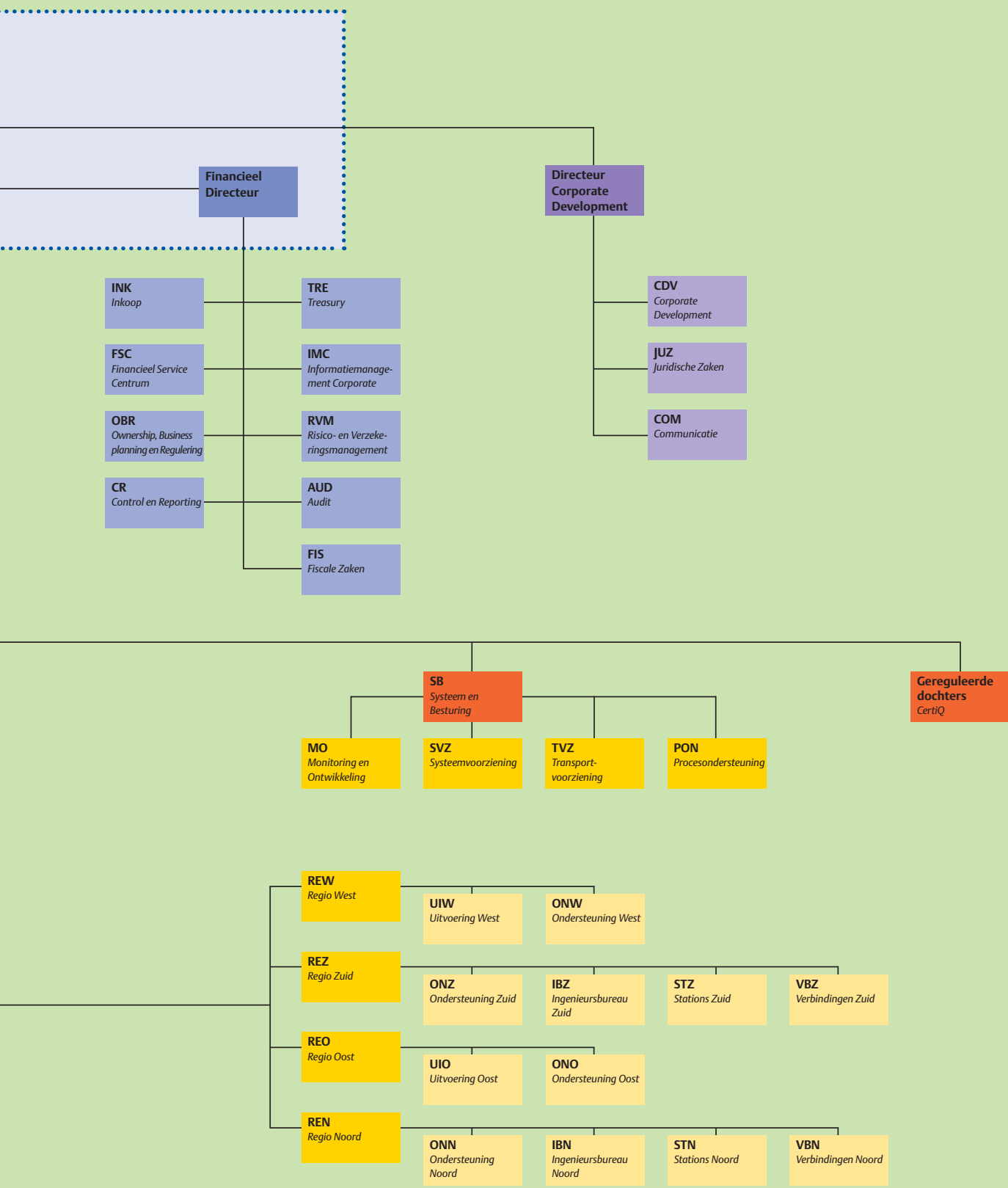
- **Powernext S.A.**

Powernext is de Franse elektriciteitsbeurs. HGRT houdt sinds 3 juli 2008 52,25% van de aandelen.

Organisatiestructuur TenneT TSO B.V.

Directie TenneT

V.l.n.r. Willem Keus, Mel Kroon, Ben Voorhorst en Lex Hartman

ir. J.M. (Mel) Kroon MBA
Algemeen directeur

Geboortejaar: 1957

Benoemd: 2003

Ervaring:

- algemeen directeur Hooge Huys verzekeringen
- vice-voorzitter hoofddirectie SNS Reaal Verzekeringen
- director Marketing & Sales Tractie Holec N.V.
- directeur Marketing Fokker Aircraft

Nevenfuncties: *voorzitter RvC*

- NOVEC B.V.

lid RvC

- Havenbedrijf Rotterdam N.V.

- Diamond Tools Group B.V.

- APX B.V.

lid

- Steering Committee ETSO (European Transmission System Operators)

- bestuur Belpex S.A.

- Conseil d'Administration Powernext S.A.

- ir. B.G.M. (Ben) Voorhorst MBA
Operationeel directeur

Geboortejaar: 1959

Benoemd: 2007

Ervaring: - managementfuncties TenneT
- hoofd informatievoorziening Sep
- diverse managementfuncties in software-industrie

Nevenfuncties: *lid RvC*

- Energie Data Services Nederland B.V.

lid

- Steering Committee UCTE (Union for the Coordination of Transmission of Electricity)

- bestuur Vereniging Nederlandse Energie Data Uitwisseling

- bestuur Vereniging van Energienetbeheerders in Nederland

- bestuur Stichting Rotterdam Sustainability Initiative, Cradle to Cradle

- drs. W.A. (Willem) Keus RA
Financieel directeur

Geboortejaar: 1954

Benoemd: 2008

Ervaring: - directeur Financiën en Control Delta N.V.
- directeur Corporate Control Essent
- financieel directeur PNEM/Mega Groep
- financieel directeur Mega Limburg
- Treasurer Europe Unilever

Nevenfuncties: *lid RvC*

- NOVEC B.V.

lid

- directie BritNed Development Ltd.

- Conseil d'Administration Powernext S.A.

- mr. A.A. (Lex) Hartman
Directeur Corporate Development

Geboortejaar: 1956

Benoemd: 2008

Ervaring: - managementfuncties TenneT
- manager Stichting Rechtsbijstand Metaalunie
- advocaat te Utrecht en Nijmegen
- parttime docent management en marketing

Nevenfuncties: - voorzitter Steering Committee NorNed

- voorzitter directie BritNed Development Ltd.

- directeur NLink International B.V.

Raad van commissarissen TenneT

V.l.n.r.: Jan Vugts, Cees Griffioen, Ruud Selman, Fokko van Duyne en Aad Veenman

- ir. R.E. (Ruud) Selman
*voorzitter raad van commissarissen en
remuneratie- en benoemingscommissie*

- Geboortejaar:** 1937
Benoemd: 1998
Tot uiterlijk: 2011
Hoofdfunctie: - voormalig vice voorzitter raad van bestuur Koninklijke DSM N.V.
Nevenfuncties: - voorzitter RvC
- Broadview
voorzitter
- bestuur Stichting Administratiekantoor Aandelen ASM Lithografie
lid
- bestuur Stichting Administratiekantoor Aandelen VOPAK

- dr. ir. A.W. (Aad) Veenman
lid raad van commissarissen

- Geboortejaar:** 1947
Benoemd: 2005
Herbenoeming: 2009
Tot uiterlijk: 2017
Hoofdfunctie: - voormalig president-directeur Nederlandse Spoorwegen
Nevenfuncties: - voorzitter RvC
- Koninklijke Ten Cate N.V.
lid RvC
- Rabobank Nederland
lid
- bestuur Stichting Next Generation Infrastructures (NGInfra)
voorzitter
- Community of European Railway and Infrastructure
Companies (CER)
- raad van toezicht ICT Regie
- adviesraad Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR)

- drs. J.F.T. (Jan) Vugts
lid raad van commissarissen en audit commissie

Geboortejaar: 1942
Benoemd: 2001
Herbenoeming: 2009
Tot uiterlijk: 2014
Hoofdfunctie: - voormalig voorzitter raad van bestuur SNS REAAL N.V.
Nevenfuncties: - voorzitter RvC
 - Van Grinsven Drukkers B.V.
 - voorzitter
 - bestuur Stichting Alewijnse
 - lid
 - bestuur Stichting Administratiekantoor Marleau Pierre
 - bestuur Stichting Administratiekantoor MercaChem Holding

- drs. J.F. (Fokko) van Duyne
*lid raad van commissarissen en
 remuneratie- en benoemingscommissie*

Geboortejaar: 1942
Benoemd: 2001
Herbenoeming: 2009
Tot uiterlijk: 2014
Hoofdfunctie: - voormalig voorzitter raad van bestuur Hoogovens/Corus
Nevenfuncties: - voorzitter RvC
 - Gamma Holding N.V.
 - OPG Groep N.V.
 - De Nederlandsche Bank N.V.
 - Koninklijke Verkade N.V.
 - Kroonlid van de Sociaal-Economische Raad (SER)

- drs. C. (Cees) Griffioen RA
*vice-voorzitter raad van commissarissen en voorzitter
 audit commissie*

Geboortejaar: 1941
Benoemd: 2000
Herbenoeming: 2008
Tot uiterlijk: 2013
Hoofdfunctie: - voormalig vice voorzitter raad van bestuur en
 CFO Koninklijke KPN N.V.
Nevenfuncties: - lid RvC
 - N.V. Nederlandse Gasunie
 - Berenschot Holding B.V.
 - KAS BANK N.V.
 - lid
 - raad van toezicht Zorggroep Noorderbreedte
 - adviseur lid raad van bestuur Deloitte

Senior management

ir. S.P. (Sjouke) Bootsma
Business unit
Asset Management

drs. ing. S.J.M. (Siem) Bruijns
Business unit
Syst. en Besturing

ir. R.J.A. (Roel) Wolters
Business unit
Transport en Infra

drs. R.R. (Raoul) van Aalst
Control en Reporting

drs. T. (Teun) van Biert
Ownership, Business
planning en Regulering

drs. O. (Otto) Jager
Treasury

drs. R.L. (René) Kerkmeester
Klant en Markt-
ontwikkeling

dr. ir. C.C. (Lian) Krijger
Personeel en
Organisatie

U.J.G. (Ursela) Schennink-Reulink
Communicatie

ing. J.M. (Martin) Schreuder
Inkoop

mr. Y.T.M. (Yvonne) Visser-Stam
Juridische Zaken

P.S.J. (Pascal) Zandbelt
Financieel Service
Centrum

drs. M.P. (Marc) de Zwaan
Informatie en
Automatisering

mr. G.C. (Gineke) van Dijk
CertiQ
(Gereguleerde dochters)

Directie 100% dochters

APX B.V.

TSO Auction B.V.

CERTIQ B.V.

NLink International B.V.

NOVEC B.V.

drs. B. (Bert) den Ouden

ir. B.G.M. (Ben) Voorhorst MBA

mr. G.C. (Gineke) van Dijk

mr. A.A. (Lex) Hartman

drs. J.W. (Jan Willem) Tom

Samenstelling OR

Sinds maart 2007

Bart Rotte

voorzitter

Henk Sanders

secretaris

Herman ten Haken

vice-voorzitter

Ed Bakker

lid

Ebart van den Berg

lid

voorzitter commissie VGWM

Jan de Boer

lid

Harry van Dijk

lid

voorzitter commissie communicatie

Peter van der Meer van Houtum

lid

Paul Steenmans

lid

voorzitter commissie financiën

René Velthuisen

lid

voorzitter commissie arbeidsvoorwaarden

en personeelsbeleid

Inge Visschers

lid

voorzitter commissie organisatie

Het ambtelijk secretariaat van de OR wordt gevoerd door Petra van Leeuwen en Mieke Lantsink.

V.l.n.r.: Peter van der Meer van Houtum, Harry van Dijk, Paul Steenmans, René Velthuisen, Henk Sanders, Ed Bakker, Ebart van den Berg, Jan de Boer, Herman ten Haken.

Ontbrekend op de foto: Bart Rotte, Inge Visschers.

Jaarrekening TenneT Holding B.V.

Inhoud

Geconsolideerde balans per 31 december 2008	116
Geconsolideerde winst- en verliesrekening over het jaar 2008	118
Mutatieoverzicht van het eigen vermogen over het jaar 2008	119
Geconsolideerd kasstroomoverzicht over het jaar 2008	120
Algemene toelichting	122
Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2008	139
Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening over het jaar 2008	172
Enkelvoudige balans per 31 december 2008	188
Enkelvoudige winst- en verliesrekening over het jaar 2008	190
Mutatieoverzicht van het eigen vermogen over het jaar 2008	191
Toelichting op de enkelvoudige balans en winst- en verliesrekening 2008	192
Overige gegevens	199
Accountantsverklaring	200

Geconsolideerde balans per 31 december 2008

(x EUR 1.000)

ACTIVA	Ref.	31 december 2008	31 december 2007
Vaste activa			
Materiële vaste activa	1	1.469.998	1.263.001
Immateriële activa	2	46.534	13.738
Deelnemingen	3	11.779	-
Financiële activa	4	31.485	43.721
Latente belastingvordering	5	55.839	50.117
Overige vorderingen	6	12.075	11.709
		1.627.710	1.382.286
Vlottende activa	7		
Voorraden	7	1.216	1.710
Vorderingen			
Debiteuren en overige vorderingen	8	193.841	123.564
Debiteuren beursttransacties	9	223.338	144.196
Vennootschapsbelasting		2.712	3.190
Derivate financiële instrumenten	10	1.101	1.375
		420.992	272.325
Financiële activa	4	81.000	14.500
Liquide middelen	11		
Zekerheidstellingen		532.665	551.468
Deposito's		99.850	375.700
Tegoeden op bankrekeningen		117.733	309.641
		750.248	1.236.809
Vaste activa aangehouden voor verkoop	12	5.320	5.320
		2.886.486	2.912.950

In het balanstotaal is een bedrag van EUR 1.094.504 (2007: EUR 1.432.829) opgenomen dat betrekking heeft op middelen die niet vrij ter beschikking staan aan de TenneT-groep (zie pagina 133).

PASSIVA	Ref.	31 december 2008	31 december 2007
<i>Eigen vermogen</i>	13		
Aandelenkapitaal		100.000	100.000
Afdekkingreserve	-/-	1.476	2.355
Reserve koersverschillen	-/-	3.439	-/- 817
Algemene reserve		561.371	537.669
Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouder		656.456	639.207
Aandeel derden		8.946	6.385
		665.402	645.592
<i>Langlopende verplichtingen</i>			
Leningen	14	220.000	280.420
Investeringsbijdragen	15	356.471	69.543
Veilinggelden	16	234.371	122.266
Voorzieningen	17	105.370	75.350
Derivate financiële instrumenten	18	-	1.747
Latente belastingverplichting	19	4.285	1.139
		920.497	550.465
<i>Kortlopende verplichtingen</i>			
Investeringsbijdragen	15	10.437	3.137
Veilinggelden	16	-	318.000
Vooruit ontvangen bedragen	20	31.427	247.939
Voorzieningen	17	21.453	1.664
Leningen	14	210.000	50.000
Schulden aan financiële instellingen	21	100.629	266.677
Crediteuren beurstransacties	22	222.980	144.208
Zekerheidstellingen	23	532.665	551.468
Crediteuren en overige schulden	24	159.940	131.280
Vennootschapsbelasting		2.129	2.330
Derivate financiële instrumenten	18	8.927	190
		1.300.587	1.716.893
		2.886.486	2.912.950

Geconsolideerde winst- en verliesrekening over het jaar 2008

(x EUR 1.000)

	Ref.	2008	2007
<i>Netto omzet</i>	25	460.258	398.814
<i>Wijziging projecten voor derden</i>		-	-/- 288
<i>Overige opbrengsten</i>		9.100	3.004
		469.358	401.530
<i>Bedrijfslasten</i>			
Kosten energie en vermogen	26	175.197	157.571
Kosten transportnetten en systemen	27	38.525	20.252
Personeelskosten	28	47.249	38.741
Afschrijvingen op activa	29	59.495	61.414
Bijzondere waardevermindering op activa	1,2,29	11.678	-
Overige bedrijfskosten	30	56.302	53.197
		388.446	331.175
Bedrijfsresultaat		80.912	70.355
<i>Financieringsbaten</i>	31	27.186	38.022
<i>Financieringslasten</i>	31	39.087	40.287
		-/- 11.901	-/- 2.265
Resultaat voor belasting		69.011	68.090
<i>Belasting</i>	32	17.731	17.275
<i>Resultaat deelnemingen</i>	33	902	4.124
Resultaat na belasting		52.182	54.939
Toekomend aan:			
Aandeelhouders		50.702	53.072
Derden		1.480	1.867
		52.182	54.939

Mutatie-overzicht van het eigen vermogen over het jaar 2008

(x EUR 1.000)

	Toerekenbaar aan aandeelhouders van de vennootschap				Aandeel derden	Totaal
	Gestort en opgevraagd kapitaal	Afdekking-reserve	Reserve koers-verschillen	Algemene reserve		
Stand per 1 januari 2007	100.000	3.548	125	509.597	6.091	619.361
Koersverschillen	-	- -/-	942	- -/-	323 -/-	1.265
Reële waardetoeename	- -/-	1.601	-	-	- -/-	1.601
Belasting op reële waardetoeename	-	408	-	-	-	408
Verkoop belang aan derden	-	-	-	-	-	-
Netto resultaat	-	-	-	53.072	1.867	54.939
Totaal resultaat 2007	- -/-	1.193 -/-	942	53.072	1.544	52.481
Dividend 2006 TenneT	-	-	- -/-	25.000	- -/-	25.000
Dividend 2006 APX	-	-	-	- -/-	1.250 -/-	1.250
Stand per 1 januari 2008	100.000	2.355 -/-	817	537.669	6.385	645.592
Koersverschillen	-	- -/-	2.622	- -/-	1.127 -/-	3.749
Reële waardemutatie	- -/-	5.141	-	-	- -/-	5.141
Belasting op reële waardemutatie	-	1.310	-	-	-	1.310
Verkoop belang aan derden	-	-	-	-	1.460	1.460
Kapitaaluitbreidingen	-	-	-	-	1.496	1.496
Netto resultaat	-	-	-	50.702	1.480	52.182
Totaal resultaat 2008	- -/-	3.831 -/-	2.622	50.702	3.309	47.558
Dividend 2007 TenneT	-	-	- -/-	27.000	- -/-	27.000
Dividend 2007 APX	-	-	-	- -/-	748 -/-	748
Stand per 31 december 2008	100.000	-/- 1.476 -/-	3.439	561.371	8.946	665.402

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over het jaar 2008

(x EUR 1.000)

	Ref.	2008	2007
<i>Kasstroom uit clearingtransacties</i>			
Ontvangsten:			
- Marktkoppeling	—	381.766	139.774
- Beurstransacties	—	6.285.382	3.932.505
- Veiling	—	77.322	109.978
- Subsidiegelden MEP	—	403.717	529.777
- Balanshandhaving	—	64.608	43.516
		7.212.795	4.755.550
Waarvan betaald:			
- Marktkoppeling	—	-/- 366.675	-/- 186.065
- Beurstransacties	—	-/- 6.285.382	-/- 3.932.505
- Veiling	—	-/- 39.828	-/- 53.988
- Subsidiegelden MEP	—	-/- 636.416	-/- 457.920
- Balanshandhaving	—	-/- 62.921	-/- 23.469
		-/- 7.391.222	-/- 4.653.947
		-/- 178.427	101.603
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>	37	219.394	126.321
Betaalde rente	—	-/- 37.027	-/- 31.846
Ontvangen rente	—	12.894	10.064
Ontvangen rente op derdengelden	—	15.624	16.421
Ontvangsten te verrekenen in toekomstige tarieven	—	1.861	-/- 5.655
Betaalde vennootschapsbelasting	—	-/- 22.119	-/- 20.954
		190.627	94.351
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>			
Investerings in materiële vaste activa	1	-/- 273.717	-/- 163.615
Investerings in immateriële activa	2	-/- 5.578	-/- 2.581
Investerings in minderheidsdeelnemingen	4	-/- 5	-/- 7.773
Investering in Endex N.V.	—	-/- 20.178	-
Investering in Telfort Masten B.V. en Dutch Towers B.V.	—	-/- 23.415	-/- 2.803
Verkoop Endex N.V.	—	1.340	-
Overige vorderingen	—	-/- 697	-
		-/- 322.250	-/- 176.772

	Ref.	2008	2007
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>			
Nieuwe leningen	14	150.000	40.420
Aankopen effecten niet vrij ter beschikking	4	-/- 90.000	-/- 222.500
Aflossing effecten niet vrij ter beschikking	4	23.500	535.436
Aflossing onderhandse lening		-/- 50.420	-
Trekking schulden van financiële instellingen	21	-/- 166.048	-/- 38.080
Uitbetaald dividend		-/- 27.748	-/- 26.250
Afname gelden zekerheden	23	-/- 18.803	-/- 38.420
		-/- 179.519	250.606
Mutatie liquide middelen		-/- 489.569	269.788
Liquide middelen per 1 januari		1.236.809	962.536
Liquide middelen acquisities		5.797	5.387
Koersverschillen op liquide middelen		-/- 2.789	-/- 902
Liquide middelen per 31 december		750.248	1.236.809

1. Algemene toelichting

De gereguleerde activiteiten van TenneT zijn gepositioneerd onder TenneT TSO B.V. en de niet gereguleerde activiteiten rechtstreeks onder TenneT Holding B.V.

2. Aard van de bedrijfsactiviteiten

TenneT verzorgt transport- en systeemdiensten, de aanleg, exploitatie en beheer van transportnetten, faciliteert de marktwerking op het gebied van energie en milieu en verhuurt telecommunicatie infrastructuur.

Met ingang van 1 januari 2008 heeft TenneT het beheer gekregen over alle netten van 110 kV en hoger, met uitzondering van die netten waarop crossborderleases rusten. Dit is het gevolg van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) die in 2006 is aangenomen.

TenneT TSO exploiteert daartoe Nederlandse netten die bestemd zijn voor transport van elektriciteit, alsmede de landgrensoverschrijdende netten op een spanningsniveau van 110 kV of hoger. Voorts faciliteert TenneT TSO de markt door het handhaven van de energiebalans, het waarmerken van milieuvriendelijk geproduceerde elektriciteit en het uitvoeren van subsidieregelingen voor de productie van milieuvriendelijke elektriciteit.

De kaders waarbinnen TenneT TSO haar activiteiten uitvoert zijn vastgelegd in wet- en regelgeving van het ministerie van Economische Zaken en de Energiekamer. Dit betreft met name de Nederlandse Elektriciteitswet 1998 en de nadere uitwerking daarvan in de Technische codes (Meet-, Systeem-, Informatie- en Netcode) en de Tarieencode van de Energiekamer.

TenneT TSO ontvangt als beheerder van het landelijk hoogspanningsnet bij de uitvoering van de wettelijke taken liquide middelen die TenneT TSO niet gebruikt voor de financiering van haar activiteiten. Deze middelen zijn ondergebracht in Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet.

TenneT TSO faciliteert daarnaast de markt op het gebied van energie en milieu en exploiteert hiervoor een aantal energiebeurzen alsmede bouwt en exploiteert interconnectoren. Een energiebeurs is een marktplaats waar aanbod van en vraag naar energie bij elkaar komt. Energiebeurzen dragen zorg voor de financiële afwikkeling van de anoniem tot stand gekomen transacties. TenneT beheert daarnaast een deel van de infrastructuur voor het uitzenden en ontvangen van omroepsignalen. Het volledige geplaatste aandelenkapitaal in TenneT Holding B.V. wordt gehouden door de Staat der Nederlanden.

TenneT is gevestigd in Arnhem.

3. Samenvatting van verslaggevinggrondslagen

3.1 Algemene toelichting

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals vastgesteld door de International Accounting Standards Board en goedgekeurd door de Europese Commissie. Deze standaarden zijn door een Europese verordening met ingang van 2005 verplicht voor alle beursgenoteerde ondernemingen in Europa. TenneT TSO is niet beursgenoteerd, maar heeft gekozen deze standaarden toe te passen teneinde (internationale) vergelijkbaarheid te bevorderen. Bovendien is toepassing van IFRS in toenemende mate noodzakelijk om een efficiënte toegang tot de kapitaalmarkten zeker te stellen.

De jaarrekening is opgesteld onder de historische kostenconventie, met uitzondering van de waardering van de derivatie financiële instrumenten en financiële activa eventueel beschikbaar voor verkoop die op reële waarde zijn gewaardeerd.

Het opstellen van de jaarrekening vereist dat het management inschattingen maakt en veronderstellingen doet. De belangrijkste worden nader toegelicht op bladzijde 138.

Standaarden, Interpretaties en aanpassingen effectief in 2008, niet relevant voor TenneT of niet van invloed op de verslaggeving van TenneT:

- IFRIC 12 – Dienstverlening uit hoofde van concessie overeenkomsten
- IFRIC 14, IAS 19 – Beperking op assets op basis van pensioenregeling met vaste toezeggingen, minimale financieringseisen en hun samenhang (effectief vanaf 1 januari 2009)
- IFRIC 11 – Groep en Treasury Aandelen Transacties
- IFRIC 13 – Klant loyaliteit programma's

Standaarden, Interpretaties en aanpassingen nog niet effectief in 2008 welke niet vervroegd zijn toegepast:

- IAS 1 – presentatie van de jaarrekening
 - IAS 23 – financieringskosten (effectief vanaf 1 januari 2009)
 - IFRS 3/IAS 27/IAS 12 – bedrijfscombinaties (1 juli 2009)
 - IAS 39 – financiële instrumenten
 - IFRS 1, IFRS 2, IFRS 5, IFRS 8, IAS 16, IAS 20, IAS 28, IAS 29, IAS 31, IAS 32, IAS 38, IAS 40, IAS 41 en IFRIC 7, 10, 12, 15 en 16
- TenneT zal de implicaties van deze interpretaties in 2009 onderzoeken.

3.2 Grondslagen voor consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van TenneT opgenomen en van de groepsmaatschappijen waarin TenneT direct of indirect een beslissende invloed kan uitoefenen ter zake van het bestuur en van het financiële beleid. De activa, schulden en resultaten van deze groepsmaatschappijen worden voor 100% in de consolidatie opgenomen. De financiële gegevens van joint ventures waarin op grond van een overeenkomst met anderen de zeggenschap gezamenlijk wordt uitgeoefend, worden proportioneel geconsolideerd op basis van de grondslagen van TenneT.

Voor nieuwe groepsmaatschappijen worden de financiële gegevens in de consolidatie betrokken met ingang van de datum waarop TenneT beslissende zeggenschap heeft verkregen. De verworven onderneming wordt vanaf het moment van

acquisitie gewaardeerd tegen reële waarde van de verkregen activa, de uitgegeven vermogensinstrumenten en de overgenomen verplichtingen, vermeerderd met de kosten die direct voortvloeien uit de acquisitie. Identificeerbare verkregen activa en verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen (identificeerbare netto activa) in een bedrijfscombinatie, worden initieel gewaardeerd tegen de reële waarde op de overnamedatum, ongeacht de aanwezigheid van een eventueel minderheidsbelang. Het deel van de acquisitieprijs dat boven de reële waarde van het belang van TenneT in de verworven identificeerbare netto activa uitstijgt, wordt opgenomen als goodwill. Indien de acquisitieprijs lager ligt dan de reële waarde van de verworven identificeerbare netto activa, dan wordt het verschil direct opgenomen in de winst- en verliesrekening.

Een onderneming wordt gedeconsolideerd vanaf de datum dat de beslissende zeggenschap eindigt dan wel deel uitmaakt van bedrijfsactiviteiten die niet duurzaam zullen worden voortgezet. Het verschil tussen de verkoopprijs, de netto vermogenswaarde inclusief de gerelateerde goodwill en de reserve koersomrekeningsverschillen op de verkoopdatum, wordt opgenomen in de winst- en verliesrekening.

DE IN DE CONSOLIDATIE BEGREPEN RECHTSPERSONEN ZIJN:	Aandeel in kapitaal
TenneT TSO B.V., Arnhem	(100%)
• CertiQ B.V., Arnhem	(100%)
• EnerQ B.V., Arnhem	(100%)
• Saranne B.V., Arnhem	(100%)
• TSO Auction B.V., Arnhem	(100%)
• B.V. Transportnet Zuid-Holland, Voorburg	(100%)
TenneT Holding B.V.	
APX B.V., Amsterdam	(70,065%)
• APX Power Ltd., London, UK	(100%)
• APX Gas Zeebrugge B.V.	(100%)
• APX Commodities Ltd., Nottingham, UK	(100%)
• APX Clearing Ltd., London, UK	(100%)
• APX Gas NL B.V., Amsterdam	(100%)
• Endex European Energy Derivates Exchange N.V., Amsterdam,	(100%)
NOVEC B.V., Den Haag	(100%)
• Nozema Agro Beheer B.V.	(100%)
• Relined B.V., Utrecht	(50%)
New Values B.V., Utrecht	(50%)
• European Energy Auction B.V., Gemert	(100%)
NLink International B.V., Arnhem	(100%)
• BritNed Development Ltd., London U.K.	(50%)

De vennootschappen waarin een 50% belang wordt gehouden betreffen joint ventures.

In de consolidatie is tevens begrepen de Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet, gevestigd te Arnhem.

Ongerealiseerde resultaten op transacties tussen de groep en haar deelnemingen worden geëlimineerd naar rato van het belang van de groep in de deelnemingen. Ongerealiseerde verliezen worden niet geëlimineerd. Waar noodzakelijk worden waarderingsgrondslagen van deelnemingen in overeenstemming gebracht met die van de groep.

3.3 Toelichting op het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode en is samengesteld uit de kasstroom uit clearing-transacties alsmede uit operationele, investerings- en financieringsactiviteiten.

De kasstroom uit clearingtransacties heeft betrekking op activiteiten die voor rekening van derden worden verricht. Dit betreft de clearing van transacties op fysieke beurzen, het veilen van de capaciteit van de buitenlandverbindingen, de uitvoering van de wet ter stimulering van de milieukwaliteit van elektriciteitsproductie (MEP-subsidieregeling) en de handhaving van de energiebalans. Deze kasstroom wordt niet in de resultatenrekening verantwoord en is als voetnoot bij de balans gerubriceerd als liquide middelen niet vrij ter beschikking. TenneT loopt ten aanzien van deze activiteiten geen economische risico's, behoudens krediet- en liquiditeitsrisico's waarvoor adequate maatregelen zijn getroffen.

De vennootschap ontvangt een vergoeding voor deze dienstverlenende activiteiten.

3.4 Vreemde valuta

De posten in de jaarrekening worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de primaire economische omgeving waarin de entiteit actief is (de functionele valuta). Deze geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en rapporteringvaluta van de vennootschap. De functionele en presentatievaluta van de vennootschappen in Groot-Brittannië is het Britse pond.

De balansposten die betrekking hebben op activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De hieruit voortvloeiende omrekeningsverschillen worden in het resultaat over het jaar verwerkt. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de gerealiseerde koers.

De activa en verplichtingen van de geconsolideerde buitenlandse groepsmaatschappijen worden op balansdatum omgerekend tegen de dan geldende wisselkoers. De als gevolg van wijzigingen van wisselkoersen optredende omrekeningsverschillen worden rechtstreeks in het eigen vermogen verantwoord. De resultaten van de geconsolideerde buitenlandse groepsmaatschappijen worden verantwoord tegen de gemiddelde koersen over het betrokken boekjaar.

Bij gedeeltelijke verkoop van de investeringen in buitenlandse deelnemingen, worden de daaraan gerelateerde cumulatieve koersverschillen in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Goodwill die ontstaat door de verwerving van een buitenlandse entiteit blijft genoteerd in de buitenlandse valuta en wordt omgerekend tegen de koers per balansdatum.

3.5 Grondslagen voor waardering van de activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit hoogspanningsstations, -verbindingen en overige activa en hebben ondermeer betrekking op de transportnetten waarvoor TenneT TSO is aangewezen als netbeheerder. De gronden waarop de hoogspanningsmasten zich bevinden, zijn niet in eigendom. Hiervoor worden gebruiksrechten betaald die jaarlijks ten laste van het resultaat komen.

Voor de waardering van de materiële vaste activa met betrekking tot het landelijk hoogspanningsnet, is gebruik gemaakt van de mogelijkheid in IFRS 1 om op transitiedatum (1 januari 2004) de materiële vaste activa te waarderen tegen de reële waarde, die vanaf dat moment als 'veronderstelde kostprijs' geldt. De reële waarde van het landelijk hoogspanningsnet is afgeleid van de gereguleerde activawaarde. Dit is een door de Energiekamer bepaalde waarde, die mede bepalend is voor de toegestane omzet.

De overige materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, inclusief bouwrente en toekomstige kosten voor amovering, onder aftrek van lineaire afschrijvingen over de geschatte gebruiksduur van het actief. De gebruiksduur en restwaarde van de materiële vaste activa worden jaarlijks beoordeeld en zonodig aangepast.

De verkrijgings- of vervaardigingsprijs is, indien van toepassing, niet hoger dan het door de Energiekamer bepaalde investeringsbudget. Bij het bepalen van de afschrijvingssystematiek is rekening gehouden met het reguleringssysteem. Kosten voor modificatie en onderhoud gemaakt na eerste verwerking in de jaarrekening zijn inbegrepen in de boekwaarde van het actief dan wel als afzonderlijke actief opgenomen. Overige reparatie- en onderhoudskosten worden verantwoord in de winst- en verliesrekening in de periode waarin zij zich voordoen.

Investeringskosten die uitgevoerd worden op verzoek en voor rekening van derden worden geactiveerd na aftrek van de bijdragen van derden. Eventuele winst op deze projecten wordt aan het boekjaar toegerekend naar rato van de voortgang van het project.

De afschrijvingen worden lineair berekend uitgaande van de componenten met de volgende gebruiksduur in jaren:

• Stations:	Aarder, scheider, vermogensschakelaar	35
	Beveiliging en besturingsapparatuur	10
	Vermogenstransformatoren	35
	Condensatorbanken	35
	Telecommunicatieapparatuur	10
• Verbindingen:	Masten / Lijnen	20/40
	Kabels (ondergronds)	40
• Overige:	Kantoorgebouwen	40
	Kantoorautomatisering	3 - 5
	Procesautomatisering	3 - 5
	Overige bedrijfsmiddelen	5 - 10

Op grond (inclusief bouwrijp maken) wordt niet afgeschreven.

Investerings gefinancierd uit veilinggelden

Bepaalde investeringen in materiële vaste activa worden met toestemming van de Energiekamer gefinancierd uit opbrengsten uit de veiling van de capaciteit op de verbindingen met het buitenland. Deze bijdragen uit de veilinggelden worden afzonderlijk als investeringsbijdragen gepresenteerd en derhalve niet in mindering gebracht op de boekwaarden van de betreffende materiële vaste activa.

Immateriële activa

Onder goodwill wordt verstaan het op het moment van verwerving bestaande positieve verschil tussen de verkrijgingprijs en de reële waarde van de verkregen activa en verplichtingen.

Computersoftware wordt geactiveerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijving. De afschrijvingstermijn is gelijk aan de geschatte economische gebruiksduur en bedraagt drie tot vijf jaar. De vervaardigingsprijs bestaat uit directe arbeidskosten inclusief een opslag voor indirecte kosten. Onderzoeks- en onderhoudskosten voor computersoftware worden verwerkt in de winst- en verliesrekening.

De overige immateriële activa bestaan uit een verworven handelsnaam, ledenbestand en contracten en relaties met participanten, en worden gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs, onder aftrek van lineaire afschrijvingen. De afschrijvingstermijn is gelijk aan de geschatte economische gebruiksduur en bedraagt vijf, elf of veertien en een half jaar.

Onderzoekskosten worden direct ten laste van het bedrijfsresultaat gebracht. Ontwikkelingskosten betreffen de kosten van een nieuwe technologische ontwikkeling. Deze kosten worden opgenomen als een immaterieel actief wanneer het project, gezien de commerciële en technologische uitvoerbaarheid, naar alle waarschijnlijkheid succesvol zal zijn en wanneer de kosten op een betrouwbare manier kunnen worden vastgesteld.

Financiële activa en verplichtingen

Financiële activa en verplichtingen worden als volgt gecategoriseerd:

- Tot einde looptijd aangehouden financiële activa en passiva: waardering initieel tegen reële waarde en vervolgens tegen geamortiseerde kosten gebruik makend van de effectieve interestmethode.
- Leningen en vorderingen: waardering initieel tegen reële waarde en vervolgens tegen geamortiseerde kosten gebruik makend van de effectieve interestmethode.
- Overige financiële activa en verplichtingen (inclusief die worden aangehouden voor verkoop): waardering tegen reële waarde met reële waardemutatie in de resultatenrekening.

Effecten en deposito's met een resterende looptijd langer dan één jaar zijn opgenomen onder de langlopende financiële activa. Effecten en deposito's met een oorspronkelijke looptijd van meer dan drie maanden en een resterende looptijd van minder dan 12 maanden vanaf balansdatum zijn geclassificeerd als kortlopende financiële activa. Deposito's met een oorspronkelijke looptijd korter dan drie maanden zijn verantwoord onder liquide middelen.

Bijzondere waardevermindering van activa

Voor goodwill of andere activa met een onbepaalde gebruiksduur wordt jaarlijks beoordeeld of sprake is van een bijzondere waardevermindering. Goodwill wordt jaarlijks beoordeeld op bijzondere waardeverminderingen en wordt gewaardeerd

tegen kostprijs, onder vermindering van cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. Waardeverminderingen op goodwill zijn niet omkeerbaar.

Voor andere activa wordt periodiek geëvalueerd of er aanwijzingen zijn dat een actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien opportuun, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld, te weten de hoogste van de directe of indirecte opbrengstwaarde. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde. Een bijzondere waardevermindering wordt verwerkt in de winst- en verliesrekening.

Ten behoeve van het beoordelen of er aanwijzingen zijn dat een actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn, worden activa gegroepeerd tot het niveau waarop managementaansturing plaatsvindt en waarvoor separate kasstromen identificeerbaar zijn.

Belastinglatenties

De met voorwaartse verliescompensatie en tijdelijke verschillen tussen de fiscale en bedrijfseconomische waarden van activa en verplichtingen verband houdende latente belastingvorderingen en verplichtingen, worden berekend op basis van de geldende tarieven voor de vennootschapsbelasting die van toepassing zijn op het moment van afwikkeling. Latente belastingvorderingen worden verwerkt voor zover het waarschijnlijk is dat er toekomstige fiscale winsten beschikbaar zijn waarmee de tijdelijke verschillen benut kunnen worden.

Salderen van actieve en passieve belastinglatenties vindt plaats indien deze vallen binnen een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting en voor de termijnen waarbinnen realisatie wordt verwacht samenvallen.

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden voor tijdelijke verschillen die ontstaan op investeringen in dochterondernemingen en deelnemingen alleen opgenomen indien de groep in staat is het tijdstip van afloop van het tijdelijke verschil te bepalen en het waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst zal aflopen.

Vaste activa aangehouden voor verkoop

Onder vaste activa aangehouden voor verkoop wordt verstaan vaste activa waarvan waarschijnlijk is dat deze binnen een jaar worden verkocht, niet zijnde financiële instrumenten en vastgoedbeleggingen. De vaste activa aangehouden voor verkoop worden gewaardeerd tegen de boekwaarde of lagere reële waarde minus de verkoopkosten.

Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijzen onder toepassing van de fifo methode of lagere realiseerbare waarde, te weten de geschatte verkoopopbrengst.

Incidenteel worden projecten voor derden uitgevoerd. De projecten voor derden worden gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, zijnde directe materiaal- en arbeidskosten inclusief een opslag voor indirecte kosten, direct toerekenbaar uitbesteed werk, overige externe kosten en bouwrente. Indien op deze projecten aantoonbare resultaten ontstaan, wordt de winst aan het boekjaar toegerekend naar rato van de voortgang van het project. Voorzieningen voor verwachte verliezen

worden genomen in de periode waarin komt vast te staan dat er sprake is van verliesgevende projecten en worden in mindering gebracht op de post projecten voor derden.

Debiteuren en overige vorderingen

Debiteuren en overige vorderingen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde en vervolgens tegen geamortiseerde kosten gebruikmakend van de effectieve interestmethode, onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen betreffen saldi op bankrekeningen en andere korte termijn hoog liquide investeringen met een oorspronkelijke looptijd van drie maanden of korter. Tekorten op bankrekeningen worden verantwoord als schulden aan financiële instellingen.

Leningen

Leningen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde minus de toe te rekenen transactiekosten. Vervolgens worden leningen gewaardeerd tegen geamortiseerde kosten waarbij het verschil tussen de initiële waardering en de aflossingswaarde wordt verwerkt in de winst- en verliesrekening over de looptijd van de lening. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de effectieve interestmethode. De aflossingsverplichtingen binnen een jaar worden als kortlopende verplichtingen gepresenteerd.

Investeringsbijdragen

De onder de verplichtingen opgenomen investeringsbijdragen hebben betrekking op materiële vaste activa die eigendom zijn van TenneT TSO en waarvoor een bijdrage is ontvangen uit de veilinginkomsten. Jaarlijks valt een bedrag gelijk aan de afschrijvingslasten alsmede een deel van de exploitatiekosten vrij ten gunste van de overige opbrengsten.

Vooruit ontvangen bedragen

De vooruit ontvangen bedragen hebben betrekking op gelden die verrekend worden in toekomstige tarieven of die niet vrij ter beschikking staan. Aan de onder de verplichtingen opgenomen vooruit ontvangen bedragen wordt rente toegevoegd.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. Bij een lange looptijd wordt de voorziening gebaseerd op de contante waarde. Het percentage is gebaseerd op de specifieke risico's voor de verplichting. De toename in de voorziening door het verstrijken van de tijd wordt verwerkt als rentekosten.

De voorziening milieu en amovering dient ter dekking van de kosten voor het verwijderen van schadelijke stoffen en van te verlaten hoogspanningsverbindingen alsmede van ondergrondse kabeltracés. Deze voorziening wordt gewaardeerd tegen netto contante waarde.

Ter dekking van de kosten voor bijzondere personeelsregelingen waarvan de verplichtingen voor balansdatum zijn ontstaan, zijn voorzieningen opgenomen. Deze hebben betrekking op afvloeiing van personeel, jubileumuitkeringen en premies ziektekostenverzekeringen. De in deze voorzieningen opgenomen bedragen voor de premies voor ziektekostenverzekeringen en jubileumuitkeringen worden gewaardeerd op basis van actuariële grondslagen.

TenneT kent een aantal pensioen- en pensioengerelateerde regelingen voor huidige en voormalige werknemers. De pensioenen van nagenoeg alle medewerkers zijn ondergebracht bij het pensioenfonds ABP. Deze regeling is te karakteriseren als toegezegde-pensioenregeling, waarbij de pensioenuitkering gebaseerd is op de lengte van het dienstverband en het gemiddelde salaris van de werknemers gedurende dit dienstverband.

De pensioenregeling van het pensioenfonds ABP kan aangemerkt worden als 'multi-employer regeling'. IAS 19 verlangt dat bepaalde informatie inzake toegezegde-pensioenregelingen wordt toegelicht in de jaarrekening. Met name het saldo van de met de regeling samenhangende activa en passiva dient in de balans te worden opgenomen als een vordering en verplichting. Het ABP heeft aangegeven niet in staat te zijn om aan de deelnemende ondernemingen de informatie te verschaffen die volgens IAS 19 noodzakelijk is voor toegezegde-pensioenregelingen. Tevens bestaat geen verplichting tot bijstorting en/of onttrekking aan het fonds anders dan door wijziging van de jaarlijkse premies. Daarom wordt deze regeling behandeld als toegezegde-bijdrageregeling en worden de verschuldigde pensioenpremies over het boekjaar als pensioenlast in het resultaat verantwoord.

TenneT TSO heeft per 1 januari 2008 het wettelijke beheer over alle netten van 110 kV en hoger, met uitzondering van die netten waarop crossborderleases rusten. Dit is vastgesteld met vaststelling van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON). TenneT heeft vanuit de WON een in rechte afdwingbare verplichting om het beheer van de netten boven 110 kV uit te voeren. Op grond van de omzetregulering voor de 4e reguleringsperiode, zoals vastgesteld door de Energiekamer, is het voor TenneT niet mogelijk deze verplichting kostendekkend uit te voeren. TenneT heeft hiervoor een voorziening gevormd.

Derivate financiële instrumenten

Derivate financiële instrumenten worden gewaardeerd tegen reële waarde. Indien sprake is van een effectieve kasstroom afdekking worden de waardemutaties bij toepassing van hedge accounting verwerkt in het eigen vermogen.

Van een effectieve afdekking is sprake indien het afgeleide financiële instrument de mutaties in de reële waarden of de kasstromen van de afgedekte posities volledig compenseert. Tevens dient bij het aangaan van een transactie het volgende te zijn gedocumenteerd: de relatie tussen het afdekkinginstrument en de afgedekte positie, de risicobeheersingdoelstellingen en de uitgangspunten bij het aangaan van de verschillende afdekkingstransacties. Deze documentatie wordt opgesteld op het moment van ontstaan van een financieel afgeleid contract en wordt vervolgens actueel gehouden.

Indien het op grond van bovenstaande criteria niet is toegestaan de waardemutaties van derivate financiële instrumenten via het eigen vermogen te verwerken, wordt de waardemutatie verwerkt in de winst- en verliesrekening als financieringsbaten of -lasten.

3.6 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar.

Omzet

De omzet voor aansluitdiensten, transportdiensten en systeemdiensten is voornamelijk gebaseerd op de door de Energiekamer voor het betreffende jaar vastgestelde tarieven, conform de tarievenstructuur zoals neergelegd in de Tarievencode en daarboven op aanvullende beschikkingen van de Energiekamer.

De omzet voor handhaving energiebalans is gelijk aan de kosten voor energie en vermogen om de energiebalans te handhaven. Dit vloeit voort uit het systeem van programmaverantwoordelijkheid. Daarbij zijn bedrijven die programmaverantwoordelijkheid uitvoeren op basis van de Systeemcode een prijs voor onbalans verschuldigd aan de beheerder van het landelijk hoogspanningsnet, wanneer zij afwijken van het ingediende programma. Conform de Systeemcode dient de beheerder van het landelijk hoogspanningsnet het saldo van onbalansverrekening en kosten voor energie en vermogen, op te nemen in het systeemdienstentarief van een volgend jaar.

De omzet uit hoofde van beursactiviteiten betreft de lidmaatschapsgelden, transactievergoedingen en opbrengsten voor de verrichte diensten door de energiebeurzen.

De omzet uit hoofde van de diensten marktfacilitering betreft hoofdzakelijk een vergoeding voor de kosten van deze diensten.

Rentebaten betreffen voornamelijk rentes ontvangen over zekerheidstellingen en kortlopende uitzettingen in het kader van de beursactiviteiten.

Overige opbrengsten

De overige opbrengsten bestaan uit de amortisatie van de vooruitontvangen investeringsbijdragen.

Bedrijfslasten

De kosten energie en vermogen betreffen de kosten voor inkoop van energie en vermogen voor de transportdiensten, systeemdiensten en handhaving energiebalans.

Onder de kosten transportnetten en systemen zijn begrepen zowel de kosten van exploitatie van de transportnetten, alsmede de kosten voor onderhoud van systemen ten behoeve van de primaire bedrijfsprocessen.

De personeelskosten zijn verminderd met de opbrengsten uit hoofde van activeringen in het kader van de vervaardiging van materiële vaste activa.

Financieringsbaten en -lasten

De financieringslasten betreffen interest op leningen, rekening courant faciliteiten en andere schuldposities. De financieringsbaten over de middelen die in beheer zijn gegeven bij de Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet en over de subsidiegelden MEP worden rechtstreeks aan de desbetreffende middelen toegevoegd.

Leases

Leases waarbij het economisch eigendom rust bij de verhuurder worden gekwalificeerd als operationele lease. De betalingen uit hoofde van deze overeenkomsten worden lineair ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht over de periode van de lease.

Belastingen

De belastingen over het resultaat worden berekend over het in de jaarrekening gepresenteerde resultaat naar geldende bepalingen en tarieven. Hierbij wordt rekening gehouden met fiscaal niet aftrekbare kosten en met de mogelijkheden van voorwaartse verliescompensatie.

4. Financieel risicomanagement

Het beleid is gericht op het adequaat beheersen van de geldstromen en het beschermen van het groepsvermogen tegen financiële risico's.

4.1 Risico van clearingtransacties

Doordat TenneT energiebeurzen exploiteert, de veiling van de capaciteit op de buitenlandverbindingen verricht (deels in 2009 naar CASC-CWE (Capacity Allocation Service Company for the Central West-European Electricity market)), de subsidie-regeling MEP uitvoert (per 1 januari 2009 overgedragen aan Senter Novem) en zorg draagt voor de handhaving van de energiebalans, worden omvangrijke geldstromen afgewikkeld. Het beleid is er op gericht om de risico's samenhangend met de clearingtransacties van deze geldstromen te minimaliseren.

Energiebeurzen

De energiebeurzen sluiten overeenkomsten met participanten opdat handel uitsluitend kan plaatsvinden voor zover de verstrekte zekerheidstellingen als toereikend worden beschouwd. Deze zekerheidstellingen bestaan onder andere uit bankgaranties, liquide middelen en garanties van moederbedrijven.

Na totstandkoming van de transacties vindt verrekening plaats met deze zekerheidstellingen dan wel ontstaat een debiteurenpositie voor de verkopen en een crediteurenpositie voor de inkopen (uitsluitend bij APX Commodities Ltd.). In een dergelijk systeem worden eerst vorderingen en schulden met dezelfde partij onderling verrekend, vervolgens worden de vorderingen geïnd en de schulden betaald. Voor de debiteurenpositie zijn eveneens zekerheden gesteld.

Endex European Energy Derivates Exchange N.V. heeft haar clearing activiteiten uitbesteed aan ECC A.G. Hierdoor loopt Endex European Energy Derivates Exchange N.V. geen clearingrisico op de contracten.

Veiling van de capaciteit op de buitenlandverbindingen

TSO Auction B.V. sluit overeenkomsten met participanten opdat de geveilde capaciteit voor de jaar-, maand- en dagveiling wordt toegewezen uitsluitend voor zover de verstrekte zekerheidstellingen toereikend zijn. Deze zekerheidstellingen bestaan uit collaterals en bankgaranties. Na totstandkoming van de transacties vindt verrekening plaats.

Marktkoppeling

Met ingang van november 2006 wordt de dagelijkse beschikbare capaciteit tussen Nederland en België rechtstreeks via de beurzen verhandeld. Tegelijkertijd met de veiling van de capaciteit op de buitenlandverbindingen levert TenneT de energie, hetgeen via handel op de energiebeurzen in Nederland en België wordt gerealiseerd. De vorderingen en schulden van de marktpartijen worden onderling verrekend door de beurzen, waarvoor aldaar zekerheden zijn gesteld. De afrekening met Elia vindt na 2 maanden plaats waardoor een tijdelijke risicopositie bestaat. Dit risico wordt als laag ingeschat door TenneT.

Subsidiegelden MEP

De verstrekte MEP-subsidies worden gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken en staat garant voor eventuele tekorten.

Handhaving van de energiebalans

TenneT TSO handhaaft de energiebalans. De hiermee samenhangende kosten worden gedekt uit de opbrengst uit onbalans die aan de programmaverantwoordelijke bedrijven wordt gefactureerd. Een surplus wordt op de tarieven voor systeem-diensten in mindering gebracht. Voor de verrekening met de programmaverantwoordelijke bedrijven zijn zekerheden gesteld bestaande uit bankgaranties en collaterals.

In het kader van de clearingtransacties heeft TenneT op haar balans middelen staan die niet vrij ter beschikking staan aan de groep. Deze zijn naar hun oorsprong als volgt te specificeren:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Energiebeurzen	707.180	689.889
Veiling van de capaciteit op de buitenlandverbindingen	160.686	421.061
Marktkoppeling	76.762	71.887
Subsidiegelden MEP	18.800	209.537
Handhaving van de energiebalans	131.076	40.455
Totaal niet vrij ter beschikking	1.094.504	1.432.829
Overige activa	1.791.982	1.480.121
Balanstotaal	2.886.486	2.912.950

4.2 Treasuryrisico

Het beleid van TenneT is er op gericht om de treasury risico's die inherent zijn aan de bedrijfsuitoefening zo veel mogelijk te beperken.

TenneT's financieel risicomanagement wordt uitgevoerd door de afdeling Corporate Treasury. Dit geldt niet voor APX; die voert haar risicomanagement zelf uit.

Middelen die alleen na goedkeuring van de NMa, Energiekamer en marktpartijen vrijgegeven mogen worden, zijn nadrukkelijk gescheiden van die voortkomend uit operationele activiteiten. Deze niet vrij ter beschikking staande middelen zijn ondergebracht in de Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet.

Het raamwerk waarbinnen de treasury afdeling mag opereren is vastgelegd in het treasury statuut van TenneT en het Beheer- en Beleggingsreglement Doelgelden welke zijn goedgekeurd door de raad van commissarissen. De treasury afdeling rapporteert op kwartaalbasis aan de raad van commissarissen over de beheersing van treasury risico's. Het gebruik van alle gangbare financiële instrumenten is toegestaan, mits de instrumenten uitsluitend ingezet worden om posities af te dekken. Het gebruik van financiële instrumenten zonder onderliggende waarde is uitdrukkelijk niet toegestaan.

De voornaamste treasury risico's bestaan uit marktrisico, kredietrisico, liquiditeitsrisico en herfinancieringsrisico.

4.2.1 Marktrisico

De belangrijkste marktrisico's waarmee TenneT wordt geconfronteerd zijn renterisico's, valutarisico's en grondstoffenprijsrisico's.

Renterisico

Het renterisico van TenneT is het risico dat de betaalde vergoeding over het vreemd vermogen afwijkt van de hiervoor ontvangen vergoeding. Op basis van de voor TenneT van toepassing zijnde regulering ontvangt TenneT een vergoeding voor vreemd vermogen die is vastgesteld op 4,8% voor de periode 2008-2010.

Daarnaast heeft TenneT een aantal leningen met variabele rentes. Teneinde het renterisico te beheersen heeft TenneT op deze leningen renteswaps afgesloten waarbij de variabele rente is omgezet in een vaste rente. De renteswaps expireren overeenkomstig de aflossingsdatum van de onderliggende leningen.

TenneT analyseert haar renterisico met behulp van scenario-analyses. De rente exposure van TenneT is lineair.

Op basis van de netto financieringspositie per 31 december 2008 zou een stijging van de marktrente met 200 basispunten een stijging van de rentelasten van EUR 3,4 mln. betekenen. TenneT heeft een substantieel deel van dit renterisico afgedekt met renteswap's. Een rentestijging van 200 basispunten betekent een positieve ontwikkeling op de waarde van deze renteswaps van EUR 1,3 mln.

Valutarisico

De activiteiten van TenneT zijn voornamelijk in de eurozone geconcentreerd, waardoor slechts beperkt valutarisico gelopen wordt. Het beleid van TenneT is om valutatransactierisico zo veel mogelijk in te dekken. Translatierisico, samenhangend met

deelnemingen in het eigen vermogen van dochtermaatschappijen, wordt in principe niet afgedekt. Dit risico wordt als inherent aan het zaken doen in niet-eurolanden beschouwd.

In verband met het BritNed-project loopt TenneT een transactierisico in GBP. De posities in GBP voortvloeiende uit de investeringskasstromen zijn derhalve ingedekt door middel van valutatermijncontracten met financiële partijen.

Indien TenneT de pondenposities niet had ingedekt en de euro zou appreciëren of depreciëren met 20% ten opzichte van de Britse pond, dan zouden de projectkosten EUR 2,3 mln. lager, respectievelijk hoger zijn geweest. Een stijging van de termijnkoers met 20% zou een positieve invloed op de waarde van de termijncontracten hebben van EUR 2,3 mln.

Grondstoffenprijrisico

TenneT loopt een zeker risico op de prijzen van grondstoffen zoals koper, lood, aluminium en olie (commodities). TenneT heeft het beleid om het prijrisico in verband met deze posities in te dekken, voor zover timing en omvang van deze posities met voldoende zekerheid in te schatten is.

4.2.2 Kredietrisico

TenneT heeft beleid vastgesteld omtrent het managen van haar kredietrisico's. Kredietrisico komt onder andere voort uit transacties met en aangehouden posities bij financiële instellingen. Daarnaast loopt TenneT een kredietrisico uit hoofde van haar debiteuren. Het maximale kredietrisico per balansdatum bedraagt EUR 1,3 mld. (2007: EUR 1,6 mld.).

Voor het uitzetten van middelen en het aangaan van financiële derivaten gelden concentratielimieten en de voorwaarde dat de tegenpartij minimaal een credit rating van AA- moet hebben. De looptijd van deposito's wordt afgestemd op het verwachte tijdstip van inzetten van deze middelen.

TenneT TSO had op balansdatum EUR 64 mln. aan gelden bij tegenpartijen uitstaan (2007: EUR 0). Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet had op balansdatum EUR 167 mln. aan gelden bij tegenpartijen uitstaan (2007: EUR 44 mln.).

4.2.3 Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat TenneT niet in staat zal zijn aan haar kortetermijn financiële verplichtingen te voldoen. Teneinde het liquiditeitsrisico te minimaliseren heeft TenneT kredietfaciliteiten tot haar beschikking om fluctuaties op te vangen. De omvang van de kredietfaciliteiten is van dien aard dat eventuele nadelige ontwikkelingen en gebeurtenissen op financieel gebied opgevangen kunnen worden en de voortgang in de dagelijkse operaties wordt gewaarborgd.

Op balansdatum had TenneT (TenneT TSO + TenneT Holding) een totaal van EUR 512 mln. aan (vrije) liquide middelen en ongebruikte kredietruimte tot haar beschikking.

De vervalkalender van de financiële verplichtingen per 31 december 2008 en per 31 december 2007 in 5 verschillende intervallen wordt gepresenteerd op een niet-verdisconteerde basis.

Op basis van de vervalkalender 2008 kan worden geconcludeerd dat TenneT een beperkt liquiditeitsrisico loopt. Van het saldo dat binnen 1 maand vervalt heeft 74,6% (2007: 63%) een tegenhanger onder de financiële activa. De aflossing van de lening van EUR 200 mln. wordt waarschijnlijk gedekt door kredietfaciliteiten waarover TenneT thans in onderhandeling is.

Vervalkalender

31 december 2008 (x EUR 1.000)	<1 M	1 M < 3 M	3 M < 1 J	1 - 5 J	> 5 jaar	Totaal
<i>Niet vrij ter beschikking</i>						
Crediteuren beursttransacties*	133.830	89.150	-	-	-	222.980
Zekerheidstellingen*	532.665	-	-	-	-	532.665
	666.495	89.150	-	-	-	755.645
<i>Vrij ter beschikking</i>						
Leningen	10.000	-	200.000	55.641	164.359	430.000
Rente op leningen	465	931	10.913	35.383	37.317	85.009
Schulden aan financiële instellingen	55.929	44.700	-	-	-	100.629
Rente op schulden financiële instellingen	402	-	-	-	-	402
Crediteuren en overige schulden	159.940	-	-	-	-	159.940
Derivate financiële instrumenten						
- Interest Rate Swap	-/- 490	-/- 979	6.111	-	-	4.642
- Valutatermijncontracten	773	2.721	-	-	-	3.494
- Beursttransacties	1.101	-	-	-	-	1.101
	228.120	47.373	217.024	91.024	201.676	785.217
Totaal	894.615	136.523	217.024	91.024	201.676	1.540.862

Vervalkalender

31 december 2007 (x EUR 1.000)	< 1 M	1 M < 3 M	3 M < 1 J	1 - 5 J	> 5 jaar	Totaal
<i>Niet vrij ter beschikking</i>						
Crediteuren beursttransacties*	69.566	74.642	-	-	-	144.208
Zekerheidstellingen*	551.468	-	-	-	-	551.468
	621.034	74.642	-	-	-	695.676
<i>Vrij ter beschikking</i>						
Leningen	-	-	50.000	210.000	70.420	330.420
Rente op leningen	1.916	1.917	11.240	18.110	14.629	47.812
Schulden aan financiële instellingen	266.677	-	-	-	-	266.677
Rente op schulden financiële instellingen	225	-	-	-	-	225
Crediteuren en overige schulden	131.280	-	-	-	-	131.280
Derivate financiële instrumenten	-	-	-	-	-	-
- Interest Rate Swap	-/- 1.927	-/- 1.993	1.427	2.787	-	294
- Beursttransacties	945	-	-	-	-	945
	399.916	-/- 76	62.667	230.897	85.049	776.653
Totaal	1.020.150	74.566	62.667	230.897	85.049	1.473.329

* Voor deze posten is een gelijk bedrag opgenomen onder de financiële vorderingen.

4.2.4 Herfinancieringsrisico

Herfinancieringsrisico is het risico dat er geen financiering tegen redelijke condities beschikbaar is in de geld- of kapitaalmarkt op het moment dat bestaande financieringsarrangementen komen te vervallen. De mondiale kredietcrisis heeft dit risico hernieuwd onder de aandacht gebracht. TenneT heeft in 2009 een substantiële herfinancieringsbehoefte, EUR 690 mln. (EUR 480 mln. aan bestaande bankfaciliteiten en EUR 210 mln. aan leningen loopt af in 2009). TenneT tracht dit risico te managen door ruim voor de vervaldatum van bestaande financieringen onderhandelingen met geldverschaffers te starten en tevens door financieringsbronnen te diversificeren, waardoor de afhankelijkheid van de bankmarkt zal afnemen.

5. Belangrijkste schattingen en beoordelingen in de jaarrekening

Inschattingen en verwachtingen die zich voordoen bij het opstellen van de jaarrekening worden continu geëvalueerd. Ze zijn gebaseerd op ervaringen en verwachtingen over toekomstige gebeurtenissen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

De groep maakt schattingen en doet veronderstellingen over toekomstige ontwikkelingen. Schattingen zullen, per definitie, zelden gelijk zijn aan de werkelijke uitkomsten. Schattingen en aannames die in het komende boekjaar kunnen leiden tot materiële aanpassingen van boekwaarden van activa en verplichtingen worden hieronder nader toegelicht.

Gebruiksduur materiële vaste activa

De waardering van de materiële vaste activa gaat uit van afschrijvingstermijnen gebaseerd op studies van toegepaste levensduren van hoogspanningsnetten in binnen- en buitenland.

Geschatte bijzondere waardevermindering van goodwill en materiële vaste activa

Jaarlijks wordt nagegaan of er sprake is van bijzondere waardevermindering van goodwill. De realiseerbare waarde van kasstroomgenererende eenheden wordt vastgesteld op basis van berekeningen van de bedrijfswaarde. Deze berekeningen brengen het gebruik van schattingen met zich mee. De berekeningen zijn gebaseerd op langetermijnplannen die de marktomstandigheden reflecteren zoals deze door het management worden verwacht.

Voorziening milieu en amovering

De voorziening voor milieu en amovering is gebaseerd op de veronderstelling dat het verwijderen van de activa plaatsvindt zodra daar een noodzaak toe is. De noodzaak ontstaat vanuit milieu of juridisch perspectief. De voorziening is gebaseerd op de verwachtingen van het management over prijzen van amovering respectievelijk het moment van amovering. De voorziening bedraagt ultimo 2008 EUR 84,2 mln. De invloed van het eerder amoveren met bijvoorbeeld 10 jaar bedraagt circa EUR 5,3 mln.

Verlieslatende taken

TenneT TSO heeft per 1 januari 2008 het wettelijk beheer over alle netten van 110 kV en hoger, met uitzondering van die netten waarop crossborderleases rusten. Dit is vastgesteld met vaststelling van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON). TenneT heeft vanuit de WON een in rechte afdwingbare verplichting om het beheer van de netten boven 110 kV uit te voeren. Op grond van de omzetregulering voor de 4e reguleringsperiode, zoals vastgesteld door de Energiekamer, is het voor TenneT niet mogelijk deze verplichting kostendekkend uit te voeren.

Voor de onvermijdbare verliezen ingevolge deze in rechte afdwingbare verplichting over de periode 2009-2010 is een voorziening gevormd voor zover naar huidige inzichten niet wordt verwacht dat deze kunnen worden goedge maakt met toekomstige winsten op deze taken in de periode 2011-2017 (aanwijsp periode TenneT als netbeheerder). De voorziening bedraagt EUR 38,2 mln.

Pensioenen

De toegezegde-pensioenregeling van het pensioenfonds ABP is verwerkt als toegezegde-bijdrageregeling. Een eventuele verwerking als toegezegde-pensioenregeling kan een belangrijke invloed hebben op het resultaat en vermogen.

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2008

(x EUR 1.000)

1. Materiële vaste activa

Onder de hoogspanningsstations zijn de transformatoren opgenomen.

Hoogspanningsverbindingen bestaan uit de bovengrondse en ondergrondse verbindingen, voor zover eigendom van TenneT. De gronden nabij de hoogspanningsmasten en -kabels zijn niet in eigendom.

Overige materiële vaste activa zijn de kantoorgebouwen, kantoorautomatisering en overige bedrijfsmiddelen.

De boekwaarden van de in gebruik zijnde materiële vaste activa zijn als volgt te specificeren:

	Hoog- spannings- stations	Hoog- spannings- verbindingen	Overige activa	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal
Per 1 januari 2007:					
Aanschafwaarde	757.255	644.977	40.106	209.030	1.651.368
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	266.384	220.128	16.467	-	502.979
Boekwaarde	490.871	424.849	23.639	209.030	1.148.389
Activeringen	-	-	-	163.615	163.615
Ingebruikname	5.231	6.335	3.255	-/- 14.821	-
Des investeringen tegen boekwaarde	-/- 19	-	-	-	-/- 19
Eerste consolidatie NOVEC B.V.	-	-	8.617	-	8.617
Koersverschillen	-	-	-/- 2	-	-/- 2
Afschrijvingen	-/- 27.006	-/- 27.745	-/- 2.848	-	-/- 57.599
Mutaties 2007	-/- 21.794	-/- 21.410	9.022	148.794	114.612
Per 31 december 2007:					
Aanschafwaarde	749.116	649.015	51.775	357.824	1.807.730
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	280.039	245.576	19.114	-	544.729
Boekwaarde per 31 december 2007	469.077	403.439	32.661	357.824	1.263.001

	Hoog- spannings- stations	Hoog- spannings- verbindingen	Overige activa	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal
Per 1 januari 2008:					
Aanschafwaarde	749.116	649.015	51.775	357.824	1.807.730
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	280.039	245.576	19.114	-	544.729
Boekwaarde	469.077	403.439	32.661	357.824	1.263.001
Activeringen	-	-	-	273.813	273.813
Eerste opname Telfort Masten B.V. en Dutchtower B.V.	-	-	8.518	-	8.518
Ingebruikname	139.087	244.338	20.841	-/- 404.266	-
Desinvesteringen tegen boekwaarde	-/- 740	-	-/- 4	-	744
Koersverschillen	-	-	14	-	14
Bijzondere waardeverminderingen	-	-/- 10.000	-	-	10.000
Afschrijvingen	-/- 30.737	-/- 30.390	-/- 3.475	-	64.602
Mutaties 2008	107.610	203.948	25.894	-/- 130.453	206.999
Per 31 december 2008:					
Aanschafwaarde	887.461	893.353	81.144	227.371	2.089.329
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	310.776	285.966	22.589	-	619.331
Boekwaarde per 31 december 2008	576.687	607.387	58.455	227.469	1.469.998

De Energiekamer heeft voorwaarden verbonden aan de vergoeding van de kosten van de NorNed-kabel. In 2008 heeft een initiële afrekening plaatsgevonden. In deze afrekening is rekening gehouden met een malus van EUR 10 mln. ten laste van TenneT TSO. Deze malus is verantwoord als een waardevermindering op de NorNed-kabel.

De boekwaarde van de materiële vaste activa kan naar de volgende activiteiten worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
International transport (450 kV)	298.205	-
Landelijk transportnet (380 en 220 kV-net)	635.780	706.242
Regionaal transportnet (150 kV-net)	227.166	183.935
Overige	81.378	15.000
Boekwaarde per 31 december van in gebruik genomen activa	1.242.529	905.177
Materiële vaste activa in uitvoering	227.469	357.824
Boekwaarde per 31 december	1.469.998	1.263.001

De geïnfleerde regulatorische boekwaarde van het landelijk hoogspanningsnet (220–380–450 kV), inclusief delen daarvan in eigendom bij derden, bedraagt per 31 december 2008 EUR 1.175 mln. (2007: EUR 860 mln.). De nominale waarde bedraagt per 31 december 2008 EUR 1,063 mln. (2007: EUR 752 mln.).

De fiscale boekwaarde van de materiële vaste activa per 31 december 2008, exclusief de materiële vaste activa in uitvoering, bedraagt EUR 1,365 mln.

Materiële vaste activa in uitvoering

De materiële vaste activa in uitvoering kan als volgt naar de onderliggende projecten worden uitgesplitst:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Randstad 380 kV	59.386	9.029
Kabel naar Noorwegen	-	299.953
Kabel naar Engeland	75.550	11.537
Station Breukelen	6.215	1.162
Station Lelystad	10.114	424
Station Simonshaven	13.285	3.658
Blindstroom compensatie Eindhoven/Dodewaard	9.797	-
Overige activa	53.122	32.061
Totaal	227.469	357.824

In 2008 is voor EUR 11,2 mln. (2007: EUR 10,0 mln.) aan bouwrente geactiveerd. Het hiervoor gehanteerde rentepercentage bedraagt 4,6% (2007: 4,0%).

2. Immateriële activa

De boekwaarde van de immateriële activa is als volgt te specificeren:

	Goodwill	Software	Overige immateriële activa	Totaal
Per 1 januari 2007:				
Aanschafwaarde	23.962	30.506	1.892	56.360
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	16.031	23.960	1.147	41.138
Boekwaarde	7.931	6.546	745	15.222
Investeringen	-	2.581	-	2.581
Koersverschillen	-/- 207	-	-/- 43	-/- 250
Afschrijvingen	-	-/- 3.522	-/- 293	-/- 3.815
Mutaties 2007	-/- 207	-/- 941	-/- 336	-/- 1.484
Per 31 december 2007:				
Aanschafwaarde	23.809	32.769	1.445	58.023
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	16.085	27.164	1.036	44.285
Boekwaarde per 31 december 2007	7.724	5.605	409	13.738

	Goodwill	Software	Overige immateriële activa	Totaal
Per 1 januari 2008:				
Aanschafwaarde	23.809	32.769	1.445	58.023
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	16.085	27.164	1.036	44.285
Boekwaarde	7.724	5.605	409	13.738
Investeringen	14.043	5.777	20.639	40.459
Verkoop deelneming	-/- 1.051	-	- -/-	1.051
Bijzondere waardevermindering	-/- 1.678	-	- -/-	1.678
Afschrijvingen	- -/-	4.422 -/-	512 -/-	4.934
Mutaties 2008	11.314	1.355	20.127	32.796
Per 31 december 2008:				
Aanschafwaarde	36.801	38.546	22.084	97.431
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	17.763	31.586	1.548	50.897
Boekwaarde per 31 december 2008	19.038	6.960	20.536	46.534

Impairment test

De goodwill kan naar de volgende kasstroomgenererende eenheden worden onderverdeeld:

(x EUR 1.000)	2008	2007
APX B.V.	4.465	4.465
APX Commodities Ltd.	1.703	2.208
Endex European Energy Derivatives Exchange N.V.	4.171	-
NOVEC B.V. (i.v.m. Telfort- en Dutch tower masten B.V.)	8.458	-
European Energy Auction B.V.	241	1.051
Totaal goodwill	19.038	7.724

De investeringen onder overige immateriële activa bestaan uit klantencontracten bij NOVEC (EUR 8,1 mln.) en participantenafspraken bij Endex N.V., APX B.V. (EUR 10,9 mln.) en Endex European Energy Derivates Exchange N.V. lidmaatschap portefeuille bij APX B.V. (EUR 1,4 mln.).

De realiseerbare waarden van de kasstroomgenererende eenheden zijn bepaald op basis van netto contante waardeberekeningen van de bedrijfswaarde. Voor deze berekeningen wordt gebruik gemaakt van lange termijn kasstroomprojecties (5 jaar), gebaseerd op financiële projecties die de instemming hebben van het management. Kasstromen na de 5-jaarsperiode worden geëxtrapoleerd waarbij geen verdere groei wordt verondersteld. De berekeningen zijn contant gemaakt tegen rentepercentages (tussen de 7,3% en 10%) die de risico's van de activiteiten reflecteren.

3. Deelnemingen

Deze post betreft een deelname in Holding de Gestionnaires de Réseaux de Transport d'Electricite S.A.S. (HGRT). Het verloop is als volgt :

(x EUR 1.000)	2008	2007
Vanuit minderheidsdeelnemingen	11.301	-
Waardemutatie	478	-
Stand per 31 december	11.779	-

De activiteit van Holding de Gestionnaires de Réseaux de Transport d'Electricite S.A.S. (HGRT) is het deelnemen in Powernext S.A. , een elektriciteitsbeurs in Frankrijk. In 2008 heeft HGRT haar belang in Powernext uitgebreid naar 52,2%. Het TenneT TSO-aandeel in HGRT is 24,5% en daarmee indirect 12,8% in Powernext S.A.

HGRT wordt gewaardeerd tegen de vermogensmutatiemethode. In 2007 werd HGRT gewaardeerd tegen reële waarde en was opgenomen onder de minderheidsdeelnemingen.

4. Financiële activa

De financiële activa kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Financiële activa niet vrij ter beschikking	110.500	44.000
Minderheidsdeelnemingen	1.985	14.221
Totaal	112.485	58.221
Langlopend	31.485	43.721
Kortlopend	81.000	14.500
Totaal	112.485	58.221

Financiële activa niet vrij ter beschikking

De financiële activa niet vrij ter beschikking bestaan uit Nederlandse staatsobligaties en deposito's van de Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet.

Het verloop van de effecten en deposito's kan als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Stand per 1 januari	44.000	356.936
Aankopen	90.000	222.500
Aflossingen	-/- 23.500	535.436
Stand per 31 december	110.500	44.000
Langlopend	29.500	29.500
Kortlopend	81.000	14.500
Totaal	110.500	44.000

De reële waarde van de effecten en deposito's, bedraagt EUR 114,2 mln. (2007: EUR 44,6 mln.) met een gemiddelde effectieve interest van 4,8% (2007: 4,5%).

De reële waarde van niet vrij verhandelbare financiële instrumenten (in casu de deposito's) is bepaald met discounted cashflow waarderingstechnieken, gebaseerd op marktcondities op balansdatum (inclusief opgelopen rente).

De financiële activa niet vrij ter beschikking bestaande uit effecten en deposito's kunnen als volgt naar activiteiten worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Veiling capaciteit door TSO Auction B.V.	85.500	29.500
Saldo uit verrekening onbalans	25.000	14.500
Stand per 31 december	110.500	44.000

De post minderheidsdeelnemingen betreft:

(x EUR 1.000)	2008	2007
HGRT S.A.S.	-	11.301
EDSN B.V.	180	180
Belpex S.A.	1.800	1.400
Endex N.V.	-	1.340
CASC-CWE S.A.	5	-
	1.985	14.221

Energie Data Services Nederland (EDSN) B.V. is een innovatieve en hoogwaardige dienstverlener op het gebied van het ontwerpen, vastleggen en verbeteren van de bedrijfsoverstijgende administratieve processen en het daarvoor ondersteunende berichtenverkeer ten behoeve van de geliberaliseerde Nederlandse energiemarkt. TenneT houdt 25,0% van de aandelen.

De TSO's Cegedel Net, Elia, EnBW TNG, E.ON Netz, RTE, RWE Transportnetz Strom (TSO) en TenneT hebben in 2008 CASC-CWE (Capacity Allocation Service Company for the Central West-European Electricity market) opgericht. Deze gezamenlijke onderneming voor grensoverschrijdende diensten treedt op als één veilingbureau en staat in voor de implementatie en de werking van lange termijn veilingen (jaarlijkse en maandelijks) van transmissiecapaciteit op de gemeenschappelijke grenzen van de vijf landen.

Belpex S.A., de elektriciteitsbeurs in België, is in 2005 opgericht. TenneT houdt 17,5% van de aandelen (direct: 10%; indirect via APX B.V. en HGRT S.A.S.: 7,5%).

Endex European Energy Derivates Exchange N.V. is een elektriciteitsbeurs voor lange termijn contracten in Nederland en België. Het aandeel van TenneT in Endex European Energy Derivates Exchange N.V. was 9,89%. De aandelen van Endex N.V. zijn in 2008 verkocht aan APX B.V., die 100% van de aandelen heeft verworven.

De minderheidsdeelnemingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij de waardemutatie wordt verwerkt in de winst- en verliesrekening. De reële waarde is ontleend aan de contante waarde van de toekomstige kasstromen. De kasstromen zijn ontleend aan langetermijnplannen en zijn contant gemaakt tegen rentepercentages die de risico's van de activiteiten reflecteren.

Het verloop van de minderheidsdeelnemingen is als volgt:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Reële waarde per 1 januari	14.221	2.323
Naar deelnemingen	-/- 11.301	-
Investering EDSN B.V.	-	180
Kapitaalstorting HGRT S.A.S.	-	7.595
Waardemutatie HGRT S.A.S.	-	3.323
Waardemutatie Belpex S.A.	400	800
Investering in CASC-CWE S.A.	5	-
Verkoop Endex N.V.	-/- 1.340	-
Boekwaarde per 31 december	1.985	14.221

5. Latente belastingvordering

De belastinglatentie heeft betrekking op de tijdelijke verschillen tussen de fiscale en bedrijfseconomische waardering van de vaste activa, financiële instrumenten en voorzieningen, alsmede op de verliezen die voor voorwaartse verliescompensatie in aanmerking komen.

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd als daartoe een wettelijk afdwingbaar recht bestaat en indien de belastingen door dezelfde autoriteit worden geheven.

Het verloop van de latente belastingvordering is als volgt:

	Vaste activa	Compen- sabele verliezen	Financiële instrumenten	Voorzieningen	Totaal
Saldo per 1 januari 2007	27.347	2.081	533	17.340	47.301
Eerste waardering NOVEC B.V.	-	-	-	1.126	1.126
Verwerkt in het resultaat	2.647	-/-	337	-/-	877
Verwerkt in het eigen vermogen	-	-	408	-	408
Valutakoersverschillen	-	-/-	151	-	-/-
Saldo per 31 december 2007	29.994	1.593	64	18.466	50.117
Van acute positie	-	-	79	-	79
Verwerkt in het resultaat	1.369	321	451	2.524	4.665
Inbreng vanuit Endex N.V.	81	-	-	-	81
Verwerkt in het eigen vermogen	-	-	1.311	-	1.311
Valutakoersverschillen	-	-/-	414	-	-/-
Saldo per 31 december 2008	31.444	1.500	1.905	20.990	55.839

De totale latente belastingvordering heeft met name betrekking op de materiële vaste activa van het 380 kV-net en het 150 kV-net. De realisatie vindt voornamelijk gedurende de resterende levensduur van circa 20 jaar plaats. De latente belastingvordering heeft daarmee overwegend een lange termijn karakter.

De groep heeft beperkt compensabele verliezen ten bedrage van EUR 3,6 mln. waarvoor geen latente belastingvordering is gevormd omdat realisatie vooralsnog onzeker is.

Van de actieve latentie uit hoofde van compensabele verliezen ziet EUR nihil op verliezen ontstaan in 2007-2008.

6. Overige vorderingen

De overige vorderingen hebben betrekking op de afkoop van langjarige erfpachtcontracten en vooruitbetaalde huur glasvezel (25 jaar).

Het verloop van deze vordering is als volgt:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Boekwaarde per 1 januari	12.012	12.315
Investering	697	-
Ten laste van resultaat	303	303
Totaal	12.406	12.012
Langlopend	12.075	11.709
Kortlopend	331	303
Boekwaarde per 31 december	12.406	12.012

Jaarlijks wordt een deel lineair ten laste van het resultaat gebracht, hetgeen als volgt kan worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Per 31 december 2008	331	1.324	10.751	12.406
Per 31 december 2007	303	1.212	10.497	12.012

7. Voorraden

De voorraden bestaan uit de magazijnvoorraden. Ultimo 2008 lag er voor EUR 1,2 mln. op voorraad. Deze magazijnvoorraden worden met name aangewend ten behoeve van onderhoudswerkzaamheden aan het eigen net en netten van derden.

8. Debiteuren en overige vorderingen

De debiteuren en overige vorderingen zijn als volgt nader te specificeren:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Debiteuren	36.848	14.317
Nog te ontvangen rijksbijdragen	18.810	-
Nog te factureren bedragen	11.918	6.114
Te vorderen rente	2.599	2.648
Belastingen	17.395	6.470
Te vorderen van TSO's	4.706	7.568
Te vorderen inzake marktkoppeling	76.762	71.887
Overige	24.803	14.560
Totaal	193.841	123.564

De toename van de debiteuren positie heeft voornamelijk betrekking op één specifieke debiteur waarvan het de verwachting is dat openstaande post in 2009 wordt voldaan. Op basis van de resterende vorderingspositie bestaan geen significante kredietrisico's.

De reële waarde van de vorderingen wijkt niet af van de hier gepresenteerde waarde. De vorderingen zijn kortlopend. Er is een voorziening gevormd ten bedrage van EUR 0,2 mln. (2007: EUR 0,2 mln.).

De ouderdomsanalyse van de debiteuren naar vervaldatum voor 2008 en 2007 en de mutatie in de voorziening voor oninbaarheid worden hieronder weergegeven:

	Binnen vervaldatum	0 - 30 dagen	31 - 60 dagen	> 60 dagen	Voorzien	Totaal
Stand 31 december 2008	17.827	2.652	2.040	12.349	225	34.643
Stand 31 december 2007	6.824	2.671	978	4.005	161	14.317

Op basis van historische ervaring is de verwachting dat ook de facturen waarvan de vervaldatum is verstreken zullen worden betaald. Er zijn geen overige vorderingen waarvan de vervaldatum is overschreden.

De voorziening wordt statisch bepaald, op grond van de geschatte inningskansen. Het verloop van de voorziening is als volgt:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Stand per 1 januari	161	300
Mutatie	64	-/- 139
Stand per 31 december	225	161

9. Debiteuren beurstransacties

De debiteuren beurstransacties (2008: EUR 223,3 mln., 2007: EUR 144,2 mln.) hebben betrekking op de handelstransacties van APX Commodities Ltd. Deze handel leidt tot vorderingen respectievelijk schulden voor de verkoop en inkoop van energie gebaseerd op de onderliggende contracten. De clearing van deze posities geschiedt circa één maand na afloop van de maand waarin de transacties hebben plaatsgevonden. Aan de vorderingen ligt een systeem van zekerheidstellingen ten grondslag. De zekerheden bestaan uit bankgaranties en inzake rekeningen. Er is sprake van een concentratie van krediet-risico's doordat 59% van de debiteurenpositie (2007: 36%) betrekking heeft op vijf handelaren. Alle posities zijn in februari 2009 afgewikkeld.

10. Derivate financiële instrumenten

(x EUR 1.000)	2008	2007
Basis swap	-	773
Interest rate swap (kort)	-	482
Sub totaal	-	1.255
Beurstransacties	1.101	120
Totaal	1.101	1.375

11. Liquide middelen

De liquide middelen bestaan uit de zekerheidstellingen, deposito's en tegoeden op bankrekeningen met een resterende looptijd korter dan drie maanden. De liquide middelen kunnen als volgt worden gespecificeerd naar aard en activiteiten:

(x EUR 1.000)	Zekerheid- stellingen	Deposito's	Tegoeden op bank- rekeningen	Totaal 2008
Niet vrij ter beschikking:				
- Beursactiviteiten APX Group	407.992	75.850	-	483.842
- MEP-gelden van EnerQ B.V.	-	-	-	-
- Veiling capaciteit incl. Norned	100.106	24.000	31.080	155.186
- Balanshandhaving	24.567	-	1.509	26.076
Vrij ter beschikking	-	-	85.144	85.144
Totaal per 31 december 2008	532.665	99.850	117.733	750.248

(x EUR 1.000)	Zekerheid- stellingen	Deposito's	Tegoeden op bank- rekeningen	Totaal 2007
Niet vrij ter beschikking:				
- Beursactiviteiten APX Group	468.493	77.200	-	545.693
- MEP-gelden van EnerQ B.V.	-	-	209.532	209.532
- Veiling capaciteit	66.327	298.500	26.734	391.561
- Balanshandhaving	16.648	-	9.307	25.955
Vrij ter beschikking	-	-	64.068	64.068
Totaal per 31 december 2007	551.468	375.700	309.641	1.236.809

12. Vaste activa aangehouden voor verkoop

TenneT is voornemens het kantoorgebouw te Voorburg te verkopen. De boekwaarde per 31 december 2008 bedraagt EUR 5,3 mln. In 2008 heeft er geen verkoop plaatsgevonden omdat het onderzoek naar de borging van de leveringszekerheid voor het op hetzelfde terrein gelegen station nog niet was afgerond. Levering van het kantoorgebouw zal naar verwachting binnen een jaar worden geëffectueerd. In 2008 is er geen mutatie in de waarde vastgesteld.

13. Eigen vermogen

Geplaatst en gestort kapitaal

Op balansdatum bedraagt het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap EUR 500 mln, verdeeld in 1 miljoen aandelen van EUR 500 elk. Hiervan zijn 200.000 aandelen geplaatst en gestort. Deze post is gedurende het verslagjaar niet gewijzigd.

Afdekkingreserve

De afdekkingreserve heeft betrekking op de veranderingen in de reële waarde van de interest rate swaps en de valutatermijncontracten die via het eigen vermogen zijn verwerkt.

Reserve koersverschillen

De reserve koersverschillen heeft betrekking op de omrekening van het eigen vermogen van de buitenlandse deelnemingen in Groot-Brittannië inclusief de goodwill die daar betrekking op heeft.

Dividendvoorstel

Door de directie is voorgesteld om EUR 10,0 mln. (2007: EUR 27,5 mln.) uit te keren aan de aandeelhouder. Het voorgestelde dividendbedrag per aandeel bedraagt EUR 50 (2007: EUR 135).

Winst per aandeel

De winst per aandeel is berekend door de winst te verdelen over het gemiddeld aantal aandelen gedurende het jaar.

(x EUR 1.000)	2008	2007
Winst na belasting	50.702	53.072
Gemiddeld aantal aandelen (in duizend)	200	200
Winst per aandeel (in EUR)	254	265

Aandeel derden

Het aandeel derden heeft betrekking op 29,935% van de aandelen in APX B.V. die gehouden worden door N.V. Nederlandse Gasunie (26,096%) en Fluxys (3,839%).

14. Leningen

Het verloop van de leningen is als volgt:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Stand per 1 januari	330.420	290.000
Nieuwe leningen	150.000	40.420
Aflossingen	50.420	-
Stand 31 december	430.000	330.420
Langlopend	220.000	280.420
Kortlopend	210.000	50.000
Totaal	430.000	330.420

Langlopende kredietfaciliteiten

De langlopende kredietfaciliteiten van TenneT TSO bedragen per 31 december 2008 EUR 420 mln.

Hiervan heeft per 31 december 2008 EUR 220 mln. een looptijd langer dan een jaar en 200 mln. een looptijd korter dan een jaar.

Het langlopende deel bestaat uit twee leningen afgesloten bij de Europese Investeringsbank (EIB).

In 2005 is de eerste leningovereenkomst bij de EIB afgesloten ten behoeve van de financiering van het Project Randstad 380 kV voor een bedrag van EUR 160 mln. Hiervan is EUR 40 mln. in 2006 opgenomen met een looptijd tot 2021 en een vaste rente van 4,2%. In 2007 is hiervan nog een bedrag van EUR 40 mln. opgenomen met een looptijd tot 2022 en met een vaste rente van 4,5%. De twee opnames dienen respectievelijk vanaf 2010 en 2011 lineair afgelost te worden. Van de EUR 160 mln. is EUR 80 mln nog niet opneembaar.

Ten behoeve van de financiering van de aanleg van de NorNed kabel heeft TenneT TSO in 2007 een leningovereenkomst met de EIB gesloten voor een bedrag van EUR 140 mln. In 2008 heeft TenneT TSO deze lening volledig opgenomen tegen een vaste rente van 4,3%. Deze lening dient vanaf 2012 lineair te worden afgelost. Voor de leningen afgesloten met de EIB zijn bepalingen opgenomen ter zake van negative pledge en pari passu. Er zijn geen zekerheden verstrekt.

In de leningovereenkomsten met de EIB zijn ratio's afgesproken.

Het kortlopende deel van de langlopende kredietfaciliteiten bestaat uit 5 leningen van 40 mln. die in juni 2009 worden afgelost. Deze leningen zijn in 2004 afgesloten met vijf banken via een bilaterale leningsovereenkomst. Voor de leningen zijn bepalingen opgenomen ter zake van negative pledge en pari passu. Er zijn geen zekerheden verstrekt.

De gemiddelde effectieve rente over de langlopende leningen in 2008 bedraagt 3,9%. In dit percentage zijn de afgesloten renteswaps meegenomen. Deze renteswaps dienen ter afdekking van het renterisico op het kortlopende deel van de leningenportefeuille.

Kortlopende lening

Door TenneT Holding is in oktober 2008 een kortlopende lening aangegaan voor EUR 10,0 mln. bij ING. Deze vervalt 31 maart 2009.

De boekwaarde van de leningen bedraagt EUR 430,0 mln. (2007 EUR 330,0 mln.). De reële waarde van de leningen bedraagt EUR 431,5 mln. (2007: EUR 332,1 mln.). De reële waarde van de leningen is bepaald aan de hand van discounted cashflow waarderingmethoden, gebaseerd op de marktcondities op balansdatum.

Kortlopende kredietfaciliteiten

TenneT TSO beschikt over kortlopende niet gecommiteerde kredietfaciliteiten van in totaal EUR 330 mln. Voor deze kredietfaciliteiten zijn bepalingen opgenomen ter zake van negative pledge en pari passu. Er zijn geen zekerheden verstrekt. De faciliteiten hebben allen een variabele rente. Per balansdatum was van deze faciliteiten niets opgenomen.

TenneT Holding beschikt over kortlopende gecommiteerde kredietfaciliteiten van in totaal EUR 150 mln. Voor deze kredietfaciliteiten zijn bepalingen opgenomen ter zake van negative pledge en pari passu. Er zijn geen zekerheden verstrekt. De faciliteiten hebben allen een variabele rente. Per balansdatum was een bedrag van EUR 34 mln. (EUR 24 mln. rekening courant krediet en EUR 10 mln. kortlopende lening) opgenomen.

APX Commodities Ltd. beschikt over een doorlopende draw-down faciliteit tot GBP 20 mln. De faciliteit heeft een variabele rente en per balansdatum is EUR 1,7 mln. benut.

EnerQ B.V. beschikt over een rekening-courant faciliteit van EUR 200 mln, onder garantie van het ministerie van Economische Zaken. Per balansdatum was er geen bedrag opgenomen. Per 1 januari 2009 is deze faciliteit, wegens het overdragen van de activiteiten aan SenterNovem beëindigd.

15. Investeringsbijdragen

De investeringsbijdragen hebben betrekking op investeringen en daaraan gerelateerde exploitatiekosten die in overeenstemming met besluitvorming door de Energiekamer uit de veilinggelden zijn gefinancierd. De amortisatie van de bijdragen vindt lineair plaats gedurende de gebruiksduur van het betrokken materieel vast actief c.q. volgens het patroon waarin de

exploitatiekosten zich voordoen. Aan de contante waarde van de vergoeding voor de exploitatiekosten wordt rente bijgeschreven in overeenstemming met het besluit van de Energiekamer (5,41%).

Het verloop van de investeringsbijdragen is als volgt:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Stand per 1 januari	72.680	74.684
Toevoeging door investeringen vanuit veilinggelden	302.732	-
Toevoeging door overige investeringen	-	432
Bij rente	596	568
Amortisatie ten gunste van de winst- en verliesrekening:		
- Afschrijvingen	-/- 9.066	-/- 2.955
- Onderhoudskosten	-/- 34	-/- 49
Stand per 31 december	366.908	72.680
Langlopend	356.471	69.543
Kortlopend	10.437	3.137
Totaal	366.908	72.680

De amortisatie ten gunste van de winst- en verliesrekening is onder de overige opbrengsten opgenomen.

De toename in de investeringsbijdrage wordt veroorzaakt door de initiële afrekening van de NorNed-kabel.

De looptijd van de investeringsbijdragen is als volgt:

(x EUR 1.000)	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Per 31 december 2008	10.437	41.752	314.719	366.908
Per 31 december 2007	3.137	8.688	60.855	72.680

16. Veilinggelden

TenneT TSO exploiteert de capaciteit van de buitenlandverbindingen. De inkomsten uit de veiling van deze capaciteit staan niet ter vrije beschikking. De veilinggelden zijn ondergebracht bij Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet. Bestedingen geschieden op basis van besluiten van de Energiekamer. De veilinggelden worden door TenneT belegd. De opbrengsten daarvan worden aan het saldo toegevoegd. In 2008 bedroeg het rendement 4,4% (2007 3,6%).

(x EUR 1.000)	2008	2007
Stand per 1 januari	440.266	357.267
Toevoeging veilinggelden/marktkoppeling	107.010	69.248
Bij rente	11.637	13.858
Naar investeringsbijdrage	-/- 302.732	-
Overige onttrekkingen	-/- 21.810	-/- 107
Stand 31 december	234.371	440.266
Langlopend	234.371	122.266
Kortlopend	-	318.000
Totaal	234.371	440.266

De Energiekamer heeft in 2004 besloten dat de investering in de kabel naar Noorwegen wordt gefinancierd uit de veilinggelden. In mei 2008 is EUR 323,1 mln. onttrokken aan de veilinggelden ter dekking van de investering van de NorNed kabel op basis van de toenmalige prognose. De stand per balansdatum zou leiden tot een onttrekking van EUR 318,9 mln. De geactiveerde waarde van de kabel bedraagt EUR 302,7 mln. De resterende EUR 16,2 mln. betreft de additionele rentevergoeding op de door TenneT TSO gedane investeringen tijdens de bouwperiode en EUR 6,3 mln vergoeding voor operationele kosten van de NorNed-kabel en een vergoeding voor de kosten energie en vermogen (voornamelijk netverliezen).

De looptijd van de veilinggelden is als volgt:

(x EUR 1.000)	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Per 31 december 2008	-	-	234.371	234.371
Per 31 december 2007	318.000	-	122.266	440.266

17. Voorzieningen

De mutaties in de voorzieningen zijn als volgt gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	Milieu en amovering	Afvloeiing personeel	Jubileum- uitkeringen	Premies ziektekosten verzekering	Verlieslaten- de taken	Totaal
Boekwaarde per 1 januari 2007	68.000	2.861	1.717	1.017	-	73.595
Acquisitie NOVEC B.V.	4.417	-	-	-	-	4.417
Dotaties	-	-	133	7	-	140
Actuarieel resultaat	-	-	72	-	-	72
Vrijval	-/- 2.142	-/- 143	- -/-	15	- -/-	2.300
Rente	2.818	-	69	41	-	2.928
Geactiveerd	108	-	-	-	-	108
Onttrekking	-/- 784	-/- 920	-/- 123	-/- 119	- -/-	1.946
Stand per 31 december 2007	72.417	1.798	1.868	931	-	77.014

(x EUR 1.000)	Milieu en amovering	Afvloeiing personeel	Jubileum- uitkeringen	Premies ziektelkosten verzekering	Verlieslaten- de taken	Totaal
Boekwaarde per 1 januari 2008	72.417	1.798	1.868	931	-	77.014
Geactiveerd	7.000	-	-	-	-	7.000
Acquisities door NOVEC	1.866	-	-	-	-	1.866
Dotaties	500	94	1.558	8	38.200	40.360
Vrijval	- -/-	1.197	-	-	- -/-	1.197
Rente	2.834	-	75	37	-	2.946
Otttrekking	-/- 435	-/- 165	-/- 461	-/- 105	- -/-	1.166
Stand per 31 december 2008	84.182	530	3.040	871	38.200	126.823
Langlopend	84.182	168	2.848	772	17.400	105.370
Kortlopend	-	362	192	99	20.800	21.453
Totaal	84.182	530	3.040	871	38.200	126.823

Voorziening milieu en amovering

De voorziening milieu en amovering dient ter dekking van de toekomstige verplichting tot het verwijderen van schadelijke stoffen en van te verlaten hoogspanningsverbindingen alsmede van ondergrondse kabeltracés, kabeltracés op zee, optel-punten en sites. De voorziening is gewaardeerd tegen netto contante waarde. De belangrijkste veronderstellingen betreffen het toekomstig prijspeil en een disconteringsvoet van 4,0%.

Voorzieningen aangaande personeel:

Afvloeiing personeel

De voorziening afvloeiing personeel dient ter dekking van de kosten voor afvloeiing van personeel waarvan de verplichtingen voor balansdatum zijn ontstaan.

Jubileumuitkeringen

De groep heeft toekomstige CAO verplichtingen met betrekking tot aan het salaris gerelateerde diensttijdgebonden uitkeringen en uitkeringen op pensioendatum. De hieraan gerelateerde voorziening is gebaseerd op actuariële grondslagen.

De belangrijkste veronderstellingen zijn: jaarlijkse salarisstijging van 2,5%, een retentie percentage afhankelijk van leeftijd en een disconteringsvoet van 4,0%. In de stand eind 2008 zijn ook de CAO-verplichtingen verantwoord die betrekking hebben op het overgenomen personeel van Essent per 1 november 2008.

Premies ziektekostenverzekering

Er bestaan toekomstige verplichtingen voor de vergoeding van premies voor ziektekostenverzekeringen aan gepensioneerden. De voorziening is gebaseerd op de CAO afspraken en op actuariële grondslagen. De belangrijkste veronderstellingen zijn: jaarlijkse premiestijging van 2,0% en een disconteringsvoet van 4,0%.

Verlieslatende taken

De voorziening verlieslatende taken dient ter dekking van de onvermijdbare verliezen op de vanuit de WON in rechte afdwingbare taak tot het beheer van de 110 en 150 kV-netten. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de netto contante waarde.

18. Derivate financiële instrumenten

De derivate financiële instrumenten zijn gewaardeerd tegen de reële waarde. De derivate financiële instrumenten betreffen interest rate swaps en zijn afhankelijk van de resterende looptijd opgenomen onder langlopende verplichtingen en kortlopende verplichtingen hetgeen als volgt kan worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Interest rate swap (credit)	4.333	1.507
Valutatermijntransacties	3.493	310
Subtotaal	7.826	1.817
Beurstransacties	1.101	120
Totaal	8.927	1.937
Langlopend	-	1.747
Kortlopend	8.927	190
Totaal	8.927	1.937

Interest Rate Swaps (IRS)

De interest rate swaps hebben betrekking op de langlopende leningen en zijn afgesloten teneinde de variabele rente om te zetten in een vaste rente. De contractwaarde op 31 december 2008 bedraagt EUR 200 mln. De variabele rente van de leningen is gebaseerd op EURIBOR. De vaste rentecomponenten in de swaps variëren van 3,7% tot 3,9% (2007: 3,7% tot 3,9%). De interest rate swaps expireren de komende jaren op de aflossingsdatum van de onderliggende leningen. De reële waarde van de IRS contracten is bepaald aan de hand van discounted cashflow waarderingstechnieken, gebaseerd op de marktcondities op balansdatum.

Valutatermijntransacties

De valutatermijntransacties hebben betrekking op de positie in GBP die voortvloeit uit de investeringskasstromen voor de aanleg van de kabel naar Engeland en zijn afgesloten om de koers te fixeren. De contractwaarde op 31 december 2008 bedraagt EUR 15,2 mln. De valutatermijntransacties expireren de komende jaren op de betaaldatum van de onderliggende verplichtingen in GBP.

Beurstransacties

TenneT faciliteert de markt ten behoeve van de energievoorziening en exploiteert als gevolg daarvan een aantal energiebeurzen. Energiebeurzen dragen zorg voor de financiële afwikkeling van de anoniem tot stand gekomen transacties. Hierdoor treedt de groep op als tegenpartij bij alle beurstransacties. Het totaal van de afgesloten inkoop- en verkooptransacties is per saldo altijd nihil waardoor de groep geen open positie inneemt. Doordat fysieke levering van deze transacties enkele dagen later plaatsvindt dan het moment waarop deze worden afgesloten, dienen de nog niet afgewikkelde contracten per 31 december als derivate financiële instrumenten te worden aangemerkt. Deze contracten worden gewaardeerd op reële waarde zijnde de marktprijs per 31 december.

De reële waarde van de openstaande handelscontracten bedraagt per 31 december 2008 EUR 1,1 mln. (2007: EUR 0,1 mln.) en is op de balans als derivate financiële instrumenten zowel onder de kortlopende vorderingen als kortlopende verplichtingen gepresenteerd.

19. Latente belastingverplichting

Het verloop van de latente belastingverplichting is als volgt:

(x EUR 1.000)	Overig	Vaste activa	Totaal
Saldo per 31 december 2006	-	1.139	1.139
Eerste waardering NOVEC B.V.	150	-	150
Verwerkt in het resultaat	-/- 150	-	-/- 150
Saldo per 31 december 2007	-	1.139	1.139

(x EUR 1.000)	Overig	Vaste activa	Totaal
Saldo per 31 december 2007	-	1.139	1.139
Eerste waardering Endex European Energy Derivates Exchange N.V.	-	3.146	3.146
Verwerkt in het resultaat	-	-	-
Saldo per 31 december 2008	-	4.285	4.285

De latente belastingverplichting heeft betrekking op de fiscaal reeds afgeschreven goodwill spotmarket activiteiten van APX B.V. en de bij de acquisitie van Endex European energy Derivates Exchange N.V. commercieel gewaarde immateriële activa (klantenbestand participanten afspraken). De realisatie vindt voornamelijk plaats gedurende de resterende levensduur van circa 10 jaar.

Kortlopende verplichtingen

20. Vooruit ontvangen bedragen

Het verloop van de vooruit ontvangen bedragen is als volgt:

(x EUR 1.000)	Subsidie- gelden (MEP)	Te verrekenen in tarieven van volgende jaren	Saldo uit verrekening onbalans	Vergoeding van producenten voor buitenland- capaciteit	Totaal
Boekwaarde per 1 januari 2007	163.955	4.534	29.608	63	198.160
Toevoeging	501.725	23.942	48.996	-	574.663
Bij rente	1.483	1.181	1.079	1	3.744
Ottrekking	-/- 457.904	-/- 6.377	-/- 64.297	-/- 50	-/- 528.628
Stand per 31 december 2007	209.259	23.280	15.386	14	247.939
Toevoeging	405.487	11.256	63.587	-	480.330
Reclass naar debiteuren + overige vorderingen	18.800	-	-	-	18.800
Bij rente	2.818	1.477	1.168	1	5.464
Ottrekking	-/- 636.364	-/- 13.658	-/- 71.084	-	-/- 721.106
Stand per 31 december 2008	-	22.355	9.057	15	31.427

Subsidie-gelden (MEP)

In het kader van de per 1 juli 2003 van kracht zijnde wet ter stimulering van de milieukwaliteit van elektriciteitsproductie (MEP) worden subsidies verstrekt aan producenten. TenneT TSO is uitvoerder van deze subsidieregeling en heeft deze taak overgedragen aan EnerQ B.V. De subsidies en de uitvoeringskosten worden direct respectievelijk indirect gefinancierd uit bijdragen van het ministerie van Economische Zaken. Per 1 januari 2009 is deze taak overgedragen aan SenterNovem. Een bedrag ten hoogste van EUR 18,8 mln is opgenomen bij de debiteuren en overige vorderingen als nog te ontvangen Rijksbijdragen.

Te verrekenen in tarieven van volgende jaren

Dit betreffen verschillen tussen de werkelijke tariefsinkomsten en de in het jaar toegestane omzet. Deze bedragen worden verrekend met de marktpartijen via de toekomstige tarieven.

Saldo uit verrekening onbalans

Het systeem van balanshandhaving brengt met zich mee dat TenneT TSO jaarlijks bedragen ontvangt die in het toekomstige tarief voor systeemdiensten worden verrekend.

21. Schulden aan financiële instellingen

Dit betreft saldi op bankrekeningen waarvoor andere liquide middelen als zekerheid zijn verstrekt en waarop rentecompen-satie wordt toegepast (EUR 76,5 mln.) en opgenomen krediet bij banken (EUR 24,1 mln.).

22. Crediteuren beurstransacties

De crediteuren beurstransacties (2008: EUR 223,0 mln., 2007: EUR 144,2 mln.) hebben betrekking op de gasbeurs van APX Commodities Ltd.

23. Zekerheidstellingen

De zekerheidstellingen zijn verkregen van derden voor de handel op energiebeurzen en de veiling van capaciteit op de buitenlandverbindingen. De zekerheidstellingen kunnen als volgt naar activiteiten worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Beursactiviteiten APX Group	407.992	468.493
Veiling capaciteit door TSO Auction B.V.	78.141	66.327
Veiling capaciteit NorNed	21.965	
Balanshandhaving TenneT TSO	24.567	16.648
Totaal	532.665	551.468

24. Crediteuren en overige schulden

De crediteuren en overige schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Nog te betalen kosten voor transportdiensten en systeemdiensten	42.777	29.253
Crediteuren	45.325	24.450
Nog af te dragen veilingopbrengsten aan TSO's	11.552	11.977
Belastingen en premies sociale verzekeringen	3.006	5.424
Schuld aan ministerie van Financiën (EnerQ B.V.)	20.348	-
Rente	5.985	6.871
Overige	30.947	53.305
Totaal	159.940	131.280

Financiële instrumenten - Reële waarden en categorieën

De grondslagen voor waardering en verwerking van financiële instrumenten zijn toegepast op de volgende posten (2008 en 2007):

2008

Classes	Toelich-ting	Boek-waarde	Geen financi-eel activum/passivum	Categorieën van financiële instrumenten						Reële waarde
FINANCIËLE ACTIVA				Financiële activa/verplichtin-gen tegen reële waarde met verwerking van waardeveran-deringen in de V&W-rekening	Leningen en vorderingen en overige financiële ver-plichtingen	Tot einde looptijd aan-gehouden beleggingen	Voor verkoop beschikbare financiële activa	Derivaten aangehouden voor hedge accounting		
				Aangemerkt bij eerste opname	Handel					
Financiële activa										
Niet vrij ter beschikking	(4)	110.500	-	-	-	-	110.500	-	-	110.500
Minderheidsdeelnemingen	(4)	1.985	-	1.985	-	-	-	-	-	1.985
Totaal financiële activa		112.485	-	1.985	-	-	110.500	-	-	112.485
Vorderingen										
Debiteuren en overige vorderingen	(8)	194.792	11.704	-	-	183.088	-	-	-	194.792
Debiteuren beurstransacties	(9)	223.338	-	-	-	223.338	-	-	-	223.338
Derivate financiële instrumenten	(10)	1.101	-	-	-	-	1.101	-	-	1.101
Totaal vorderingen		419.231	11.704	-	-	406.426	1.101	-	-	419.231
Liquide middelen										
Zekerheidsstellingen	(11)	532.665	-	-	-	532.665	-	-	-	532.665
Deposito's	(11)	99.850	-	-	-	-	99.850	-	-	99.850
Tegoeden op bankrekeningen	(11)	117.733	-	-	-	117.733	-	-	-	117.733
Totaal liquide middelen		750.248	-	-	-	650.398	99.850	-	-	750.248
TOTAAL FINANCIËLE ACTIVA		1.281.964	11.704	1.985	-	1.056.824	211.451	-	-	1.281.964
FINANCIËLE VERPLICHTINGEN										
Langlopende verplichtingen										
Leningen	(14)	220.000	-	-	-	220.000	-	-	-	221.500
Derivate financiële instrumenten	(18)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal langlopende verplichtingen		220.000	-	-	-	220.000	-	-	-	221.500
Kortlopende verplichtingen										
Leningen	(14)	210.000	-	-	-	210.000	-	-	-	210.000
Schulden aan financiële instellingen	(21)	100.629	-	-	-	100.629	-	-	-	100.629
Crediteuren beurstransacties	(22)	222.980	-	-	-	222.980	-	-	-	222.980
Zekerheidsstellingen	(23)	532.665	-	-	-	532.665	-	-	-	532.665
Crediteuren en overige schulden	(24)	159.940	-	-	-	159.940	-	-	-	159.940
Derivate financiële instrumenten	(18)	8.927	-	-	-	-	8.927	-	-	8.927
Totaal kortlopende verplichtingen		1.235.141	-	-	-	1.226.214	8.927	-	-	1.235.141
TOTAAL FINANCIËLE VERPLICHTINGEN		1.455.141	-	-	-	1.446.214	8.927	-	-	1.456.641

2007

Classes	Toelich- ting	Boek- waarde	Geen financi- eel activum/ passivum	Categoriën van financiële instrumenten						Reële waarde
FINANCIËLE ACTIVA				Financiële activa/verplichtin- gen tegen reële waarde met verwerking van waardeveran- deringen in de V&W-rekening		Leningen en vorderingen en overige financiële ver- plichtingen	Tot einde looptijd aan- gehouden beleggingen	Voor verkoop beschikbare financiële activa	Derivaten aangehouden voor hedge accounting	
				Aangemerkt bij eerste opname	Handel					
Financiële activa										
Niet vrij ter beschikking	(4)	44.000	-	-	-	-	44.000	-	-	44.000
Minderheidsdeelnemingen	(4)	14.221	-	14.221	-	-	-	-	-	14.221
Totaal financiële activa		58.221	-	14.221	-	-	44.000	-	-	58.221
Vorderingen										
Debiteuren en overige vorderingen	(8)	123.564	7.701	-	-	115.863	-	-	-	123.564
Debiteuren beursttransacties	(9)	144.196	-	-	-	144.196	-	-	-	144.196
Derivate financiële instrumenten	(10)	1.375	-	-	-	-	1.375	-	-	1.375
Totaal vorderingen		269.135	7.701	-	-	260.059	1.375	-	-	269.135
Liquide middelen										
Zekerheidsstellingen	(11)	551.468	-	-	-	551.468	-	-	-	551.468
Deposito's	(11)	375.700	-	-	-	375.700	-	-	-	375.700
Tegoeden op bankrekeningen	(11)	309.641	-	-	-	309.641	-	-	-	309.641
Totaal liquide middelen		1.236.809	-	-	-	1.236.809	-	-	-	1.236.809
TOTAAL FINANCIËLE ACTIVA		1.564.165	7.701	14.221	-	1.496.868	45.375	-	-	1.564.165
FINANCIËLE VERPLICHTINGEN										
Langlopende verplichtingen										
Leningen	(14)	280.420	-	-	-	280.420	-	-	-	282.520
Derivate financiële instrumenten	(18)	1.747	-	-	-	-	1.747	-	-	1.747
Totaal langlopende verplichtingen		282.167	-	-	-	280.420	1.747	-	-	284.267
Kortlopende verplichtingen										
Leningen	(14)	50.000	-	-	-	50.000	-	-	-	50.000
Schulden aan financiële instellingen	(21)	266.677	-	-	-	266.677	-	-	-	266.677
Crediteuren beursttransacties	(22)	144.208	-	-	-	144.208	-	-	-	144.208
Zekerheidsstellingen	(23)	551.468	-	-	-	551.468	-	-	-	551.468
Crediteuren en overige schulden	(24)	131.280	-	-	-	131.280	-	-	-	131.280
Derivate financiële instrumenten	(18)	190	-	-	-	-	190	-	-	190
Totaal kortlopende verplichtingen		1.143.823	-	-	-	1.143.633	190	-	-	1.143.823
TOTAAL FINANCIËLE VERPLICHTINGEN		1.425.990	-	-	-	1.424.053	1.937	-	-	1.428.090

Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening over het jaar 2008

(x EUR 1.000)

25. Netto omzet

De netto omzet kan als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Aansluit-en transportdiensten	219.179	181.017
Systeemdiensten	142.018	136.449
Handhaving energiebalans	47.708	34.551
Exploitatie energiebeurzen	16.996	14.518
Omzet diensten marktfacilitering	8.886	6.501
Omzet overige diensten	11.708	14.529
	446.495	387.565
Werken voor derden	869	1.185
Rentebaten	12.894	10.064
Omzet	460.258	398.814

De omzet voor aansluit-, transport- en systeemdiensten is grotendeels gereguleerd door de Energiekamer. Daarbij golden in 2007 drie reguleringsmethodieken, te weten omzetregulering voor de 380 en 220 kV-net transportactiviteiten, maatstaf-regulering voor de 150 en 110 kV-net transportactiviteiten en budgetregulering voor de systeemtaken.

In 2008 is het 4e Methodebesluit van kracht geworden. Het 4e Methodebesluit is van kracht voor de jaren 2008 tot en met 2010. Gedurende deze reguleringsperiode geldt voor de 110 kV en 150 kV-netten transportactiviteiten ook omzetregulering.

Per 1 januari 2008 heeft TenneT het beheer verkregen over alle netten van 110 kV en hoger met uitzondering van die netten waarop crossborderleases rusten. Het betreft de netten van Delta N.V., Enexis B.V., Alliander N.V. (exclusief Nuon Randmeren) en B.V. Transportnet Zuid-Holland (TZH). TZH is reeds een dochter van TenneT. Op grond van interimafspraken (die inhouden dat de netten voor rekening en risico voor partijen zijn geëxploiteerd) met Alliander N.V. en Enexis B.V. heeft TenneT niet de gehele regulatorische omzet verantwoord onder haar omzet. De omzet behorende bij de netten van Alliander N.V. is in haar geheel niet verantwoord. De omzet behorende bij de netten van Enexis B.V. voor de laatste twee maanden. De omzet behorende bij de netten van Delta N.V. is in haar geheel verantwoord.

In de omzet voor aansluit- en transportdiensten zijn tevens begrepen de diensten die aan regionale netbeheerders worden geleverd ten behoeve van het oplossen van transportbeperkingen en blindvermogenshuishouding alsmede de opbrengsten uit hoofde van het gebruik van landgrensoverschrijdende verbindingen (crossbordertariffs).

De omzet handhaving energiebalans is gelijk aan de hiervoor gemaakte kosten voor energie en vermogen. Het meerdere aan ontvangsten wordt verrekend via het toekomstige systeemdienstentarief en maakt geen onderdeel uit van de omzet.

De omzet diensten marktfacilitering betreft de vergoeding voor de kosten voor het waarmerken van milieuvriendelijk geproduceerde elektriciteit, het uitvoeren van subsidieregelingen en de veiling van capaciteit van de buitenland-verbindingen.

De omzet overige diensten betreft met name de verhuur van ruimtes en glasvezels voor telecommunicatie en antenne opstelpunten.

De rentebaten hebben met name betrekking op zekerheidstellingen en deposito's beursactiviteiten.

26. Kosten energie en vermogen

De kosten voor inkoop van energie en vermogen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Aansluit- en transportdiensten	51.247	41.479
Crossbordertariffs	10.873	19.925
Systeemdiensten	65.369	61.616
Handhaving energiebalans	47.708	34.551
	175.197	157.571

De kosten voor aansluit- en transportdiensten hebben betrekking op de inkoop van netverliezen, transportbeperkingen en blindvermogen.

De kosten voor crossbordertariffs betreffen de door Nederland verschuldigde vergoeding voor het gebruik van het buitenlandse transportnet. De kosten worden verrekend via het transportdienstentarief.

De kosten voor systeemdiensten hebben betrekking op de inkoop van regel- en reservevermogen, blackstartvoorzieningen en noodvermogen.

27. Kosten transportnetten en systemen

De kosten van transportnetten en systemen betreffen zowel de kosten van exploitatie van de transportnetten, alsmede de kosten voor onderhoud van systemen ten behoeve van de primaire bedrijfsprocessen en zijn als volgt gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Systemen voor primaire bedrijfsprocessen	4.139	2.976
Onderhouds- en exploitatiekosten transportnetten	19.631	15.744
Vergoeding voor netten in eigendom van derden	12.617	3.045
Kosten werken voor derden	1.638	629
Vrijval/Dotatie aan de voorziening milieu en amovering	500	-/- 2.142
	38.525	20.252

TenneT TSO heeft het beheer van het landelijk hoogspanningsnet. Daartoe beschikt TenneT TSO niet over het eigendom van het totale net. Voor de netdelen die eigendom zijn van derden, zijn beheerovereenkomsten afgesloten. Deze beheerovereenkomsten zijn eind 2008 niet verlengd. Gedurende 2008 hebben onderhandelingen plaats gevonden met betrekking tot overname van de netdelen door TenneT TSO. Deze onderhandelingen zijn per balansdatum nog niet afgerond. De vergoeding voor netten in eigendom van derden is gestegen doordat TenneT in 2008 een beheervergoeding heeft betaald aan Delta (12 maanden) en Enexis (2 maanden).

28. Personeelskosten

De personeelskosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Salarissen	43.551	34.736
Sociale lasten	2.761	2.950
Pensioenlasten	5.417	4.315
Overige personeelskosten	3.441	2.085
Dotatie voorziening personeel	463	54
Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf	-/- 8.384	-/- 5.399
	47.249	38.741

Het gemiddeld aantal medewerkers bedroeg in 2008: 626 fte (2007: 515 fte), waarvan 584 fte werkzaam in Nederland (2007: 473 fte). Per 1 oktober heeft TenneT ongeveer 140 fte overgenomen van Enexis.

Bezoldiging van bestuurders en commissarissen

In onderstaand overzicht wordt een opgave gedaan van de bezoldiging van bestuurders en commissarissen voor zover die ten laste zijn gekomen van de vennootschap.

De bezoldiging bestuurders en commissarissen zien op de vergoeding voor de werkzaamheden voor TenneT Holding B.V. en TenneT TSO B.V. gezamenlijk.

(x EUR 1.000)		Honorarium vast	Honorarium variabel	Pensioen- premies	Totaal
Totaal	2008	690	147	175	1.012
	2007	298	55	104	457

(ir. B.G.M. Voorhorst MBA vanaf 1 december 2007, drs. W.A. Keus RA vanaf 1 februari 2008)

De variabele beloning is gebaseerd op het bereiken van doelstellingen in het verslagjaar.

Beloningen aan bestuurders voor commissariaten in gelieerde rechtspersonen, komen toe aan de vennootschap.
De bezoldiging van commissarissen van de vennootschap wordt jaarlijks geïndexeerd en is als volgt :

(x EUR 1.000)	Vaste vergoeding	Commissie vergoeding	Totaal 2008	Vaste vergoeding	Commissie vergoeding	Totaal 2007
Totaal	97	16	113	94	16	110

29. Afschrijving op activa

De afschrijvingen op activa kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Afschrijving immateriële activa	4.934	3.815
Afschrijving materiële vaste activa	64.602	57.599
Boekwinst verkoop activa	-/- 10.041	-
	59.495	61.414

De bijzondere waardeverminderingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Malus Norned-kabel	10.000	-
Impairment goodwill APX GAS Zeebrugge B.V.	1.678	-
	11.678	-

De Energiekamer heeft voorwaarden verbonden aan de vergoeding van de kosten van de NorNed-kabel. In 2008 heeft een initiële afrekening plaatsgevonden. In deze afrekening is rekening gehouden met een malus van EUR 10 mln. Deze malus is verantwoord als een afschrijving op de NorNed-kabel.

30. Overige bedrijfskosten

De overige bedrijfskosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Huisvestings- en kantoorkosten	8.130	6.466
Advieskosten	9.453	5.135
Inhuur personeel	25.604	17.911
Reis- en verblijfskosten	4.666	3.687
Onderzoekskosten	2.194	1.563
Overige bedrijfskosten	6.255	18.435
	56.302	53.197

De kosten inhuur personeel worden mede veroorzaakt door tijdelijk personeel, vooruitlopend op invulling van vacatures. Deze vacatures ontstaan als gevolg van overname van het beheer van 110/150 kV-netten, alsook door een toename in het investeringsprogramma.

Onder de overige bedrijfskosten zijn de volgende kosten met betrekking tot de honoraria van de accountant verantwoord. De honoraria betreffen zowel de kosten van PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. als die van andere PricewaterhouseCoopers netwerk firms:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Controle van de jaarrekening	576	453
Andere controle werkzaamheden	450	388
Fiscale advisering	268	299
Overige dienstverlening	265	469
	<u>1.559</u>	<u>1.609</u>

31. Financieringsbaten en -lasten

De financieringsbaten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Rente op bedrijfsmiddelen in uitvoering	11.854	9.995
Rentebaten op zekerheidstellingen beursactiviteiten	7.784	8.311
Overige rentebaten	8.715	16.587
Waardemutatie financiële instrumenten: - Interest rate swaps	-/- 1.167	3.129
	<u>27.186</u>	<u>38.022</u>

De rentebaten over de middelen die in beheer zijn gegeven bij de Stichting Beheer Doelgelden Landelijk Hoogspanningsnet en over de subsidiegelden MEP, zijn rechtstreeks aan de desbetreffende middelen toegevoegd en bedragen EUR 15,6 mln. (2007: EUR 16,2 mln.).

De financieringslasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Leningen en kredietfaciliteiten	14.668	16.734
Rentelasten op deposito's beursactiviteiten	7.763	9.210
Rentelasten op zekerheidstellingen beursactiviteiten	7.784	8.311
Overige rentelasten	5.926	3.104
Rente op voorzieningen	2.946	2.928
	<u>39.087</u>	<u>40.287</u>

De gemiddelde effectieve rente over de langlopende leningen in 2008 bedraagt 3,9% (2007: 3,9%).

32. Belasting

De belasting over de winst voor belastingen wijkt af van de te verwachten belasting op basis van het tarief. In onderstaande tabel is dit verschil nader toegelicht:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Resultaat voor belasting	69.913	72.214
Af aandeel in het resultaat van deelnemingen	-/- 902	-/- 4.124
	69.011	68.090
Belasting op basis van het gemiddelde tarief	17.709	17.200
Niet gewaardeerde verliezen	61	34
Niet in aftrek te nemen bedragen	404	-
Vennootschapsbelasting voorgaande jaren	-/- 400	-
Niet belastbare winst	-/- 43	-/- 78
Effect tariefswijziging in de waardering van de latentie	-	119
	17.731	17.275

De belastingdruk op het resultaat 2008 volgens de geldende tarieven bedraagt 25,7% (2007: 25,5%).

De belastingdruk is als volgt samengesteld:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Latent verschuldigde belastingen	-/- 4.665	-/- 1.662
Direct verschuldigde belastingen	22.396	18.937
	17.731	17.275

33. Resultaat deelnemingen

(x EUR 1.000)	2008	2007
Waardemutatie HGRT S.O.S.	478	3.323
Waardemutatie Belpex S.A.	400	800
Overige	24	-
	<u>902</u>	<u>4.123</u>

34. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Overname beheer transportnetten vanaf spanningsniveau 110 kV

Ten gevolge van de in 2006 aangenomen Wet Onafhankelijke Netbeheer ('Splitsingswet') heeft TenneT TSO met ingang van 1 januari 2008 het beheer van alle transportnetten vanaf het spanningsniveau 110 kV verkregen. Met uitzondering van die netten waarop crossborderleases rusten. De gevolgen hiervan zijn majeur. De gevolgen voor het resultaat van TenneT zijn in combinatie met het 4e Methodebesluit negatief. Met Alliander is een interimcontract afgesloten tot en met 31 maart 2009.

(Meerjarige) financiële verplichtingen

Per 31 december 2008 zijn ter zake van de materiële vaste activa voor EUR 139,4 mln. (2007: EUR 57,7 mln.) verplichtingen aangegaan.

In 2007 is het besluit genomen tot de aanleg van de kabel naar Engeland. De totale investeringswaarde bedraagt naar verwachting ruim EUR 588 mln. waarvan 50% voor rekening van TenneT. Inmiddels zijn voor circa EUR 250 mln. overeenkomsten met derden afgesloten.

TenneT heeft diverse garanties verstrekt tot zekerheid van de helft van de betalingsverplichtingen van BritNed Development Ltd. uit het kabelcontract.

In 2008 heeft TenneT TSO met NKT een contract afgesloten ter waarde van EUR 71 mln. ten behoeve van de verbinding Wateringen-Bleiswijk. Eind 2008 bedraagt voor TenneT TSO de resterende verplichting EUR 49,8 mln.

TenneT TSO heeft met grondeigenaren zakelijke recht en erfpacht overeenkomsten afgesloten voor het gebruik van percelen ten behoeve van stations, lijnen en ondergrondse kabels. De jaarlijkse kosten met betrekking tot deze overeenkomsten bedragen EUR 2,3 mln. (2007 EUR 2,3 mln.).

De totale operationele leaseverplichting die voortvloeit uit de operationele leases van kantoren en auto's is als volgt:

(x EUR 1.000)	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Per 31 december 2008	3.071	8.999	-	12.070
Per 31 december 2007	1.986	6.579	-	8.565

In november 2007 is, onder voorbehoud van goedkeuring door Provinciale Staten, overeenstemming bereikt met de provincies Groningen, Drenthe en Overijssel over de instandhouding en opwaardering van de bestaande 220 kV-lijn Zwolle-Vierverlaten. Onderdeel van de overeenstemming is de handhaving van het tracé tussen Zwolle en Hoogeveen.

Voor het handhaven van dit tracé is een compensatiebedrag afgesproken van EUR 10 mln. voor projecten die de natuur en het landschap van Drenthe en Overijssel versterken. TenneT is voornemens dit bedrag op te nemen in de aanmerkelijke investeringen.

Voorwaardelijke verplichtingen

De Energiekamer heeft in 2004 een besluit genomen dat de spotmarktactiviteiten van APX B.V. niet meer worden gereguleerd. Dit besluit is gebaseerd op de veronderstelling dat de inbiedverplichting op de APX spotmarket van de dagveiling op de buitenlandverbindingen blijft bestaan tot 2009. Indien de inbiedverplichting korter of langer duurt dan 1 januari 2009, leidt dit tot een vordering respectievelijk verplichting van TenneT.

TenneT is de verplichting aangegaan om op termijn haar hoofdkantoor te verkopen en de nieuwbouw te huren.

Voorwaardelijke rechten

TenneT heeft ultimo 2008 voor EUR 78,7 mln. aan bankgaranties ontvangen.

Zekerheidstellingen

Ten gunste van APX B.V. en APX Commodities Ltd. zijn door de participanten op de energiebeurzen ter dekking van hun handelsposities garanties en zekerheidstellingen afgegeven ten bedrage van EUR 803 mln. (2007: EUR 788 mln.).

Ten gunste van TenneT TSO zijn door programmaverantwoordelijke bedrijven in het kader van de handhaving van de energiebalans voor EUR 30,1 mln. (2007: EUR 26,2 mln.) bankgaranties afgegeven.

TenneT Holding heeft voor de verplichtingen BritNed jegens National Grid Electricity Transmission (NGET) uit de aansluit-overeenkomst een concerngarantie verstrekt met een maximum van GBP 29,5 mln. voor de periode 1 april 2009 tot en met 30 september 2009.

Behalve genoemde niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen bestaan er nog andere rechten en verplichtingen die gezien de omvang niet afzonderlijk zijn vermeld.

Beëindiging activiteiten

Besloten is tot beëindiging van TSO Auction B.V. in 2009. De jaarveiling zal worden overgenomen door de nieuw opgerichte vennootschap, een samenwerkingsverband tussen de West-Europese TSO's (CASC-CWE SA: het Capacity Allocation Service Centre for the Central West-European Electricity market). De dagveiling (tussen België-Nederland) vindt inmiddels plaats via de marktkoppeling door APX B.V.

De Minister van Economische Zaken heeft op 13 juli 2007 besloten om de uitvoering van de Stimuleringsregeling Duurzame Energieproductie (SDE) bij haar eigen agentschap SenterNovem te beleggen en tevens de MEP-regeling daar onder te brengen. Dit betekent dat de bedrijfsactiviteiten van EnerQ B.V. per 1 januari 2009 zijn overgenomen door SenterNovem.

De jaarrekeningen van TSO Auction B.V. en EnerQ B.V. zijn als gevolg hiervan opgesteld op liquidatiegrondslagen. Bovenstaande besluiten hebben niet geleid tot afwaardering van activa.

35. Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

36. Acquisities

Op 3 maart 2008 heeft APX B.V. 42% van de aandelen van APX Gas Zeebrugge B.V. gekocht. Hiermee kwam het belang van APX B.V. in APX Gas Zeebrugge B.V. op 100%. De acquisitie heeft geen invloed op de geconsolideerde omzet.

Daarnaast heeft APX B.V. op 12 december 90,9% van de aandelen Endex N.V. gekocht, wat vervolgens met een aankoop van 8,1% op 30 december is uitgebreid tot een totaal aandeel van 99,0%. Het restant van de aandelen is in handen van Endex N.V. gebleven.

De verworven business heeft in 2008 met EUR 0,2 mln. bijgedragen in de omzet en met minus EUR 0,1 mln. aan het netto resultaat. Als de acquisitie had plaatsgevonden op 1 januari 2008 dan was de bijdrage aan de omzet EUR 4,9 mln. en aan het netto resultaat EUR 2,2 mln. geweest.

De acquisitie is als volgt verwerkt in de jaarrekening:

ENDEX

(x EUR 1.000)	2008
Participanten afspraken	10.967
Klantcontracten	1.369
Overige immateriële activa	528
MVA	93
Netto werkkapitaal	364
Liquide middelen	5.797
Latente belastingschuld	-/- 3.146
Goodwill	4.206
Totaal	20.178

In 2008 heeft NOVEC B.V. een tweetal acquisities gedaan. Het betreft de overname van de aandelen in Telfort Masten B.V. en de overname van de activa van Dutchtower B.V. Door deze acquisities is het mastenpark van NOVEC B.V. uitgebreid met 140 masten, hetgeen een omzetstijging van ruim 30% zal genereren op jaarbasis.

De acquisities zijn als volgt verwerkt in de jaarrekening:

NOVEC

(x EUR 1.000)	2008
Materiële vaste activa	8.521
Immateriële activa	8.303
Goodwill	8.458
Voorzieningen	-/- 1.867
Totaal	23.415

De verworven business heeft in 2008 met EUR 0,8 mln. bijgedragen in de omzet en met EUR 0,2 mln. aan het netto resultaat. Als de acquisitie had plaatsgevonden op 1 januari 2008 dan was de bijdrage aan de omzet EUR 1,7 mln. en aan het netto resultaat EUR 0,3 mln. geweest.

37. Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode en is samengesteld uit de kasstroom uit clearing-activiteiten alsmede uit operationele-, investerings- en financieringsactiviteiten.

Kasstroom uit operationele activiteiten

De kasstroom uit operationele activiteiten wordt bepaald op basis van de zogenaamde indirecte methode. In onderstaand overzicht is weergegeven welke aanpassingen op de kasstroom uit operationele activiteiten zijn verricht. Dit betreffen met name niet-kasstroomen.

	Ref.	2008	2007
Resultaat na belasting		52.182	54.380
Aanpassingen voor:			
- In resultaat opgenomen vennootschapsbelasting	32	17.731	17.275
- Afschrijvingen op activa	29	69.536	61.414
- Desinvestering van activa	1, 29	744	19
- Bijzondere waardeverminderingen	1, 2	11.678	3
- Onttrekking veilinggelden en investeringsbijdrage		-/- 21.972	844
- Amortisatie investeringsbijdrage	15	-/- 9.066	-/- 2.955
- Amortisatie vooruitbetaalde erfpacht	6	331	303
- In tarieven verrekende/te verrekenen bedragen		-/- 13.894	1.035
- Mutatie van de langlopende voorzieningen	17	47.942	-/- 999
- Reële waarde aanpassing financiële instrumenten	31	2.122	-/- 3.129
- Rentelasten	31	36.141	32.829
- Rentebaten	25	-/- 12.894	-/- 10.064
- Verwerking financiële instrumenten		-/- 7.264	1.185
- Waarde mutatie (minderheids) deelnemingen	3, 4	-/- 878	-/- 4.123
- Mutatie belang derden door verkoop	13	2.956	-
		123.213	93.637
Mutaties in werkkapitaal			
- Voorraden	7	494	381
- Vorderingen (exclusief vordering subsidie gelden MEP)	9,11,12	-/- 149.623	-/- 10.776
- Overige vorderingen en schulden		193.128	-/- 11.301
		43.999	-/- 21.696
		219.394	126.321

Enkelvoudige balans per 31 december 2008 voor resultaatbestemming

(x EUR 1.000)

ACTIVA	Ref.	31 december 2008	31 december 2007
VASTE ACTIVA			
Investeringen in groepsmaatschappijen	39	594.446	589.592
Minderheidsdeelnemingen	40	900	2.040
Vordering op groepsmaatschappijen	42	83.123	31.027
		678.469	622.659
VLOTTENDE ACTIVA			
<i>Vorderingen</i>			
Debiteuren en overige vorderingen		119	37
Derivate financiële instrumenten	41	3.493	-
Vordering op groepsmaatschappijen	42	12.995	360
		16.607	397
<i>Liquide middelen</i>		3.858	19.131
		698.934	642.187

PASSIVA	Ref.	31 december 2008	31 december 2007
<i>Eigen vermogen</i>	43		
Aandelenkapitaal		100.000	100.000
Herwaarderingsreserve		149.152	159.729
Afdekkingreserve	-/-	1.476	2.355
Reserve koersverschillen	-/-	3.417	796
Algemene reserve		357.475	324.847
Reserve deelnemingen		4.899	4.021
Resultaat boekjaar		51.801	49.051
		658.434	639.207
<i>Langlopende verplichtingen</i>			
Derivate financiële instrumenten	41	-	240
		-	240
<i>Kortlopende verplichtingen</i>			
Leningen	44	10.000	-
Schulden aan financiële instellingen	45	23.985	-
Schulden groepsmaatschappijen	46	1.051	1.979
Vennootschapsbelasting		1.711	-
Derivate financiële instrumenten	41	3.493	70
Crediteuren en overige schulden		260	691
		40.500	2.740
		698.934	642.187

Enkelvoudige winst- en verliesrekening over het jaar 2008

(x EUR 1.000)

	Ref.	2008	2007
Saldo overige baten en lasten na belasting	47	4.128	499
Resultaat deelnemingen na belasting		48.551	52.573
Resultaat na belasting		52.679	53.072

Mutatieoverzicht van het eigen vermogen over het jaar 2008

(x EUR 1.000)

	Gestort en op- gevraagd kapitaal	Afdek- king- reserve	Herwaar- derings- reserve	Reserve koersver- schillen	Reserve deel- neming	Algemene reserve	Resultaat boekjaar	Totaal
Stand per 1 januari 2007	100.000	3.548	170.306	146	-	292.570	46.700	613.270
Koersverschillen	-	-	-	-/- 942	-	-	-	-/- 942
Netto resultaat	-	-	-	-	-	-	53.072	53.072
Toevoeging aan reserve deelneming	-	-	-	-	4.021	-	-/- 4.021	-
Reële waardetoeename	-	-/- 1.601	-	-	-	-	-	-/- 1.601
Belasting op reële waardetoeename	-	408	-	-	-	-	-	408
Realisatie herwaardering	-	-	-/- 10.577	-	-	10.577	-	-
Winstverdeling 2006	-	-	-	-	-	46.700	-/- 46.700	-
Dividend 2006	-	-	-	-	-	-/- 25.000	-	-/- 25.000
Stand per 1 januari 2008	100.000	2.355	159.729	-/- 796	4.021	324.847	49.051	639.207
Koersverschillen	-	-	-	-/- 2.621	-	-	-	-/- 2.621
Netto resultaat	-	-	-	-	-	-	52.679	52.679
Toevoeging aan reserve deelneming	-	-	-	-	878	-	-/- 878	-
Reële waardetoeename	-	-/- 5.141	-	-	-	-	-	-/- 5.141
Belasting op reële waardetoeename	-	1.310	-	-	-	-	-	1.310
Realisatie herwaardering	-	-	-/- 10.577	-	-	10.577	-	-
Winstverdeling 2007	-	-	-	-	-	49.051	-/- 49.051	-
Dividend 2007	-	-	-	-	-	-/- 27.000	-	-/- 27.000
Stand per 31 december 2008	100.000	-/- 1.476	149.152	-/- 3.417	4.899	357.475	51.801	658.434

Toelichting op de enkelvoudige balans en winst- en verliesrekening 2008

(x EUR 1.000)

38. Grondslagen voor de waardering van de activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat

Algemeen

De enkelvoudige jaarrekening van TenneT Holding B.V. wordt opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de door artikel 2:362 lid 8 BW geboden mogelijkheid om in de enkelvoudige jaarrekening de grondslagen van waardering en resultaatbepaling (waaronder begrepen de grondslagen voor presentatie van financiële instrumenten als eigen of vreemd vermogen) toe te passen die ook in de geconsolideerde jaarrekening worden gehanteerd.

Op grond van artikel 402 van Boek 2 BW wordt de enkelvoudige winst- en verliesrekening in verkorte vorm gepresenteerd.

Directieverslag

Het directieverslag is opgenomen op pagina 5 tot en met 114.

Vergelijkende cijfers

De gehanteerde grondslagen voor waardering en voor resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven.

De grondslagen voor de waardering van de activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat van de enkelvoudige jaarrekening, zijn gelijk aan die voor de geconsolideerde jaarrekening. Voor deze grondslagen wordt verwezen naar de op pagina 126 tot en met 132 opgenomen algemene toelichting op de geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening.

In deze toelichting worden aanvullingen op de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening vermeld.

39. Investerings in groepsmaatschappijen

Deelnemingen in groepsmaatschappijen en andere maatschappijen waarin TenneT overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover hij de centrale leiding heeft, worden gewaardeerd op de nettovermogenswaarde. De nettovermogenswaarde wordt bepaald door de activa, voorzieningen en schulden te waarderen en het resultaat te berekenen volgens de grondslagen die worden gehanteerd in de geconsolideerde jaarrekening.

Het verloop van de investeringen in groepsmaatschappijen is als volgt:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Boekwaarde per 1 januari	589.592	573.864
Inbreng aandelen NOVEC B.V.	-	8.190
Kapitaaluitbreidingen	11.401	-
Koersverschillen	-/- 2.671	-/- 942
Minderheidsbelang	297	-
Aandeel in het resultaat	48.351	52.173
Overige mutaties	-/- 521	-
Verkoop	-/- 1.149	-
Mutatie afdekkingreserve	-/- 4.061	-/- 962
Dividenduitkering	-/- 46.793	-/- 42.731
Boekwaarde per 31 december	594.446	589.592

De investeringen in groepsmaatschappijen hebben betrekking op de rechtspersonen die in de consolidatie zijn betrokken: TenneT TSO B.V., APX B.V., NOVEC B.V., NLink International B.V. en New Values B.V. Deze deelnemingen zijn gewaardeerd overeenkomstig de grondslagen van TenneT.

Er is door TenneT TSO een aansprakelijkheidsverklaring zoals bedoeld in artikel 403 van BW 2 titel 9 afgegeven ten behoeve van B.V. Transportnet Zuid-Holland met ingang van 18 december 2003 en ten behoeve van Saranne B.V. met ingang van 1 januari 2007.

40. Minderheidsdeelnemingen

Deze post betreft de deelname van TenneT Holding B.V. in Endex European Energy Derivates Exchange N.V. en Belpex S.A.

Endex European Energy Derivates Exchange N.V. is een elektriciteitsbeurs voor langetermijncontracten in Nederland en België. Het aandeel van TenneT Holding B.V. in Endex European Energy Derivates Exchange N.V. heeft TenneT Holding in 2008 verkocht aan APX B.V.

Belpex S.A., de elektriciteitsbeurs in België, is in 2005 opgericht. TenneT houdt 17,5% van de aandelen (direct: 10%; indirect via APX B.V. en HGRT: 7,5%). Doordat geen significante invloed kan worden uitgeoefend op het beleid, is de deelneming als minderheidsdeelneming aangemerkt.

De minderheidsdeelnemingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij de waardemutatie wordt verwerkt in de winst- en verliesrekening. De reële waarde is ontleend aan de contante waarde van de toekomstige kasstromen. De kasstromen zijn ontleend aan langetermijnplannen waarop een disconteringsvoet is toegepast van circa 10% voor belasting en zijn contant gemaakt tegen rentepercentages die de risico's van de activiteiten reflecteren.

Het verloop van de minderheidsdeelnemingen is als volgt:

(x EUR 1.000)	2008	2007
Boekwaarde per 1 januari	2.040	1.640
Verkoop Endex European Energy Derivates Exchange N.V.	-/- 1.340	-
Waardemutatie (Belpex S.A.)	200	400
Boekwaarde per 31 december	900	2.040

TenneT Holding B.V. onderkent, naast de in de consolidatie opgenomen entiteiten, de bestuurders en commissarissen van de vennootschap en de minderheidsdeelnemingen, geen andere verbonden partijen.

Aan de minderheidsdeelnemingen zijn in het boekjaar diensten verleend ten bedrage van EUR 1,1 mln. (2007: EUR 1,4 mln.). Deze transacties hebben plaatsgevonden tegen zakelijke condities.

41. Derivate financiële instrumenten

Valutatermijntransacties

De valutatermijntransacties hebben betrekking op de positie in GBP die voortvloeit uit de investeringskasstromen voor de aanleg van de kabel naar Groot-Brittannië en zijn afgesloten om de koers te fixeren. De contractwaarde op 31 december 2008 bedraagt EUR 15,2 mln. De valutatermijntransacties expireren het komend jaar op de betaaldatum van de onderliggende verplichtingen in GBP. TenneT Holding heeft in 2008 haar derivaat intern doorgezet naar NLink.

42. Vordering op groepsmaatschappijen

(x EUR 1.000)	2008	2007
NLink International B.V.	83.339	31.027
NOVEC B.V.	9.907	-
Overige	2.872	360
Stand 31 december	96.118	31.387
Langlopend	83.123	31.027
Kortlopend	12.995	360
Totaal	96.118	31.387

43. Eigen vermogen

Geplaatst en gestort kapitaal

Op balansdatum bedraagt het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap EUR 500 mln. verdeeld in 1 miljoen aandelen van EUR 500,- elk. Hiervan zijn 200.000 aandelen geplaatst en gestort. Dit is gedurende het verslagjaar niet gewijzigd.

Herwaarderingsreserve

De herwaarderingsreserve heeft betrekking op de materiële vaste activa met betrekking tot het landelijk hoogspanningsnet van TenneT TSO B.V. Bij de implementatie van IFRS per 1 januari 2004 is gebruik gemaakt van de reële waarde uitzondering in IFRS 1. Daarbij is het eenmalig toegestaan om op transitiedatum de materiële vaste activa te waarderen tegen de reële waarde die vanaf die datum geldt als de 'veronderstelde kostprijs'. In de herwaarderingsreserve is het deel van herwaardering van de materiële vaste activa als gevolg van de toepassing van de reële waarde, onder aftrek van de latente belastingverplichting, opgenomen.

Afdekkingreserve

De afdekkingreserve heeft betrekking op de veranderingen in de reële waarde van de interest rate swap die via het eigen vermogen zijn verwerkt.

Reserve koersverschillen

De reserve koersverschillen heeft betrekking op de omrekening van de buitenlandse deelnemingen in Groot-Brittannië, inclusief de goodwill.

Reserve deelnemingen

De reserve deelnemingen heeft betrekking op de waardestijging van de minderheidsdeelneming Belpex S.A., waarvan TenneT geen uitkering kan bewerkstelligen.

De herwaardingsreserve, afdekkingreserve, reserve koersverschillen en de reserve deelnemingen zijn niet vrij uitkeerbaar.

44. Leningen

TenneT Holding is in oktober 2008 een kortlopende lening aangegaan bij ING. Deze vervalt 31 maart 2009.

45. Schulden aan financiële instellingen

Dit betreft opgenomen krediet bij banken.

46. Schulden groepsmaatschappijen

Dit betreft een schuld aan TenneT TSO B.V.

47. Aandeel in het resultaat van deelnemingen

Het aandeel in het resultaat van deelnemingen kan als volgt worden gespecificeerd:

(x EUR 1.000)	2008	2007
TenneT TSO B.V.	44.440	44.913
APX B.V.	3.466	5.618
NOVEC B.V.	1.036	2.115
NLink International B.V.	-/- 818	-/- 602
Overige mutaties	227	129
	48.351	52.173
Belpex S.A.	200	400
	48.551	52.573

48. Verbonden partijen

Alle deelnemingen in groepsmaatschappijen toegelicht in paragraaf 39 worden aangemerkt als verbonden partij.

De langlopende vordering op groepsmaatschappijen betreft voornamelijk een vordering op NLink International B.V.

Gedurende het verslagjaar waren geen werknemers in dienst bij de vennootschap.

Arnhem, 9 april 2009

Directie TenneT Holding B.V.

ir. J.M. Kroon MBA

ir. B.G.M. Voorhorst MBA

drs. W.A. Keus RA

Raad van Commissarissen

ir. R.E. Selman

drs. C. Griffioen RA

drs. J.F.T. Vugts

drs. J.F. van Duyne

dr. ir. A.W. Veenman

Overige gegevens

Winstbestemming

De winstbestemming is geregeld in artikel 38.3 van de statuten. De tekst daarvan luidt:

Van de winst die is overgebleven na toepassing van het bepaalde in lid 2, kan de raad van bestuur onder goedkeuring van de raad van commissarissen een zodanig gedeelte reserveren als hij noodzakelijk acht voor de financiering van investeringen voor de vervulling van de wettelijke taken van de vennootschap als netbeheerder, zoals onderhoud, uitbreidingen en milieu. Voor zover deze winst niet wordt gereserveerd, staat zij ter vrije beschikking van de algemene vergadering. Bij de berekening van het winstbedrag, dat op ieder aandeel zal worden uitgekeerd, komt slechts het bedrag van de verplichte stortingen op het nominale bedrag van de aandelen in aanmerking. Bij staking van stemmen over uitkering of reservering van winst wordt de winst waarop het voorstel betrekking heeft, gereserveerd.

De directie stelt voor om het resultaat over 2008 als volgt te verdelen (EUR 1.000):

Toevoeging aan de Ingehouden winsten	40.702
Dividend voorstel	10.000
Resultaat na belasting	50.702

De winstbestemming is niet verwerkt in de jaarrekening.

Accountantsverklaring

Aan de Aandeelhouder en Raad van Commissarissen van TenneT Holding B.V.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2008 van TenneT Holding B.V. te Arnhem gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de enkelvoudige jaarrekening. De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde balans per 31 december 2008, winst-en-verliesrekening, mutatieoverzicht eigen vermogen en kasstroomoverzicht over 2008 alsmede uit een overzicht van de belangrijkste grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen. De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit de enkelvoudige balans per 31 december 2008, en de enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2008 met de toelichting.

Verantwoordelijkheid van de directie

De directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW, alsmede voor het opstellen van het directieverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de vennootschap. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de directie van de vennootschap heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel betreffende de geconsolideerde jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van TenneT Holding B.V. per 31 december 2008 en van het resultaat en de kasstromen over 2008 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW.

Oordeel betreffende de enkelvoudige jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van TenneT Holding B.V. per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5f BW melden wij dat het directieverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Arnhem, 24 april 2009
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. C.J.A.M. Romme RA

Colofon

Productie en eindredactie

Afdeling Communicatie, TenneT

Tekst

Joost Bijlsma, IJsselstein
Rutger Vahl, Montfoort
Afdeling Communicatie, TenneT

Vormgeving

Ronald Koopmans, Amsterdam

Fotografie

Kees Hummel, Amsterdam
Chris Pennarts, Montfoort

Opmaak en coördinatie

Imprima (Nederland) B.V., Amsterdam

Druk

Drukkerij Roos en Roos, Arnhem

Aan de inhoud van dit jaarverslag kunnen geen rechten worden ontleend.

Van deze uitgave is eveneens een Engelstalige editie verschenen.

TenneT Holding B.V.

Utrechtseweg 310
Postbus 718
6800 AS Arnhem

Telefoon 026 373 11 11

Telefax 026 373 11 12

E-mail servicecentrum@tennet.org

Website www.tennet.org

